

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGI VE
TUTUMLARININ TURİZM GELİŞİM YAKLAŞIMLARI
KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: MAZI KÖYÜ-
TÜRKBÜKÜ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Aysu FİLİZ

Danışman

Doç. Dr. Özgür Devrim YILMAZ

İZMİR-2017

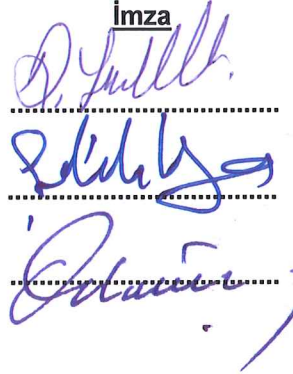
YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Aysu FİLİZ
Öğrenci No : 2014800523
Tez Başlığı : Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarının Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Değerlendirilmesi: Mazi Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi

Savunma Tarihi : 05.07.2017
Danışmanı : Doç.Dr.Özgür Devrim YILMAZ

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Doç.Dr.Özgür Devrim YILMAZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç.Dr.Şehriban KAYA	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr.Orhan İÇÖZ	Yaşar Üniversitesi

İmza

Aysu FİLİZ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği() / oy çokluğu() ile kabul edilmiştir. X

Prof. Dr. M. Banu DURUKAN SALI
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı Ve Tutumlarının Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Değerlendirilmesi: Mazi Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

TARİH

07/07/2017

Aysu FİLİZ

İmza

Aysu Filiz

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarının Turizm Gelişim
Yaklaşımları Kapsamında Değerlendirilmesi: Mazı Köyü-Türkbükü**

Karşılaştırmalı Analizi

Aysu FİLİZ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Turizm İşletmeciliği Programı

Turizm, hızla gelişen sektörler arasındadır. Turizm sektörü, yatırımların fazla ve rekabetin yoğun olduğu bir yapıya sahiptir. Bu nedenle turizmin olumlu ve olumsuz birçok etkisi ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler yalnızca sektörden faydalananları değil özellikle de yörede yaşayan yerel halkı etkilemektedir. Alan yazında turizmde farklı gelişim düzeyine sahip bölgelerin yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumlarının da farklı olduğuna yönelik çok sayıda çalışma yer almaktadır.

Bu çalışmada turizmin farklı aşamada gelişim gösterdiği iki farklı bölgede yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeden sonra iki bölgenin yerel halkının algı ve tutumları en çok kullanılan dört turizm gelişim yaklaşımı kapsamında karşılıklı analiz edilmiştir.

Araştırmada öncelikle ilgili yazın taranarak yarı yapılandırılmış bir soru formu oluşturulmuştur. Daha sonra turizmde farklı gelişim düzeyinde olan Türkbükü yerel halkından 15, Mazı köyü yerel halkından 15 olmak üzere toplam 30 katılımcı ile yapılan yüz yüze görüşmeler derlenerek analiz edilmiş ve bulgular saptanmıştır.

Araştırmanın sonucunda iki bölgenin yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumlarının genellikle farklı olduğu saptanmıştır. Turizmin yeni gelişim

göstermeye başladığı Mazi köyü yerel halkının turizm bilgilerinin kısıtlı ve algı ve tutumlarının genelde daha olumsuz yönde olduğu ve turizmin geliştiği Türkbükü yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumlarının daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir bir turizm gelişimi ve yerel halkın desteğini alabilmek için turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve yerel halkı turizm konusunda eğitmek sektörün geleceği açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizmin Etkileri, Turizm Gelişimi, Yerel Halk, Algı ve Tutum.

ABSTRACT

Master's Thesis

**Evaluation of Residents' Perception and Attitudes Towards Tourism Within
The Scope of Tourism Development Approaches: Comparative Analysis of Mazi
Village-Türkbükü
Aysu FİLİZ**

**Dokuz Eylul University
Graduate School of Social Sciences
Department of Tourism Management
Tourism Management Program**

Tourism is among the rapidly developing sectors. Tourism industry has a structure with intensive investments and severe competition. For this reason, many positive and negative effects of tourism are emerging. These effects not only affect the beneficiaries of the sector, but also especially the residents living in the region. In the literature it can be seen that there exist many articles which emphasize the perception and attitudes of the residents of the regions with different levels of development in tourism.

In this study, the perception and attitudes of the residents living in two different regions where tourism develops at different stages are evaluated. After this evaluation, the perception and attitudes of the residents of the two regions were analyzed mutually within the four most popular tourism development approaches.

In the research, firstly a semi-structured questionnaire was created by searching the related literature. Later on, face-to-face interviews with a total of 30 participants (15 from Türkbükü and 15 from Mazi village) were collected and analyzed and the findings were determined.

Results of the study show that there is a difference between two destinations in terms of the residents' perception of tourism. The residents of Mazi village, where tourism has newly started to develop, have limited tourism

information and their perception and their attitudes are generally more negative. On the other hand, the perception and attitudes of the residents of Türkbükü are more positive. For the sustainable tourism development and to get support of the residents, reducing the negative impacts of tourism and educating local people about tourism is important for the future of the industry.

Key Words: Impacts of Tourism, Tourism Development, Residents, Perception and Attitude.

**YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGI VE TUTUMLARININ
TURİZM GELİŞİM YAKLAŞIMLARI KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ: MAZI KÖYÜ-TÜRKBÜKÜ KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
TURİZMİN EKONOMİK, FİZİKSEL ÇEVRE VE SOSYO-KÜLTÜREL
ETKİLERİ**

1.1. TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ	3
1.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri	5
1.1.1.1. Turizmin Dış Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi	5
1.1.1.2. Turizmin İstihdam Etkisi	6
1.1.1.3. Turizmin Gelir Etkisi	7
1.1.1.4. Turizmin Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması Üzerindeki Etkisi	8
1.1.1.5. Turizmin Yatırım Etkisi	9
1.1.1.6. Turizmin Diğer Sektörler Üzerindeki Etkisi	10
1.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri	11
1.1.2.1. Turizmin Fırsat Maliyeti Etkisi	11

1.1.2.2. Turizmin Bölgesel Enflasyon Etkisi	12
1.1.2.3. Turizmin Mevsimlik Dalgalanma Etkisi	13
1.1.2.4. Turizmin İthalat Etkisi	14
1.2. TURİZMİN FİZİKSEL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	14
1.2.1. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri	15
1.2.1.1. Turizmin Çevreyi Koruma, Bölgenin İmajına Katkıda Bulunma Etkisi	15
1.2.1.2. Turizmin Altyapı Faktörlerine Etkisi	16
1.2.1.3. Turizmin Kamu Yatırımlarına Etkisi	17
1.2.1.4. Turizmin Daha Fazla Yeşil Alan ve Rekreasyon Alanları Ortaya Çıkarma Etkisi	17
1.2.1.5. Turizmin Vahşi Yaşam Etkisi	17
1.2.2. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri	18
1.2.2.1. Turizmin Çarpık Kentleşme Etkisi	19
1.2.2.2. Turizmin Karbon Salınımına Etkisi	20
1.2.2.3. Turizmin Orman Yangınları, Toprak Kayması ve Erozyon Etkisi	20
1.2.2.4. Turizmin Çevre Kirliliğine Etkisi	20
1.2.2.5. Turizmin Sulak Alanlara ve Sahillere Etkisi	21
1.3. TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ	21
1.3.1. Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri	22
1.3.1.1 Turizmin Yaşam Kalitesini Arttırıcı Etkisi	22
1.3.1.2. Turizmin Kültürel Alışveriş Etkisi	23
1.3.1.3. Turizmin Halkın Katılımını Teşvik Etkisi	25
1.3.1.4. Turizmin Özgüven ve Gurur Etkisi	26
1.3.1.5. Turizmin Turistik Talep Oluşturan Çekiciliklerin Korunmasına Etkisi	27
1.3.2. Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkileri	27
1.3.2.1. Turizmin Kültürel Kimlik, Gelenekler ve Bölgesel Karaktere Etkisi	27
1.3.2.2. Turizmin Turistlere İlişkin Duygu ve Düşünceler Üzerindeki Etkisi	29

1.3.2.3. Turizmin Ahlaki Değerler Üzerindeki Etkisi	29
1.3.2.4. Turizmin Aile Yaşamı Üzerindeki Etkisi	30
1.3.2.5. Turizmin Yerel Halkın Haklarına Etkisi	30
1.3.2.6. Turizmin Alkol, Uyuşturucu vb. Maddelerin Kullanımına Etkisi	30
1.3.2.7. Turizmin Suç Oranlarına Etkisi	31
1.3.2.8. Turizmin Göç Etkisi	31
1.3.2.9. Turizmin Turist Talebinde Doygunluk ve Taşıma Kapasitesinin Aşılması (Trafik, Kalabalık, Karmaşa) Üzerindeki Etkisi	31

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİMİ VE YEREL HALKIN ALGI VE TUTUMLARI

2.1. ALGI, TUTUM, DAVRANIŞ KAVRAMLARI VE BİRBİRLERİYLE OLAN İLİŞKİSİ	32
2.1.1. Algı Kavramı ve Önemi	32
2.1.2. Algılama Süreci	33
2.1.3. Tutum Kavramı	34
2.1.4. Tutum ve Davranış Arasındaki İlişki	35
2.2. YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGI, TUTUM VE DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	36
2.2.1. Yerel Halkın Turizmin Etkilerini ve Gelişimini Algılaması	39
2.2.2. Yerel Halkın Turizm Desteğinin Önemi	44
2.2.3. Yerel Halkın Turizmin Etkilerine ve Gelişimine Yönelik Algı ve Tutumları Üzerine Yapılan Çalışmalar	46
2.3. TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	48
2.3.1. Turizm Gelişiminin Sürdürülebilirliği	48
2.3.2. Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli	50
2.3.3. Doxey'in Irridex/Tolerans Modeli	55
2.3.4. Sosyal Değişim Teorisi	58
2.3.5. Sosyal Temas Hipotezi	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BODRUM VE TURİZM GELİŞİMİ

3.1. BODRUM HAKKINDA GENEL BİLGİLER	61
3.2. TURİZM GELİŞİMİ	62
3.2.1. Bodrum’da Turizm Gelişimi	61
3.2.2. Bodrum Turizm İstatistikleri	63
3.2.3. Bodrum Turizmi ve Yerel Halk Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar	64
3.2.4. Türkbükü ve Turizm Gelişimi	67
3.2.5. Mazı köyü ve Turizm Gelişimi	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM, BULGULAR VE SONUÇ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	70
4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	71
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	71
4.3.1. Örneklem	76
4.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	78
4.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER	79
4.5.1. Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algısı İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler	80
4.5.2. Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Algı ve Tutumları İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler	89
4.5.3. Yerel Halkın Turiste Yönelik Algı ve Tutumları İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	107
KAYNAKÇA	118

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Butler'ın Modelini Kullanan Bazı Çalışmalar	s. 55
Tablo 2: Mülakat Soru Formu	s. 75
Tablo 3: Mülakat Yapılan Mazı Köyü Yerel Halkı İle İlgili Bilgiler	s. 77
Tablo 4: Mülakat Yapılan Türkbükü Yerel Halkı İle İlgili Bilgiler	s. 78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Algılar, Tutumlar ve Davranış Arasındaki İlişki	s. 37
Şekil 2: Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutum ve Davranışları	s. 38
Şekil 3: Turizm Gelişiminin Algılanması	s. 41
Şekil 4: Turizm Gelişimi İçin Yerel Halkın Desteği	s. 42
Şekil 5: Yerel Halkın Turizm Desteği İçin Teorik Memnuniyet Modeli	s. 43
Şekil 6: Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli	s. 52
Şekil 7: Doxey'in Irridex/Tolerans Modeli	s. 57
Şekil 8: Doxey ve Butler Modellerinin Muhtemel Eşleşmesi	s. 58

GİRİŞ

Dünyanın genel ekonomisinin giderek hızla büyümesi çeşitli sektörleri de doğrudan ve dolaylı etkilemektedir. Ekonominin büyümesi ile artan refah seviyesi insanları turizme yönlendiren başlıca sebeplerden biridir. Kişi başı milli gelirin artması, insanların boş zamanının artması, ulaşım olanaklarının kolaylaşması, teknolojinin gelişmesi vb. gibi faktörler turizm sektörünün gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de turizm hızla gelişen sektörler arasındadır.

Turizmin gelişim göstermeye başladığı bölgelerde çeşitli ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilere neden olması dikkatleri sektörün üzerine çekmektedir. Bu etkiler gerek uluslararası gerek ulusal ve gerekse bölgesel nitelikte olup, olumlu ve olumsuz olarak çift yönlüdür. Turizm, yatırımların fazla ve rekabetin yoğun olduğu sektörlerden biridir. Böylesine yoğun bir rekabet ortamında sürdürülebilir turizm gelişimi daha fazla önem kazanmaktadır. Çünkü turizm sektörü hızlı gelişim gösterdiği gibi taşıma kapasitenin aşılması durumunda da hızla düşüş gösterme potansiyeli yüksektir.

Geçmiş zamanlarda genellikle turizmin ekonomik etkileri üzerinde durulmuştur. Ancak son 20 yıldır turizmin çevresel ve özellikle de sosyo-kültürel etkileri de üzerinde önemle durulan konular haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi, şehirleşmenin artması ve insanların genel eğitim seviyesindeki yükseliş doğaya karşı duyarlılığı da arttırmaktadır. Turizm gelişim gösterebilmesi için doğal çevreye muhtaçtır. Bu özelliği sektörün devamlılığı açısından sürdürülebilir turizm plan ve politikalarının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Buradaki sürdürülebilirlik kavramı yalnızca çevresel değil ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirliği de ifade etmektedir.

Turizm sektörü emek yoğun bir yapıya sahip olduğu için insan gücüne büyük oranda ihtiyaç duymaktadır. Bir bölgeye gelen turiste sunulan ürün ve hizmetlerin çoğunluğu o bölgede yaşayan yerel halk tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle yerel halkın turizme destek vermesi sektör için kritik öneme sahiptir. Yerel halkın turizm desteği yüksek oranda turizmin etkilerini olumlu algılamasına ve turizmden edindiği faydalara bağlıdır. Bir bölgede yaşayan yerel halkın turizm desteğinin

önemimin anlaşılması ile birlikte yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının anlaşılabilmesi için geçmişten günümüze birçok turizm gelişim yaklaşımı öne sürülmüştür. Bu yaklaşımlardan bazıları ekonomik bazıları ise ekonomik, sosyal ve kültürel temelli nedenlerin tamamına dayanmaktadır.

Bu çalışmada yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları günümüze kadar en fazla kullanılan dört turizm gelişim yaklaşımı kapsamında değerlendirilmiş ve iki farklı bölgenin verileri karşılıklı analiz edilerek bulgular saptanmıştır. Araştırmanın temel amacı turizmden etkilenen işletmeler, turistler ve yerel halkın, turizm kaynaklı olumsuz etkilerden en az zararla çıkabilmeleri için turizm planlayıcılarını, yerel ve ulusal yönetimleri, turizm karar alıcılarını uyarak, öngörülen olumsuzlaşmanın daha da artmadan azaltılması ve sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli önlemlerin alınması konusunda yol göstermektir.

Araştırma 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerine ilişkin yazın taraması, ikinci bölümde algı, tutum ve yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarına ilişkin geçmiş çalışmalar ve tanımlamalar, üçüncü bölümde araştırma yapılan Bodrum ilçesi, Bodrum'un mahallesi olan Türkbükü ve Mazi köyü ile ilgili genel ve turizm gelişimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın son bölümünde ise araştırma yöntemi, bulgular, değerlendirme, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN EKONOMİK, FİZİKSEL ÇEVRE VE SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

1.1. TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ

Turizm, sanayinin gelişmesi, ülkelerin refah düzeyinin artması, kişilerin boş zamanının artması, kişi başına düşen gelirin artması, teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak eğitim düzeylerindeki yükseliş, kültür düzeyindeki yükseliş, ülkelerin izledikleri politikalar gibi başlıca nedenlere paralel olarak insanlardaki merak duygusunun artması, doğal güzellikleri görme, dinlenme ve eğlence, eğitim, öğretim, spor, sağlık, aile, akraba ve dost ziyaretleri, iş ve toplantı, kültürel ve tarihi yerleri görme, inanç vb. seyahat motifleri nedeniyle (Akman, 2007: 140; Kozak ve diğerleri, 2000: 74) giderek ülkeler için önemli bir ekonomik kaynak haline gelmiştir.

Turizm ekonomisi çalışmalarının geleneğine göre, “turizmin ekonomik etkileri” terimi, bölgeye gelen ziyaretçilerin davranışlarının sonucu olarak ekonomideki değişikliği, gösterdikleri faaliyetleri ve onların harcamalarından birini, bazılarını ya da hepsini kapsar. Bunlar;

- Hasılat, kazanç
- Yurt içi ya da bölgesel ürünün gayrisafi katma değer katkısı
- İstihdam (iş, kişi başı istihdam)
- İşçi kazançları
- Diğer faktör kazanç (kar payı, faiz, kira)
- Hükümet vergi geliri
- Hükümetin diğer kamu gelirleri (örneğin; kullanıcı ücretleri, para cezaları, makbuzlar)
- Gelir dağılımı
- Devlet harcamaları
- Dışsallıklar ve kamu malları
- Gider, gelir, istihdam veya devletin çarpan etkileri işlemleri
- Gelir
- Yeni iş oluşumu

- Gayrimenkul ve diğer varlıkların değerleri
- Tesis yatırımları ve ekipmanlar
- Fiyat seviyeleri
- Kredilere verilen faiz oranları ve sermaye getirisi
- Döviz kurları
- İthalat ve ihracat
- Dış ödemeler dengesi (Vanhone, 2011: 223-224)

Turizmin ekonomik faydaları çeşitli nedenlerden dolayı endüstriye yatırımları çekmektedir. Turizmin ekonomik önemi, sektöre iş dünyası arasında, kamu yetkililerinin ve genel olarak kamuoyunun daha fazla saygısını kazandırmaktadır. Bu, genellikle turizme olan kamu politikalarını ve kararlarını daha olumlu hale çevirir. Turizm tüm toplumu etkileyen bir faaliyet olduğu için toplumun desteği turizm için önemlidir. Turizm işletmeleri birbirlerinin yanı sıra diğer işletmeler, hükümet ve yerel toplum ile de yoğun bir şekilde bağlıdır. Turizmin ekonomik faydaları ve maliyeti bölgede gerçekte bir bakıma hemen hemen herkese ulaşır. Ekonomik etki analizleri bu ekonomik bağlılığın somut olarak değerlendirilmesini sağlar ve turizmin bölge ekonomisindeki öneminin daha iyi anlaşılmasında rol oynar (Stynes, 1997: 1).

Turizmin ekonomik etkileri dolayısıyla devlet, toplum ve bölgesel planlama ve ekonomik kalkınma için önemli bir husustur. Ekonomik etkiler ayrıca pazarlama ve yönetim kararları alınmasında önemli faktörlerdir. Toplumlar bu nedenle turizmin bölgedeki ekonomik faaliyetlere olan katkısı dahil olmak üzere göreceli olarak kendi bölgelerindeki turizmin önemini daha iyi anlamaları gerekir (Stynes, 1997: 1).

Ülkeleri toplumsal ve kültürel yönleriyle tanıma fırsatı sunan turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından önem arz eden bir ekonomik faaliyettir. Turizmin ekonomik yönden olumlu ve olumsuz etkilere sahiptir. Bu nedenle olumsuz etkilerini asgari seviyeye indirmek için var olan doğal çevre, sosyal ve kültürel ve tüm potansiyel turizm arz kaynaklarından azami ekonomik fayda sağlamak amacıyla dikkatle üzerinde durulması gerekmektedir.

Sahip olunan zenginliklerin, turizm çekicilikleri olarak değerlendirilmeleriyle, ekonomik bir değer haline gelmeleri mümkündür (Şahbaz, 2015: 229).

Gelişmekte olan ülkelerde turizmin etkileri ile ilgili değerlendirmeler daha çok ekonomik açıdan olmaktadır. Turizmin ekonomik etkilerini yöneten belli başlı faktörler aşağıdaki gibidir (Avcıkurt, 2009: 35-36).

- Turistik donanımların ve çekiciliklerin yapısı
- Turist harcamalarının miktarı ve yoğunluğu
- Çekim alanının ekonomik kalkınma düzeyi
- Altyapı ve teşviklerin sağlanmasında kamu yönetiminin rolü
- Çekim alanının ekonomik yapısı
- Yabancı sahiplik düzeyi
- Turist harcamalarının tekrar dağılım düzeyi
- Çekim alanının mevsimsel dalgalanmaya uyum sağlama düzeyi
- Yabancıların turizmde istihdamı
- Ve bunlara bağlı olarak turizmin ekonomik etkisinin büyüklüğü

Dünyada turizm hareketleri hızla gelişme gösterirken, Türkiye de gerek ekonomik politikaları kapsamında ve gerekse mikro bazda turizm sektöründe çok hızlı bir büyüme göstermiştir. Turistik amaçlı yatırımlardaki artış, milli gelir içinde turizmin payının yükselişi, hizmet sektöründe öncelikli istihdam alanı haline dönüşmesi, ödemeler dengesine olumlu katkısı ve yabancı sermayeyi ülkeye çekmesi sektörün önemini açıkça göstermektedir (Dilber, 2007: 209).

1.1.1. Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri

Turizmin olumlu ekonomik etkilerini dış ödemeler dengesi, istihdam, gelir, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, yatırım ve diğer sektörler üzerindeki etkisi başlıkları altında incelenmektedir.

1.1.1.1. Turizmin Dış Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkisi

Dış ödemeler dengesi turizm mahalli olan ülkenin diğer yabancı ülkeler ile olan ekonomik durumunu en iyi şekilde gösteren ölçü olarak tanımlayabiliriz. Bir diğer tanıma göre Ödemeler dengesi, geniş anlamıyla, bir ekonomide yerleşik kişilerin (Merkezi hükümet, parasal otorite, bankalar, gerçek ve tüzel kişiler), diğer

ekonomilerde yerleşik kişiler ile belli bir dönem içinde yapmış oldukları ekonomik işlemlerin sistematik kayıtlarını elde etmek üzere hazırlanan istatistiki bir rapordur (T.C Merkez Bankası, 2016: 4).

Bir ülkenin turizmden elde etmiş olduğu döviz geliri, ülkeden turizm amacıyla çıkan döviz giderinden daha fazla ise, turizm ödemeler bilançosu hesabına olumlu etki etmektedir. Tersi durumda da, ülkenin turizmden elde etmiş olduğu döviz geliri, ülkeden turizm amacıyla çıkan döviz giderinden daha düşük ise, turizm ödemeler bilançosu hesabına olumsuz etki etmektedir (Vanhone, 2011: 178-181). Bu bağlamda turizmin ödemeler dengesine olumlu etkisinden söz edebilmek için, ülkenin turizmden elde etmiş olduğu döviz gelirlerinin, döviz kayıplarından daha fazla olması gerekmektedir (Coşkun, 2010: 74).

Genelde ülkelerin ekonomik durumlarına bakıldığında büyük doğal afetler, terör olayları, savaşlar ve sektöre darbe vurucu politik kısıtlamalar yapılmadığı sürece turizmin olumlu döviz girdisi sağlandığı görülmektedir.

Turizm aracılığıyla ihracatı söz konusu olmayan doğal, jeo-ekonomik, sosyo-kültürel ve tarihi varlıkların yanında, ülkemize özgü değerleri, malları, hizmetleri ülke dışından gelen turistlere pazarlayarak, ülkemize önemli miktarda döviz girdisi kazandırma olanağımız bulunmaktadır (Bahar ve Kozak, 2008: 160).

1.1.1.2. Turizmin İstihdam Etkisi

Turizm emek-yoğun bir hizmet sektörü olduğu için otomasyona elverişli değildir. Turistlere sunulan mal ve hizmetlerin birçoğu insan emeğine dayanmaktadır. Bu nedenle de turizmin gelişmeye başladığı ve ekonomik getirisinin birçoğunu turizmden karşılayan bölge ve ülkelerde kalifiye elemana ihtiyaç duyulmaktadır (Kozak ve diğerleri, 2000: 8).

Turistik destinasyon haline gelen bölgelerde daha önce herhangi bir sektörde iş bulamayan yerel halk turizm sayesinde istihdam edilmektedir. Böylece yerel halkın da turizme yönelik algı ve tutumlarının, edindikleri kazanç sayesinde daha olumlu olduğu saptanmıştır (Brida ve diğerleri, 2014; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Keogh, 1990; Türker Özaltın ve Türker, 2014). Özellikle turizm hareketlerinin yoğun olduğu bölgelerde kadınların iş hayatında daha fazla yer aldığı görülmektedir.

Kadınların iş hayatında aktif olarak çalışması erkekler karşısında eşit ekonomik duruma gelmesini sağlamaktadır. Kadınların turistik işletmeler ya da diğer alt sektör işletmelerinde çalışmaları medeni bir toplumun göstergesi olarak bölgeye gelen turistler açısından daha çekici gözükmeleleri muhtemeldir (Oktik, 2011: 1-7).

Diğer sektörlerle kıyaslandığında istihdam yoğunluğunun fazla olduğu turizm sektöründe bu istihdam sayesinde ekonomiye olumlu katkıda bulunurken diğer yandan da işsizlik sorununu büyük ölçüde azaltmaktadır (Theobald, 2004: 82).

Turizmin faaliyet gösterdiği bölgelerde istihdam doğrudan turistik işletmelerde olduğu gibi dolaylı olarak diğer sektörlerle de yansır. Tarım, ulaşım, endüstri, zanaat vb. meslek alanları için de yeni iş imkanları ve istihdam yaratılmış olur.

Bunun yanı sıra özellikle ülkemizde turizmin mevsimlik özellik göstermesi istihdamın yalnızca turizm sezonlarında yoğunlaşması, sezon dışı dönemlerde ise azalmasına neden olmaktadır. Ancak turizm hareketleri devam ettiği sürece her sene bu istihdam devamlılık göstermektedir. Bir diğer olumsuzluk ise sektörün karakteri gereği çalışma saatlerinin uzun ve yorucu olmasıdır.

1.1.1.3. Turizmin Gelir Etkisi

Turizm sahip olduğu özellikler nedeniyle yalnızca kendi sektörü içinde çalışan kişilere değil diğer birçok yan sektörlerde çalışan kişilere ve işletmelere de gelir imkanı sağlamaktadır. Sağlanan bu gelir, tarım, inşaat, mobilya, dekorasyon, yiyecek-içecek vb. birçok sektörü de uyarmaktadır (Barutçugil, 1986: 118). Bir turist turizm mahalline geldiğinde tatil süresi boyunca turizmin sadece ana birimi olan konaklama için yaptığı harcamayla yetinmeyip eğlence, yeme-içme, alışveriş için de harcama yapmaktadır.

Turistlerden elde edilen gelirler doğrudan bu sektörlerle gelir sağladığı gibi dolaylı olarak da alınan gümrük vergileri, ayakbastı ücretleri, turistik ithal mallardan alınan vergiler, turistik işletmelerden alınan vergiler, vize ücretleri ve çalışanlardan alınan maaş vergileri sayesinde devlet bütçesine katkıda bulunmaktadır (Avcıkurt, 2009: 39).

Gelir kaynağı olarak turizmin, ne olursa olsun herhangi bir kesinlik derecesi ile ölçülmesi kolay değildir. Ancak, turizmden elde edilen geliri tahmin etmek için en yaygın yöntem bir bölgede "çarpan etkisi"ni saptamaktır. Ekonominin çeşitli kesimlerini geçerek turistler tarafından yapılan turist harcamaları ve katları para akışını meydana getirir. Bir turist ilk harcamasını toplum içinde yapar, ki bunlar yerel tur operatörleri, esnaf, oteller, taksiciler vb. için gelir olarak kabul edilir (Zaei, 2013: 16).

Böylece, turistler tarafından harcanan para, orijinal harcamalarından daha birden çok kez gelir üretir. Bu "çarpan etkisi" olarak adlandırılır. Turizm, özellikle uluslararası turizm, turistin orijinal parasının birkaç kez katlanmasıyla bir ülkenin ekonomisine yardımcı olur.

Turizmin çarpan etkisi aşağıdaki yönleri ile ölçülebilir:

1. Satış çarpanı
2. Çıktı çarpanı
3. Gelir çarpanı
4. İstihdam çarpanıdır (Zaei, 2013: 16).

Turizm görünmeyen ihracat olarak da ülkelerin ekonomisine katkı sağlamaktadır.

1.1.1.4. Turizmin Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması Üzerindeki Etkisi

Gelişmişlik kavramı söz konusu olduğunda ülkeler için gelişmişlik düzeyi sanayinin güçlü olmasıyla açıklanabilirdi. Ekonomik gelişimin ürünü olarak değerlendirilen bölgesel gelişim, bölgedeki iş olanaklarının, refah düzeyinin, yatırım hacminin, yaşam standartlarının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini ifade etmektedir. Bölgesel gelişim politikalarının temel amacı ise bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları en aza indirmektir (Sevinç, 2011: 41).

Turizm faaliyetlerinin başlaması sonucunda bölgeler arası gelişmişlik farkları giderek azalmaktadır. İstanbul, İzmir ve Ankara gibi iş dünyasının merkezi olan şehirlerin dışında sahip oldukları doğal, tarihi, kültürel ve toplumsal nitelikleri

nedeniyle diğer bölgelerdeki şehirler de turizm sayesinde giderek tanınmakta ve gelişmişlik düzeylerini artırmaktadır.

Bölgesel kalkınma, o bölgenin işsizliğini azalttığı ve insanların hayat seviyelerini yükselttiği için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler yönünden önemli bir konu olmaktadır. Ancak bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Çünkü ülkede ya da bölgede bulunan farklılıklar nedeniyle ülkenin ya da bölgenin kalkınması şekillenmektedir. Bu farklılıklar arasında bölgenin tabii kaynakları, yatırımı, doğal ve kültürel zenginlikleri yer almaktadır (Künü ve diğerleri, 2015: 80).

Turizm hareketlerinin farklı –az tanınmış- bölgelerde yoğunlaşmasıyla birlikte daha önce ekonomik getiri sağlamayan ülke zenginliklerinin değerlendirilmesiyle turistik çekicilik haline gelmektedir. Doğal zenginlikler (manzara, iklim, flora ve fauna) ekonomik bir değer taşımaya başlamaktadır. Böylece ülke sınırı içinde olan bölgelerde istihdamı artırarak yaşam kalitesine olumlu etki etmekte ve dengeli kalkınmaya yardımcı olmaktadır.

1.1.1.5. Turizmin Yatırım Etkisi

Özellikle turist çeken bölgelerde, turizm sektöründen daha fazla gelir elde edebilmek için alt yapı yatırımları hızlanmıştır. Bilindiği gibi bir bölgenin alt yapısı (yol, su, elektrik, ulaşım, haberleşme vb.) tamamlanmadan üst yapı yatırımları (konaklama tesisleri, eğlence, alışveriş vb. tesisler) yapmak, mümkün olamamaktadır. Turizmden, daha fazla gelir elde edebilmek ancak alt ve üst yapı yatırımlarının artırılması ile mümkün olabilecektir (Megep, 2007).

Bir bölge ya da ülkede turizm faaliyetlerinin canlanması o bölgede yeni yatırım talepleri oluşmasını sağlamaktadır. Yapılan istatistikler neticesinde turist sayısında artış beklenen bölgelerin ekonomik getirisinden fayda sağlamak isteyen küçük ve büyük ölçekli işletmeler yatırımlarını bu bölgelerde yoğunlaştırmaktadır. Turizm potansiyeli olan bölgelerde yapılan yatırımların hızlı sonuç vermesiyle de kamu ve tüzel kişiler kısa zamanda kar elde etmektedir.

Sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler, yatırım akışı için sert bir çekişme içinde baskı altına alınır. Yatırım

çekmek için en sık kullanılan araçlar vergi teşvikleri, devlet desteği, yatırım onay sürecinin basitleştirilmesi ve kredi kullanımına kolaylık sağlamaktır. Birçok hükümet, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, yeterli kaynaklara sahip değil ya da tamamen rekabet için olmasa da, bazen bilerek veya bilmeyerek, döviz kontrolleri, finansmana erişimin sınırlı olması, ağır yatırım onay süreçleri ve basit bürokratik verimsizlik de dahil olmak üzere yatırımın önündeki engelleri aşmada yeterli değildir. Bu açıdan ülke ya da bölgenin iş akışının değerlendirilmesinin, yatırım fırsatı tanımlama sürecinde çok erken olduğunu anlamak ve belirlenen potansiyel engellerin etkin bir şekilde üstesinden gelinebilir olup olmadığını değerlendirmek önemlidir (Phillips ve Faulkner, 2009: 22).

1.1.1.6. Turizmin Diğer Sektörler Üzerindeki Etkisi

Turizm, taşıdığı bazı özellikler nedeniyle diğer sektörle de yakın bir ilişki içerisinde. Turizm sektörü bazı sanayi kollarını içine almakta, bazılarını kendi ihtiyacına göre yeniden şekillendirmekte ve bir kısmını da yeniden meydana getirmektedir (Olalı ve Timur, 1988: 154).

Turizm gelirlerinin bir bölge ya da ülke ekonomisi için yaptığı olumlu katkılar, turizmle ilgili sanayi, tarım ve hizmetler sektörlerinde de etkisini gösterir. Çoğunlukla turizmin bir bölgede gelişmesi bölgenin ekonomik yapısındaki değişmelerle birlikte endüstriyel üretimde de değişmeler olduğunu ortaya koymuştur. Endüstrileşme ile turizm aslında birbirleriyle çelişir görünmekle birlikte; endüstrileşme, çağdaşlaşmanın gerekli bir unsuru olduğuna göre turistik gelişme endüstrileşmeyi teşvik edecektir. (İçöz ve Kozak, 2002: 252)

Turizm sektörü uyardığı 54 sektörden yılda yaklaşık 26 milyar dolarlık alım yapmaktadır (AKTOB, 2014: 29). Girdilerini doğrudan turizme veren 54 sektörün, toplam üretimi-satışı içinde ihracat ve turizmin aldıkları paylar dikkate alınırsa, turizmin önemini gösteren bir başka bulgu da ortaya çıkıyor. Yapılan hesaplamalara göre; turizme de girdi veren 54 sektörün 20'sinde, turizme sunulan (turizmin aldığı) girdiler, ihracat satışlarından fazladır (AKTOB, 2014: 36).

Turizm kendi içinde bir getiri sağlamakla birlikte tarım, sanayi, ulaşım, tekstil, hediyelik eşya, haberleşme, gayrimenkul ve mali aracı kuruluşlar gibi alt

sektörlerin de satışlarını artırmaktadır. Çünkü sonuç olarak tatil amaçlı bir bölgeye gelen turist yalnızca konaklama tesisinin imkanlarından yararlanmaz. Buna ek olarak tatil hatırası olarak geldikleri destinasyona özgü hediyelik eşyalar almak isteyecektir. Kendi ülkesiyle iletişim kurmak için yerel bölgenin iletişim olanaklarından faydalanacak, bölge içinde gezmek için yerel ulaşım araçlarını kullanacak, beğendiği kıyafetleri almak isteyecek ve buna paralel olarak yukarıda belirtilen sektörlerle de gelir sağlayacaktır.

Konaklama ve yeme içme sektöründe, talep 100 birim (1 birim) arttığı zaman, sektörün kendisi de dahil ekonominin üretiminde 199 birim (1,99 birim) gelişme yaşanıyor. Sektörün kendisi dışarıda tutulduğunda 1 birim talebin, diğer sektörlerdeki üretim uyarıcı etkisi de yine 1 birim oluyor (Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği, 2014: 20).

1.1.2. Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri

Her sektörde olduğu gibi turizm sektörü tarafından meydana gelen etkiler de çift taraflıdır. Önemli olan turizmden kaynaklanan ekonomik faydaları maksimize edip zararlarını minimuma indirmektir. Turizmin olumsuz ekonomik etkileri fırsat maliyeti, bölgesel enflasyon, mevsimlik dalgalanma ve ithalat etkisi başlıkları altında incelenmektedir.

1.1.2.1. Turizmin Fırsat Maliyeti Etkisi

Turizmin geliştirilmesi konusunda kararlı olan ülkelerin öncelikle, sahip oldukları kıt kaynakları turizme yatırımları durumunda kazanacakları gelir ile başka sektörlerle yatırılması sonucunda elde edecekleri geliri karşılaştırmaları zorunludur. Bu tür karşılaştırmalar fırsat maliyeti olarak adlandırılır (Maviş, 2002: 69).

Fırsat maliyetinin hesaplanabilmesi her şeyden önce, turizm yönünde kullanılan tercih nedeniyle yitirilen diğer fırsatların tanımlanması ve değerlendirilmesini gerektirir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından son derece önemli olan bu durum, zaten kıt olan kaynakların belki daha verimli olabilecek olan

alanlar varken, göreceli olarak daha az verimli turizm alanına yatırılmasına ve bir anlamda bu kaynakların israf edilmesine neden olabilecektir (Maviş, 2002: 69).

Örnek vermek gerekirse, bir tarım arazisinin buğday ekilerek değerlendirilmesi sonucunda elde edilen kar, aynı arazi üzerinde kurulan bir turistik işletmeden daha fazla olacaksa turistik yatırımdan vazgeçilmesi daha mantıklı olacaktır. Yatırım kararı alınırken turizmin amorti etme yada kar sağlama süresinin uzun vadede gerçekleştiği düşünülerek dikkat edilmelidir. Ancak turizm sektörü dış etmenlerden çok hızlı etkilendiği için tahminlenmesi kolay olmamaktadır. Turizm ekonomisi konusunda uzman olan kişilerin bilgi ve değerlendirmelerine başvurulması en doğru karar olacaktır.

1.1.2.2. Turizmin Bölgesel Enflasyon Etkisi

Enflasyon paranın değerinin düşmesine ve fiyatların yükselmesine yol açan dinamik bir olaydır. Çağdaş turizmin bir kitle tüketimi ve mevsimlik özellik taşıması, zaman ve mekan içerisinde turistik akımların kuvvetli yoğunlaşması ve artan turizm talebi karşısında, elastik olmayan bir turizm arzı ile karşılaşılması turizmin enflasyon faktörü olması sonucunu doğurmaktadır (Şahbaz, 2015: 238).

Popüler bir turistik destinasyon haline gelmiş bölgelerde, özellikle ülkemizin batı ve güney kesimlerindeki Bodrum, Çeşme, Marmaris, Alanya gibi beldelerde turizmin enflasyonist baskılarını görmemek elde değildir. Yüksek sezonda arzın inelastik ve talebin çok fazla olmasıyla birlikte sezon dışı düşük olan fiyatlar astronomik şekilde yükselmektedir.

Geçiminin çoğunluk kısmını turizmden karşılayan ve sezonluk çalışan işletmeler, yüksek olan kira bedellerini, çalışan maaşlarını, elektrik ve su gibi giderlerini karşılayabilmek için yüksek fiyatlarla mal ve hizmet satışı yapmaktadır. Ancak yüksek olan bu fiyatlar yalnızca turisti değil yerel halkı da olumsuz yönde etkilemektedir.

Turizmin bölgesel enflasyona etkisi üzerine yapılan araştırmalarda yerel halkın mal ve hizmetlerdeki fiyatların yükselişini turizm kaynaklı olarak gördüğü ve olumsuz yönde algıladıkları tespit edilmiştir (Archer ve Fletcher, 1996; Dwyer ve diğerleri, 2004; Pizam, 1978; Wagner, 1997).

1.1.2.3. Turizmin Mevsimlik Dalgalanma Etkisi

Turistik ürünlere olan talebin eşit olmayan bir zamansal dağılım karakteri vardır. Her yıl, bazı haftalar ve aylarda olan talep çok fazlayken, diğer zamanlar düşüktür. Bu zamansal artış modeline mevsimsellik denir. Bu inişli çıkışlı dağılım, ülkeden ülkeye ve destinasyondan destinasyona değişiklik gösterir. Bazı bölgelerde yüksek sezon 6 ay iken diğer bazı bölgelerde ise birkaç ay sürer. Hatta doluluk oranı daha düşük olmasına rağmen tüm sezon boyunca turist çeken bölgeler de vardır. Bu zamansal artışın yılda 1 kez olması da şart değildir. Örneğin, Alpin Çayırları'nın yılda 2 kez talep artış zamanı vardır. Zamansal artışın temel faktörü iklimdir (Vanhone, 2011: 14).

Bir diğer tanımlamayla, turizmde mevsimlik dalgalanma, turistik talebin belli bir bölgede ve belli bir zamanda yoğunlaşması ya da azalmasıdır. Literatürde var olan, turizmde yüksek sezon ve düşük sezon kavramları mevsimlik dalgalanmayı kanıtlar niteliktedir. Sahil kesimlerinde yaz aylarında, dağlık ve karlı kesimlerde ise kış aylarında turistik talebin artması buna örnektir (Ardahaey, 2011: 212).

Mevsimlik dalgalanma hem işletmeleri hem çalışanları hem de yerel halkı olumsuz etkilemektedir. Turizmden elde edilen gelirin yıl boyunca eşit olmaması turizmden fayda sağlayanların yaşam kalitesini ve refah seviyesini düşürmektedir. İstihdamın belli dönemlerde yoğunlaşmasına yada azalmasına neden olmaktadır. Bu tür dalgalanmaları önlemek için turizmin 12 aya yayılmasını amaçlamak ve bunun için gerekli çalışmaları yapmak zorunlu hale gelmiştir.

Mevsimlik dalgalanmaları ortaya çıkaran konular ise aşağıda sıralanmaktadır;

- İklim şartları
- Okul tatili dönemleri
- Sektörel izin dönemleri
- Ekonomik ve sosyal çevre
- Psikolojik faktörler
- Turistik ürünün özellikleri (Şahbaz, 2015: 239-240).

1.1.2.4. Turizmin İthalat Etkisi

Turizm her ne kadar görünmeyen ihracat olarak kabul edilse de aynı zamanda ithalatı artırıcı özellik taşır. Turizmin aktif olduğu bölgelerde sektörde daha kaliteli hizmet verebilmek amacıyla çalıştırılmak istenen elemanların kalifiye olmaması yabancı uyruklu elemanların çalıştırılmasına yol açar. Yabancı çalışanlara verilen maaş ücretleri doğrudan yada dolaylı olarak ülke dışına çıkmaktadır. Bu da ek ithalata neden olmaktadır.

Turizm olayına daha çok yüksek standarttaki kişilerin katıldığını kabul edersek, bu kişiler gittikleri ülkede de aynı hayat standardını devam ettirmek istemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler turistlere daha iyi hizmet verebilmek ve ülkelerinden memnun ayrılmalarını istediklerinden dolayı ithal mallara yönelmektedir.

Turistik bölgelerde yabancı sermayeli işletmelerin de pazara girmesi kazanılan gelirin yurtdışına çıkmasına neden olmaktadır. Bütün bu nedenlerle de turizme ve dış alıma aşırı bağımlı ekonomiler doğmaktadır. Turizme bu denli bağlılık da turist hareketlerinde meydana gelebilecek küçük değişikliklerden, ekonominin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olacaktır (Hernandez, 2007: 16-19).

1.2. TURİZMİN FİZİKSEL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Turizmin gelişimi çevre üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler meydana getirebilir. Bu açıdan turizmin gelişmesinin ve yönetilmesinin çevreyle uyumlu olması gerekir. Doğal ve kültürel çevre, turizmin temel varlık nedenidir. Yani, turizmin mevcudiyeti ve gelişimi çevrenin varlığına bağlıdır. Bir bölgede turizmin gelişimi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesine katkıda bulunabilir. Bunun yanı sıra, plansız ve sağlıksız bir turistik gelişme çevre ve çevre kalitesinin bozulmasına yol açarak çevreyi olumsuz yönde etkileyebilir (Avcıkurt, 2009: 42-43).

Turizmin gelişim gösterebilmesi için dayandığı alanlardan birisi çevredir. Çevre kavramı içerisine doğal varlıklar, zenginlikler girmektedir. Denizler, nehirler, göller, ormanlar, flora ve fauna turistlerin bir bölümü için destinasyon seçiminde temel faktör olabilir (Şahbaz, 2015: 247).

Esasen turizmin çevresel etkilerinin olumlu ya da olumsuz olması “sürdürülebilirlik” ve “koruma kullanma dengesi” gözetilerek ya da gözetilmeksizin bir gelişimin benimsenmesi ile yakından ilgilidir. Turizmin olumlu çevresel etkileri içerisinde ifade edilen bazı konular olumsuz çevresel etkilere ya da olumsuz etkiler içerisinde ifade edilen bazı gelişmelerde olumlu unsurlara dönüşebilir (Şahbaz, 2015: 247).

1.2.1. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri

Turizmin olumlu fiziksel çevre etkileri aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir.

1.2.1.1. Turizmin Çevreyi Koruma, Bölgenin İmajına Katkıda Bulunma Etkisi

Günümüz anlayışında turizm çevre ilişkisi yeni bir boyut kazanmıştır. Bunun başlıca nedeni çevre konusunda dünyanın yaşadığı felaketler ve bu felaketlerin toplumsal hassasiyet ve bilinçlenmelere yol açmasıdır. Dünyanın bütün dengesini bozduğu artık tartışmaya açılmayacak kadar büyük bir problem teşkil eden çevre sorunlarına yönelik duyarlılık önceki yıllara göre daha fazladır ve yaşanan gelişmeler beraberinde sonraki yıllarda bu hassasiyetin daha da artacağı beklentisini getirmiştir. Artık yaşanan çevresel felaketlerin belli bir bölgeyi değil tüm dünyayı ilgilendiren sorunlar olduğu bilinci tüm insanlarca benimsenmiştir (Doğan, 2012: 1).

Bilinçlenen turist fiziksel çevresi ve ekolojisi bozulmamış destinasyonları daha fazla tercih etmektedir. Turizmden kaynaklanan ekonomik faydayı uzun yıllar sürdürmek ve gelecek nesillerin de bundan yarar sağlaması için sürdürülebilir turizm zorunlu hale gelmiştir.

Turizmin geliştirilmesinde ve desteklenmesinde ekolojik çevrenin önemi oldukça büyüktür. Ekolojik çevre ya da eko-sistem genellikle bir bölgede turizmin temel çekim kaynağıdır. Bu nedenle doğal çevrenin korunması ve yönetimi, hem turizm endüstrisinin geleceği hem de sivil toplum için oldukça önemlidir. Bir bölgenin doğal çevresi ve eko-sistemi hem turizmin geleceği için, hem de turizmin

yaratabileceği olumsuz etkiler nedeni ile korunması gereken en önemli kaynaktır (İçöz ve diğerleri, 2002: 34).

Turizmin kendi faaliyet alanını geliştirebilmesi için, çevresel faktörleri göz önünde bulundurması, dünyanın gelmiş olduğu yeni anlayışlar çerçevesinde kaçınılmaz bir tavır olmuştur. Artık çevresini tahrip etmeyen turistik işletme, turizm bölgesi, alanı ve merkezi, turistin çekimi için en önemli cazibe merkezi kriterine sahip olmuş demektir. Bu yönüyle turizm sektörü, çevre kirliliğine sebep olabileceği gibi, bu kirliliği engelleyecek de en kritik ve bu açıdan yeterli bir sektör konumundadır (Issı, 1989: 116).

Çevresel bilinç yalnızca turist ile kısıtlı kalmayıp, yerel halk ve yerel yöneticiler tarafından da benimsenmelidir. Çevrenin korunması ve bozulmamış olması destinasyon imajını olumlu yönde etkileyecektir.

1.2.1.2. Turizmin Altyapı Faktörlerine Etkisi

Turizmin gereklilikleri altyapı hizmetleri sunmada ve kolaylaştırmada yardımcı olur. Ki bunlar yalnızca ziyaretçiler tarafından kullanılmaz, aynı zamanda yerel halk için de ayrıca önemli olmaya başlar. Ülke ekonomisinde turizmin ekonomik önemi altyapı gelişimindeki katkısına atıfta bulunularak takdir edilebilir. Bir ülkeye turist gelişleri altyapı tesisleri için efektif talebi artırır. Hükümet turistik altyapıyı oluşturmak için özel sektörü teşvik etmelidir. Altyapı gelişimi için yapılan bir girişim tıkanıklık, aşırı kalabalıktan korunacak ve çevrenin zarar görmesini önleyecek bir şekilde planlı olarak yapılmalıdır. Bu da devletin rolünün önemli olduğu yerdir (Zaei, 2013: 17-18).

Bir ülkede ya da bölgede turizmin gelişmesiyle birlikte, altyapıda da iyileştirme ve düzelme görülür. Ancak altyapısı belirli bir düzeye ulaşamamış olan bölgelerin de turizm açısından gelişme şansları olduğu söylenemez.

Turizm sektörünün gelişmesine bağlı olarak yörede fiziksel alt yapı sorunu da ortadan kalkmaktadır. Turizmin gelişmesi iyi hazırlanmış bir alt yapıya bağlıdır. Başta yörede yol, su, elektrik, kanalizasyon, otopark ve haberleşme gibi fiziksel alt yapı gelişecektir. Böylelikle bölge sahip olduğu turistik arz potansiyeli nedeniyle alt

yapısı hazır olan diğer endüstri bölgeleriyle aradaki dengesizliği en aza indirmiş olacaktır (Çeken, 2008: 302).

1.2.1.3. Turizmin Kamu Yatırımlarına Etkisi

Gereksinimleri yeterince karşılayabilecek düzeyde mevcut olan alt-yapı tesisleri; üretimi arttırıcı, maliyetleri düşürücü, ekonomik kalkınmayı destekleyici, bireylerin yaşam standardını ve kalitesini yükseltici ve toplumsal refahı artırıcı yönde çok sayıda olumlu etkiye sahiptir. Kamu, turizm sektörünün çevreye en az zarar vermesine yardımcı olacak yatırımları gerçekleştirebilir veya bu yatırımların özel sektör tarafından yapılmasını teşvik eden önlemler alabilir. Burada her zaman sadece alt-yapı yatırımlarından söz etmek doğru olmaz. Kamu, sektörün gereksinim duyduğu dönemlerde üst-yapı ile ilgili yatırımlar gerçekleştirebilir (Şahbaz, 2015: 250).

1.2.1.4. Turizmin Daha Fazla Yeşil Alan ve Rekreasyon Alanları Ortaya Çıkarma Etkisi

Temiz ve yeşil bir çevre turizm ve turistler için giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Turistlerin bir destinasyon seçiminde aradıkları en önemli kriterlerden birisi yeşil alanların bol olmasıdır. Turizmde yeşil alanların önemini anlayan kamu ve özel sektör yetkilileri çeşitli rekreasyon alanlarını da yeşillendirmeye yönelmelidirler.

Günümüzde literatüre geçen sürdürülebilir turizm, yeşil turizm ve eko turizm çalışmaları hem doğanın korunmasına yardımcı olurken hem de turizmden daha uzun vadeli gelir elde etmeyi amaçlar.

1.2.1.5. Turizmin Vahşi Yaşamın Korunmasına Etkisi

Turizm faaliyetleri ve turistik tesis yapılanması doğal ve vahşi yaşamın dengesini bozmayacak şekilde düzenlenmelidir. Av turizmi adı altında yapılan avlanma hayvan çeşitliliğine zarar vermeyecek şekilde olmalıdır.

Vahşi yaşam korunarak, milli ve doğal yaşam parkları kurularak korunmalı ve bu alanlar turistler için çekicilik haline gelmelidir. Fotoğrafçılık ve gözlemcilikten hoşlanan turistler için bu parklar en önemli çekicilik kaynağı olabilir. Zengin Afrika doğası ve bunun turizm için kullanımı bir örnektir.

1.2.2. Turizmin Fiziksel Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Turizmin fiziksel planlaması olarak ifade edebileceğimiz, yerleşim yerleri ve turistik komplekslerde, doğal ve kültürel varlıkların turizm amacı, kullanımında koruma/kullanma dengesinin esas alınması çok önemli bir başlangıcı teşkil etmektedir. Nitekim yanlış planlama neticesi, yanlış yerleşim ve kullanımlar doğanın tahrip edilmesinin en önemli sebebi olabilecektir. Doğal zenginliklerin turizm adına aşın ve dengesiz kullanımı, ekolojik dengeyi bozabilmekte ve arzu edilmeyen çevresel kirlenmenin doğmasına sebep olabilmektedir (Issı, 1989: 120).

Çevre; turizm, dinlenme ve eğlenme gibi hangisi için daha fazla kullanılıyorsa onun için başlıca rol oynar. Sektör başarısı için çevreye çok fazla bağlıdır. Fakat bu, sektör için aynı zamanda tehlikeli bir ironi sağlar. Daha zengin bir çevre için yapılan daha fazla boş zaman aktiviteleri çevreye zarar verir. Ne kadar fazla ekonomik aktivite o kadar fazla çevresel olumsuz etki demektir. Bu nedenle sektör, dayandığı bakir sahiller, mercanlar, kırsal bölge çekicilikleri, flora ve faunayı çok güçlü bir şekilde yok etme potansiyeline sahiptir (Tribe, 2011: 396-397).

Ayrıca, boş zaman aktiviteleri, eğlence ve turizm küresel ekonomide son derece dinamik bir büyüme gösteren sektörlerdir. Bundan dolayı bu aktiviteler büyüdükçe daha fazla çevresel etki yaratırlar. Özellikle, taşımacılık, bu sektörün önemli bir yönüdür. Araç kullanımındaki büyüme ve hava yolculuğunun her ikisinin de hava kirliliği, karbon emisyonları, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye, asit yağmurları ve sağlık açısından çok ciddi çevresel etki potansiyeli vardır. Sektörün bir diğer önemli kilit yönü fiziksel yapılar ve altyapı ve onları destekleyen birleşik etkilerdir. Buna ilave olarak sektör tarafından yaratılan büyük miktardaki atıklar ve enerji tüketimi, sektörün sürdürülebilirliği için neden bu kadar önemli bir konu olduğunu görmemek zor değildir (Tribe, 2011: 397).

Turizmden kaynaklanan olumsuz etkiler ziyaretçi sayısının çevrenin kabul edilebilir değişim limitinden daha fazla kullanılmasıyla meydana gelmektedir. Kontrolsüz geleneksel turizm davranışları dünyada birçok doğal alanda potansiyel tehlike teşkil etmektedir. Bu bir alanı büyük baskı altına almakta ve toprak erozyonu, artan kirliliğe, deniz yaşamının boşalmasına, doğal habitat kaybına, tehlike altındaki türler üzerinde artan baskıya ve orman yangınlarında yüksek güvenlik açığına neden olmaktadır. Turizmden kaynaklanan çevresel etkiler genel olarak doğal kaynaklar, çevre kirliliği ve fiziksel etkiler olmak üzere 3 ana gruba ayrılır (UNEP, <http://www.unep.org/>).

Turizmin fiziksel çevre üzerindeki olumsuz etkileri detaylı olarak aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir.

1.2.2.1. Turizmin Çarpık Yapılaşma Etkisi

Çarpık yapılaşma, kentlerin, nüfus patlaması sonucunda, plansız ve denetimsiz olarak, gelişigüzel, altyapısız, her türlü estetik kaygıdan uzak bir şekilde merkezden dışa doğru adeta bir ur gibi büyümesidir. Bu durum çevrede, insanca yaşamaya olanak vermeyen ilkel yerleşmelerin kenti kuşatmasına, merkezde ise mevcut dokunun tahribine, tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin yok olmasına yol açmaktadır. Sonuç, kentlerin ölümü, insanların mutsuzluğu ve fakirliği, toplumun düzensizliğidir (Tabanlıoğlu ve Tekeli, 2015: 1).

Turizmden rant sağlamak kişi ve kuruluşlar, turizmin gelişmeye başladığı bölgelerde doğal görünüme zarar verici yapılaşmaya gidebilirler. Bu yapılaşma geri dönüşü olmayacak şekilde yapılmaktadır. Turistler için üst-yapı zenginleştirilirken çoğu zaman sahip olunan estetikten uzak, görüntü kirliliği yaratacak ve bölgenin doğal yapısını bozacak şekilde yapılaşma yapılmaktadır.

Günümüzde çarpık yapılaşma, peyzaj bozukluğu ve mimari estetikten uzaklaştığı için turistik talebin giderek azaldığı ve çekiciliğini kaybeden birçok turistik destinasyon bulunmaktadır. Yerel yöneticiler bu konuda gerekli tedbirleri almalı ve denetimleri yapmalıdırlar.

1.2.2.2. Turizmin Karbon Salınımına Etkisi

Turizmde sera gazı emisyonunu azaltmak için çeşitli girişimler ileri sürülmüştür; örneğin, enerji verimliliğinin artırılması veya karbon çukuru planlarını geliştirmek. Bu gibi planlar, karbon çukurunu anlamak ve sera gazlarını kalıcı ya da yarı kalıcı şekilde depolamaktır. Karbon çukurları oluşturmada bir yöntem çoğunlukla ağaçların biyokütlesel olarak karbondioksiti ayrıştırmasıdır. Ormanların karbon çukurları olarak kullanımı son derece tartışılmaktadır. Bunun başlıca nedeni ormanların karbon kaldırma ölçümünün zor olmasıdır (Becken, 2004: 333).

Öte yandan karbon çukurları alternatif yakıt kaynaklarına sahip olma ve enerji tasarruflu ekonomiler olma yolunda zaman kazanmak için çok önemli anlama gelmektedir. Bunlar aynı zamanda örneğin, biyoçeşitlilik, hidroloji, toprağı koruma ve yeniden ağaçlandırılan alanlara turistleri çekme potansiyeli gibi diğer faydalarla birleşmiştir (Becken, 2004: 333).

1.2.2.3. Turizmin Orman Yangınları, Toprak Kayması ve Erozyon Etkisi

Plansız yapılan turistik üst-yapı yatırımları nedeniyle birçok ormanlık alan tahrip edilmektedir. Doğanın dengesinin insan eliyle bozulması çeşitli tehlikeleri de beraberinde getirir. Ağaçlık alanların turistik rekreasyon alanları oluşturulması düşünülerek kesilmesi toprak kaymaları ve erozyona neden olmaktadır.

Yine özellikle yaz aylarında nüfusun kalabalıklaşmasıyla yol kenarlarına atılan cam eşyalar, belediyelerin izni dışındaki yerlerde piknik yapılması orman yangınlarına davetiye çıkarmaktadır. Kamu kuruluşların sürekli olarak yapılaşma ve orman alanlarının kullanımı konusunda tedbirler almalıdırlar.

1.2.2.4. Turizmin Çevre Kirliliğine Etkisi

Turistik destinasyonlarda, yüksek sezonda nüfusun artışı çevre kirliliğine neden olmaktadır. Kalabalık nedeniyle oluşan trafiktan kaynaklanan gürültüler, barların ve kafelerin aşırı yüksek sesle yayın yapmaları, konaklama işletmelerinin

gürültülü eğlence organizasyonları yerel halkı ve turisti rahatsız edici boyuta getirebilir.

Yine artan nüfus ile birlikte eğer gerekli depolama alanı yok ise çöpler ve atıklar çevreye zarar verip su kaynaklarını kirletebilir. Bu durum bölgede yaşayan herkesin sağlığını tehdit edebilir.

Motorlu taşıtların kullanımının belli dönemlerde yüksek oranda artması, ozon tabakasının zarar görmesine ve zamanla iklim değişikliklerine neden olmaktadır.

1.2.2.5. Turizmin Sulak Alanlara ve Sahillere Etkisi

Su, özellikle tatlı su, en kritik doğal kaynaklardan biridir. Turizm endüstrisi genellikle su kaynaklarını oteller, yüzme havuzları, golf sahaları ve turistlerin kişisel kullanımı için fazla kullanmaktadır. Bu da atık suların daha büyük bir hacim oluşturmasının yanı sıra, su kaynaklarının azalmasına ve su kıtlığına neden olabilir (UNEP, <http://www.unep.org>).

Sulak alanlar, gerek ekolojik dengenin sağlanmasında, gerekse biyolojik çeşitliliğin korunmasında büyük önem taşımalarının yanı sıra, yöre ve ülke ekonomisine çok büyük katkıları olan ekosistemlerdir. 21. yüzyılda yaşanacak büyük krizlerin ve çatışmaların su kaynakları ve sulak alanlar üzerinde yoğunlaşacağı gerçeği de dikkate alındığında bu alanların ne kadar mühim olduğu daha da iyi anlaşılmaktadır (Özyanık, 2013: 3).

Günümüzde turizm yatırımlarının sulak alanlar ve sahil kesimine yapılması bu bölgelere zarar vermektedir. Hatta daha önce halka açık olan, kamu arazilerinin turizmde kullanımı amaçlı sahil ve sulak alanların özel sektöre devredilmesi yerel halkın da olumsuz tepkisine yol açmaktadır.

1.3. TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ

Turizmin etkileri Üçüncü Dünya ülkelerinde turizmin hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar vermesine karşın, ülkelerin sosyo-kültürel yapısına ve turistik gelişim seviyesine bağlı olarak değişmektedir. Bölgede yaratmış olduğu ekonomik ve fiziksel etkilerin yanı sıra, turizmin diğer bir önemli etkisi de toplumun sosyal

yapısı üzerinedir. Turistik gelişmelerin ürettiği değişiklikler bölgedeki insanların alışkanlıklarını, günlük rutinlerini, sosyal yaşamlarını ve değerlerini etkilemektedir (Doğan, 1989: 217)

Sosyal etkiler, turizmin mevcut sosyal değerlere, kişisel davranışlara, aile içi ilişkilere, güvenlik kavramına, ahlaki kurallara, zanaatsal faaliyetlere, geleneksel gösterilere ve toplumun sosyal yapısına doğrudan veya dolaylı yapmış olduğu etkiyi ifade etmektedir (Gürbüz, 2002: 50).

Turizm farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip toplumlar arasında etkileşim sağlamaktadır. Bu etkileşim sonucu sosyal yapıda bazı değişimlere yol açmaktadır (Civelek, 2010: 331).

Turistlerin yabancı bir ülkeye gelmesiyle doğan etkileşim ve sosyal değişmeyi, turizm olayının doğuşunda ve oluşumunda etken olan sosyolojik faktörleri ve turizmin yol açtığı sosyal tesirleri göz ardı etmek pek fazla tutarlı değildir. Turist kabul eden ülke veya yöre, objektiflik kuralı gereği, kendi bünyesinde daha başka turist grupları da bulunur. Bir turizm merkezinde yerel topluluk bütün turist gruplarıyla ve diğer turist grupları da birbirine karşı karşıyadır. Turizm olgusu turizm biçimine bağlı olarak ayrı kültürlerin, ahlak değerlerinin ve sosyal yapıların karşı karşıya gelmesidir (Berber, 2003: 220).

Gerek ülkeler içinde, gerek ülkeler arasında, büyük insan kitleleri, dinlenmek, yeni yerler görmek, değişik kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler. Turizm olayı, bireyleri ve insan topluluklarını içeren bir olaydır. Dolayısıyla, birey, aile, toplum ve sosyal sınıflar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri sonucunda meydana gelen değişiklikler, kişilerin yaşam biçimini değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda kentlerin ve kırsal kesimin yapısını da değiştirmiştir. Turizmin olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi, toplumsal taşıma kapasitesinin aşılmaması ile mümkün olabilir (Civelek, 2010: 331).

1.3.1. Turizmin Olumlu Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizmin yarattığı olumlu sosyal etkiler aşağıdaki başlıklarla incelenmektedir.

1.3.1.1 Turizmin Yaşam Kalitesini Arttırıcı Etkisi

Turizm bir bölgede çekiciliklerin, eğlence fırsatlarının ve hizmet olanaklarının artmasıyla yaşam kalitesini yükseltebilir. Turizm ilginç insanlarla tanışma, arkadaşlıklar edinme, dünya hakkında bilgi edinme ve yeni bakış açıları kazanma fırsatı sunmaktadır. Farklı kültürel uygulamaları deneyimlemek ufku genişletir ve yaşam için farklı yaklaşımları kavramak ve deneyimlemek memnuniyeti artırır (Kreag, 1988: 8-9).

Genellikle ev sahibi kültürlerde turizm kalkınmasının bir parçası olarak kültürel miras uyanışının canlanması ilgi çekmekte ve kültürel ve tarihi sergilere olan talebi artırmaktadır. Turistler tarafından yerel kültür ve tarihe olan bu ilgi tarihi eser ve mimarilerin korunmasını desteklemek için fırsatlar sunar. Başkaları hakkında daha fazla bilgi edinerek, onların bu farklılıkları daha az tehdit edici ve ilgi çekici hale gelmeye başlar. Aynı zamanda, turizm tarafından yaratılan imkanlar ve seyahat edenlerle olan etkileşim, genel olarak psikolojik doyumu daha yüksek seviyeye çekmektedir (Kreag, 1988: 8-9).

Yukarıda bahsedildiği üzere turizmin yerel halkın yaşam kalitesini çok çeşitli yönden artırma özelliği vardır. Turizmin olumlu ekonomik, çevresel ve toplumsal etkilerinin tamamı bunun örnekleridir. Yerel halkın turistik faaliyetler sonucunda kültürel değerleri daha iyi tanınması, eğitim seviyesindeki artış, ekonomik düzeyinin yükselmesi, daha refah yaşam, yabancı dil öğrenimindeki artış, özgüven artışı, alt ve üst yapının iyileştirilmesiyle yükselen yaşam standartları, çevreye karşı daha duyarlı olma çabası gibi birçok başlıkla bu artış sıralanabilir.

1.3.1.2. Turizmin Kültürel Alışveriş Etkisi

Özellikle 20. Yüzyılda turizm ve kültür, destinasyonlarda birbirlerinden büyük ölçüde ayrı yönleriyle görüldü. Kültürel kaynaklar bölgede büyük ölçüde yerel nüfusun eğitime ilişkin, yerel ve milli kültürel kimliği desteklemenin ve kültürel mirasın bir parçası olarak görüldü. Turizm, diğer taraftan, büyük ölçüde yerel nüfusun kültüründen ve günlük hayatın boş zaman aktivitelerinden ayrı bir faaliyet olarak görülüyordu. Ancak özellikle 1980'li yıllardan itibaren kültür turizmi birçok

destinasyonda ekonomik kalkınmanın önemli bir rolü olarak görülmeye başlandı (Greg, 2009: 19).

Kültür ve turizm arasındaki artan ilişki bir dizi faktöre göre uyarılmıştır. Bunlar;

a. Talep

- Küreselleşme cephesinde özellikle farklılaşma ve kimlik kaynağı olarak kültüre olan ilgideki artış.
- Kültürel sermayedeki artışın yükselen eğitim düzeyiyle uyarılması.
- Gelişmiş bölgelerde yaşanan nüfus.
- Postmodern tüketim tarzları, materyalizmden ziyade kişisel gelişimin üzerinde durulması.
- Doğrudan deneyimleme arzusu (sight seeing yerine life seeing).
- Manevi kültürünün önemimin artması ve çevre ve imajın rolü.
- Diğer kültürlere mobil olarak daha kolay erişimdeki artış.

b. Arz

- Kazanç ve işleri canlandırmak için kültür turizminin gelişimi
- Kültür turizmi büyüyen Pazar ve kaliteli turizm olarak görüldü.
- Kültürel gelişmenin bir sonucu olarak kültür arzındaki artış
- Yeni teknolojiler aracılığıyla turizm ve kültürde bilgiye erişilebilirlikteki artış
- Ayrı bir kimlik belirlemek için yeni bölge ve ulusların kurulmasında daha fazla isteklilik (örneğin; Orta ve Doğu Avrupa'da yeni bağımsız devletlerin etkisi)
- Bölgeler ve milletlerin dış imaj planlama arzusu
- Kültürel arzın artırılması ile ilgili olarak kültürel finansman sorunları (Greg, 2009: 19-20)

Turizmin olduğu bölgelerde yerel halk ve turist karşılıklı kültür alışverişi içine girer. Turizm hareketleri genel olarak kültürel seviyesi yüksek kesimlerden düşük tarafa doğru olmaktadır. Bir bölgeye gelen turist bir yandan yerel halkın yaşayış tarzını, yeme-içme alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini öğrenirken diğer yandan kendi kültürünü o bölgedeki yerel halka öğretmektedir. Bu kültürel alış-veriş

dolaylı olarak uzaktan izleme ve analiz etme yoluyla olabildiği gibi doğrudan öğrenmek amaçlı karşılıklı sorularla da olabilmektedir.

Dünyanın dört bir yanından gelen turistler yerel halkın yabancı kültürlerle olan merakını artırmaktadır. Diğer taraftan da yerel halk kendi kültürünü yabancı toplumlara tanıtabilmek için sahip olduğu kültürel değerlere daha fazla sahip çıkmaktadır. Bu sayede de yerel halkın eğitim seviyesi daha da yükselir, yabancı dil merakı artar. Öğrenilen dil ile de yeni dostluklar ve arkadaşlıklar kurularak, daha önce yabancı kültürlerle dair var olan olumsuz tutumun giderilmesi sağlanır.

Peter Lang, turizmde yabancı dilin, özellikle İngilizcenin gerekliliğini ve önemini şu şekilde aktarmaktadır. Herhangi bir kültürden, dinden veya dünya çapında sosyal statüden insanlar arasında anlayış ve iletişimi kolaylaştırmak ve köprü kurmak için anahtar yabancı dil olarak uluslararası seyahat sektörü tarafından İngilizce seçilmiştir. İngilizce internette baskın iletişim dili de olduğu gibi yeni teknolojiler ve internet, bu fenomene katkıda bulunmuştur. Tüm bu nedenlerden dolayı turizm sektöründe yeni kelime ve terimler İngilizce icat edilir ve daha sonra diğer diller tarafından ödünç alınır (Lang, 2013: 109).

Turizm önemli bir kültürel değişim ve kültürlerin yayılmasıyla birlikte ağızdan ağıza geçen reklam aracıdır. Başka hiçbir sektör yoktur ki turizm kadar kültürel yayma aracı olabilsin. Ülkemizin kültürel varlıklar açısından çok zengin olması ve misafirperver yapımız neticesinde turistlere gösterilen nezaket diğer potansiyel turistleri de ülkemize çekmektedir. Ancak kültürel alışverişin sınırlarının bilinmesi, yerel halkın öz kültürünü unutmaması açısından önemlidir.

1.3.1.3. Turizmin Halkın Katılımını Teşvik Etkisi

Yerel halkın turizmin gelişiminin kendisine sağlayacağı yararları görerek ve yaşayarak gelişim sürecine daha fazla katılımının olması mümkündür. Turizmin olumlu etkileri ortaya çıktığında, halk sektörün gelişimine doğrudan destek verir ve bu sürecin içerisinde yer alır. Turizm endüstrisinin kontrollü gelişimi, yerel halkın iyi niyet ve yardımına bağlıdır. Çünkü onlar da bu ürünün bir parçasıdır. Gelişim ve planlama yerel istek ve kapasiteye uygun olmaz ise, direnç ve düşmanlık turizm endüstrisini yok eder. (Şahbaz, 2015: 242).

Yerel halkın liderlikten yoksun olması ya da kendileri için turizmi yönetmede yetersiz oldukları zaman, muhtemelen dış aktörler daha fazla egemen olurlar. Nitekim yerel ortaklık ve kırsal katılımının sürdürülmesi gerekir. Bu senaryoda turizmin, faydalarından ziyade problem üretmesi daha fazla muhtemeldir. Dışarıdan yürütülen turizmin sosyal çatışma, ekonomik eşitsizlik ve çevresel bozulma gibi tipik problemlerle ilişkisi vardır. Alternatif olarak, yerel halkın kendi turizm gelişimlerini yönetmelerine ve karar verici olarak liderlik etmelerine izin verildiği zaman turizmin geliştirilmesi ve korunması daha muhtemeldir (Gianna, 2008: 102).

Yerel yönetimlerin turizm ile ilgili karar alırken halka danışmaları onların turizme yönelik olan katılımlarını ve yatırımlarını olumlu yönde etkileyecektir. Yapılan araştırmalarla halkın turizme yönelik olan olumsuz tutum ve düşünceleri çeşitleri çalışmalarla giderilebilir. Turizmin kendisine maddi ve manevi olumlu sonuçlar getireceğine inanan halk turiste karşı daha pozitif tavırlar takınacaktır.

1.3.1.4. Turizmin Özgüven ve Gurur Etkisi

Yerel halk turizmden kaynaklanan kültürel faydaları birbiriyle etkileşimli olarak iki yönden fark edebilir. Birincisi, turizm diğer kültürlerle ev sahipliğini ortaya çıkarır ve anlayış ve hoşgörü göstermek gibi faydalara neden olabilir. İkinci olarak yabancılara kendi kültürünü sunma eylemi bir toplumda yaşamının ne anlama geldiğiyle ilgili bilgi verir ve böylece kimlik, gurur, bağlılık ve dayanışmanın artmasını sağlar (Besculides ve diğerleri, 2002: 306).

Turizm kitlelerin katılım gösterdiği sosyal bir olay olduğu için, ülkeye gelen turistler ile iletişime geçen yerel halk sosyal yönden güçlenmektedir. Sosyalleşme, beraberinde bireylerin kendilerine olan özgüvenlerini artırmaktadır. Özellikle genç nesil kendilerini daha iyi ifade edebilme şansı bulmaktadır.

Turizmin gelişmeye başladığı yerlerde yerel halk kendi turistik zenginliklerini tanıtırken, sahip oldukları bu zenginliklerden gurur duymaktadır.

Yerel halkın kendi kültürel kaynaklarından dolayı gurur duyması, bu kaynakların geliştirilmesi ve korunması için katılımında bulunmasını sağlar (Uslu ve Kiper, 2006: 307).

1.3.1.5. Turizmin Turistik Talep Oluşturan Çekiciliklerin Korunmasına Etkisi

Turizm sayesinde daha önce tanınmayan yada değeri bilinmeyen tarihi ve kültürel çekicilikler turiste arz edilerek kazanç sağlanmakta ve bu çekiciliklerin korunmasına ve güzelleştirilmesine teşvik etmektedir. Korunma altına alınan çekicilikler sürdürülebilir turizme katkı sağlamaktadır.

Turistik çekicilik yalnızca tarihi ve kültürel yapıları yeniden canlandırma, dekore etme, arz etmeyle kısıtlı kalmamaktadır. Bir manzara, sahil kenarı, ormanlar ve hatta iklimsel özellikler bile turistik doğal çekicilik özelliği taşır. Yeniden yapılandırılan bu doğal çekicilikler de ekoturizme destek olmaktadır.

Özellikle kültür amaçlı turizme katılan turistler yerel halkın kendine özgü yaşam tarzını tanımak ve deneyimlemek isterler. Burada yerel halkın üzerine düşen görev sahip oldukları kültüre sahip çıkmaktır. Küçük bir oda, evlerin mimari yapısı, yeme- içme alışkanlıkları turistik çekicilik olarak turiste sunulabilir. Katılımlı köy turları buna en güzel örnektir.

1.3.2. Turizmin Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkileri

Sosyalleşmenin en yüksek olduğu turizm sektöründe her ne kadar olumlu yönler olsa da bazı olumsuzluklar da bulunmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, yabancı kitlelerle etkileşim haline girerken gereğinden fazla etkilenebilir veya bu kitlelerle kuracağı iletişimde direnç gösterebilir. Popüler bir turistik destinasyonda yerel halkın sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyecek derecede sosyal kapasitenin aşılması aşağıdaki olumsuzlukları beraberinde getirir.

1.3.2.1. Turizmin Kültürel Kimlik, Gelenekler ve Bölgesel Karaktere Etkisi

Kuşaklar devraldıkları değerleri pozitif anlamda genişletebilir veya başka bir kültürün etkisinde kalarak kültürünü yozlaştırabilir. Kültürün yozlaştırılmasının getirdiği noksanlıklar sadece kültürel değerleri değil, bu değerlere sahip olan

toplumu bile ortadan kaldırabilir. Çünkü bir toplumu ayakta tutan, o toplumu diğerlerinden ayrı kılan kendine has kuralları ve görgüleridir. Buradan yola çıkarak kültürün toplum açısından ne denli önemli olduğunu görebiliriz (Kurağ, 2014: <http://akademikperspektif.com/2014/10/13/kulturel-yozlasmanin-sonucu-kulturel-kimlik-kaybi/>).

Turizm için kültürel alışkanlıkların değişim ihtiyacı ve satış merakı çoğunlukla problem olmuştur. Kendi kontrolleri dışında olan kültürel değişim yerel halk tarafından olumsuz etki olarak rapor edilmiştir. İroniktir ki, yerel halkın yüz yüze kaldığı ana problem ise kültürel değişimi tersine çevirme çabasında yetersiz kalmasıdır. Yerel halkın kültürünü ve belli imajlarını bölgelerini desteklemek için kullanımı turist beklentilerini karşılamak amacıyla belirli yaşam tarzı içine hapsolmalarıyla sonuçlandı. Bazı durumlarda yüksek turizm sezonu, diğer geleneksel uygulamalarla, özellikle tarım alanında, kritik zamanlarda çakışır. Diğer aktivitelerin sürdürülebilirliği için gerekli olan kaynaklarda açık ve buna müteakip diğer geleneksel kültürel uygulamalarda çöküş yaratır (Gianna, 2008: 3).

Turizm kültürel değişimi etkileme gücüne sahiptir. Bir kaynağın başarılı gelişimi çok sayıda olumsuz etkilere de neden olabilir. Bunlar arasında aşırı gelişim, asimilasyon, çatışma ve yabancı düşmanlığı ve sahte yeniden yapılanma vardır. Turistlere bir kültürü sunmak o kültürü korumaya yardımcı olabileceği gibi, azaltabilir ve hatta yok bile edebilir. Bir dizi çalışma da yerel topluluklar üzerinde bu tür etkileri ölçmek için yapılmıştır (Besculides ve diğerleri, 2002: 307).

Orijinallik turizmde uzunca bir süre konu olmuştur. Turistler bir bölgeyi ziyaret ettiklerinde, özgün kültürü deneyimlemek isterler. Yerliler de genelde turistleri çekmek için aktif olarak sunumlar yaparlar. Bu, genellikle kültürel geleneklerin otantik olmayan formlarını, örnek verirsek, festivaller ya da dans sunumlarına yol açar (Besculides ve diğerleri, 2002:307).

Turizmin gelişmesi ile birlikte, bölgeye dışarıdan gelen yabancıların kültürel kimliği, yerel kültürel kimlikten daha baskın olabilir. Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak bölgesel karakterde ve kültürel kimlikte yozlaşma ortaya çıkar (Şahbaz, 2015: 243).

Turizmin gelişmeye başladığı bölgelerde turistlerle karşılaşan yerel halk turistin davranışlarını çekici bularak aynısını taklit etme yoluna gidebilir. Bu taklit etme yolu

da sahip olunan değerlerin zamanla kaybedilmesine ve farklı bir kimliğe bürünmeye, dolayısıyla da kimlik kaybına yol açar.

1.3.2.2. Turizmin Turistlere İlişkin Duygu ve Düşünceler Üzerindeki Etkisi

Turist gittiği bir ülke ya da bölgede kendi ülkesindeki yaşam tarzını devam ettirmek ister çoğu zaman. Ancak turistlerin bu yaşam tarzı yerel halkın yaşam tarzına uygun değil ise yerel halk turiste karşı olumsuz tavır takınacak ve hatta zamanla düşmanlık oluşacaktır.

Muhafazakar ve tutucu olan toplumlar turistlerin tatili sırasında bölgelerinde kendi gelenek ve göreneklerine saygı duymasını arzu ederler. Eğer turist geldiği bu bölgedeki yerel kültüre saygı duymazsa iki taraf karşı karşıya gelecektir.

Hizmet görmek isteyen turist, sektörde kendisine hizmet eden kişileri küçümser ve aşağılar tavırlar takınırsa düşmanlık kaçınılmaz olacaktır. Bazen sadece bir toplum insanının yerel halka karşı olumsuz tavırları bile diğer toplumlara karşı ön yargı oluşmasını sağlayabilir.

1.3.2.3. Turizmin Ahlaki Değerler Üzerindeki Etkisi

Turizm gençler üzerinde büyük ölçüde etkide bulunmaktadır. Gençlerin turistlerle yakın ilişki kurmaları onların davranışlarını ve dünyaya bakış açılarını etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde özellikle gençler turistlere ve onların yaşayış biçimlerine hayranlık duymakta, kendi geleneklerini terk ederek, turistlerin davranışlarını ve yaşayış biçimlerini taklit etmek eğilimindedirler. Gençler turistlerle yoğun ve sürekli ilişkiler sonucunda cinsiyet, giyim ve ahlak konusunda geleneksel değerlerden değişik değerler benimsemekte ve bunu da davranışlarıyla yansıtmaktadırlar (Civelek, 2010: 342).

1.3.2.4. Turizmin Aile Yaşamı Üzerindeki Etkisi

Turizmin yerel halkı ahlaki yönden etkilemesi yalnızca gençler üzerinde olmamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle turizmin bir bölgede ani gelişimi yerel halkın aile yaşamı üzerinde ciddi olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Daha önce farklı yaşayış biçimlerine kapalı olan ya da dışarıdan az etkilenen ve kendi geleneksel yaşamını sürdüren yerel halk bu ani değişimle kültürel şoka uğrayabilirler.

Turistler gibi özgür yaşama isteği, ben merkezlilik, geleneksel aile yaşamına uygun olmayan arzular, çok eşlilik isteği gibi nedenlerle aile yaşamı zarar görebilir, boşanmalar artış gösterebilir. Aynı zamanda turizm sektöründe çalışan yerel halkın sektörün gereği olarak yüksek sezonlarda yoğun mesai yapmasıyla, aile bireylerine gereken zaman ve ilgiyi gösterememesi nedeniyle de aile yaşamı zarar görebilmektedir.

1.3.2.5. Turizmin Yerel Halkın Haklarına Etkisi

Turizmde taşıma kapasitesinin aşılmasının bir sonucu olarak yerel halkın hakları ikinci plana atılabilir. Küçük kasabalarda yüksek sezonda sürekli elektrik ve su kesintilerinin olması, turist memnuniyeti adı altında devlet dairelerinde turistlere öncelik verilmesi, turistlerin bazı mal ve hizmet satın almalarında daha avantajlı fiyatlar sunulması, sahil ya da plajların kullanılmasında turistlere öncelik tanınması gibi ayrıcalıklar yerel halkın haklarını geri plana atmaktadır.

Kendisini ikinci plana atılmış ve haklarına saldırı olduğunu düşünen halk turizme ve turistlere karşı düşmanlık besleyecektir. Yerel yönetimlerin halkın haklarına sahip çıkmaları halkın da turizme karşı katılımını sağlayacaktır.

1.3.2.6. Turizmin Alkol, Uyuşturucu vb. Maddelerin Kullanımına Etkisi

Daha önce sosyal açıdan geri kalmış köy, kasaba ve şehirlere turistlerin gelmesiyle birlikte yerel yaşayış biçimine uygun olmayan bir takım uygunsuz davranışlar oluşabilmektedir. Turistlerin yeme-içme, eğlence şekilleri yerel gençler

için özendirici olabilir. Turistlerin alkol, uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanımları, yeni şeyler deneyimlemek isteyen halkı bu konuda teşvik edebilir.

1.3.2.7. Turizmin Suç Oranlarına Etkisi

Turizmin gelişmeye başladığı bölgelerde kısa ve kolay yoldan kazanç sağlamak isteyen kişi yada kuruluşlar yasa dışı işlere girişebilirler.

Yasa dışı yollardan insan kaçakçılığının yapılması, kayıtsız yabancı personel çalıştırılması, rant sağlamak isteyen kişilerin kanunsuz veya tehdit yoluyla mülk ve arsa edinmeleri, genç kızların fuhuşa zorlanması, hanutçuluk, illegal yollardan alkol ve uyuşturucu madde satıcılığı yapılması, nüfusun artmaya başladığı yerlerde hırsızlık ve gasp gibi suçların işlenmesini buna örnek verebiliriz.

1.3.2.8. Turizmin Göç Etkisi

Turizm iki yönlü göçe neden olabilir. Bunların ilki; turizm ile birlikte bir bölgede ve belli zamanlarda nüfusun artmasıyla ve kapasitenin aşımıyla gelen olumsuzluklardan dolayı yerel halk eski rahat yaşamlarını devam ettiremeyeceklerini düşünerek daha önce yaşadıkları yerden daha sakin olan dış bölgelere doğru göç edebilirler. İkincisi ise turizm ile birlikte yaşam standardının yükseldiği bölgelere çalışmak ya da yerleşmek amaçlı yapılan dışarıdan gelen göçlerdir. Çünkü turizmin olduğu yerler bazı kişilere daha cazip gelebilir. Her iki göç şekli birbirini takip eder niteliktedir.

1.3.2.9. Turizmin Turist Talebinde Doygunluk ve Taşıma Kapasitesinin Aşılması (Trafik, Kalabalık, Karmaşa) Üzerindeki Etkisi

Turizm taşıma kapasitesi, belli bir turistik ortamın (bir ülkenin veya çekim yerinin) turistleri, yeni turistik tesisleri, hizmetleri ve etkinlikleri belli bir düzeye kadar karşılama yeteneği olarak tanımlamak mümkündür (Tanrısevdi ve Rızaoğlu, 1997: 52).

Özellikle alt ve üst yapının yeterli olmadığı bölgelerde taşıma kapasitenin aşılması su kesintilerine, elektrik ve doğal gaz kesintilerine, dinlenme, eğlenme ve yeme-içme yerlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu olumsuz durumdan hem turist hem de yerel halk etkilenmektedir.

Plansız gelişen turizm hareketleri nedeniyle hem turist bölgeden memnuniyetsiz ayrılır hem de yerel halkın turizme yönelik algıları olumsuz yönde etkilenebilir. Kalabalıklaşan bölgelerde karmaşanın, trafik kazalarının olması da kaçınılmazdır.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİMİ VE YEREL HALKIN ALGI VE TUTUMLARI

2.1. ALGI, TUTUM, DAVRANIŞ KAVRAMLARI VE BİRBİRLERİYLE OLAN İLİŞKİSİ

2.1.1. Algı Kavramı ve Önemi

Algının sözlük anlamı, nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma olarak belirtilmektedir. Algı terimi, dilimizde de, Batı dillerinde de olduğu gibi almak kökünden türetilmiştir. Batı dillerindeki “perception” terimi ise, Hint-Avrupa dil grubunun almak anlamındaki kap kökünden gelmektedir (Özer, 2012: 148).

Algı, insanın çevresiyle olan iletişim sürecinin temelini oluşturur. Algı; “bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak (ruh bilimi)”tır. Nesnel dünya duyular sayesinde öznel bilince aktarılmaktadır. Hançerlioğlu’na göre algı, “dış dünyanın duyularla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımı”dır (Çağlayan ve diğerleri, 2014: 168).

Algılamayı duyumsal bir bilgilenme olarak tanımladığımızda, duyma, tatma, görme, koklama, dokunma duyularından oluşan beş duyu organımız aracılığı ile ve bunlara ek olarak da hissetme duyusu yardımı ile dış dünyadan bilgi edinme sürecinden söz etmiş oluyoruz (İnceoğlu, 2011: 86).

Godwin Ogheneochuko Unumeri algıyı kişinin fiziksel duyu yoluyla çevresini anlayabilme yeteneği olarak tanımlamıştır (Ogheneochuko Unumeri, 2009: 18).

Bodenhausen ve Hugenberg'e göre ise algı, esasen kişinin iç ve dış dünyası arasındaki ara yüzdür (Bodenhausen ve Hugenberg, 2009: 2).

Her insan doğduğu andan itibaren doğrudan ya da dolaylı olarak çevreden gelen uyarılardan etkilenir ve bunlara tepki gösterir. Kişinin dış dünyadan ve bu uyarılardan nasıl etkilendiği onun bu uyarıları nasıl algıladığıyla ilgilidir. Bu insanın doğasında vardır.

Bir insanın belli bir yönde eyleme geçebilmesi için ön koşul; amaçlanan yöndeki alternatifin varlığını bilmesi ve bu alternatif bilgiyi algılamasıdır. Bu nedenle örneğin bireyin belli bir ürünün tüketicisi, belli bir görüşün yanlısı durumuna getirilebilmesi için, konu ve içeriği hakkında iletilen bilgileri algılayabilmesi gerekir. Algılamanın araştırılması konusu ise, tutum oluşturmaya dönük tüm güdüleme tekniklerinin can alıcı noktalarından biridir (İnceoğlu, 2011: 85).

Rao ve Narayan'dan aktaran Ogheneochuko algı kavramının önemini aşağıdaki gibi sıralamıştır;

1. Dikkatimiz, duygularımız ve eylemlerimiz çevremiz tarafından etkilenmektedir.
2. Algı bize dışarıdan gelen verileri toplamak, işlemek ve mantıklı hale getirmek için yardımcı olur.
3. Algılamada bazen eylemlerden kaynaklanan bilgiyi ayırtmak zordur.
4. Bu temelde kazanılan zihinsel kavrama yönetimi ve sürecidir.
5. Algı algılayanın gereksinimleri karşılama yönünde kişiye uygun bilgiyi kanalize etme, işleme ve kullanmasına rehberlik eder (Ogheneochuko Unumeri, 2009: 19).

2.1.2. Algılama Süreci

Algı süreci organizmanın bir başarısıdır. Algı, algılayıcının etkin problem çözme işlemi olmaksızın var olamaz. Algılarımızın anlamı vardır. Anlam, hem geçmiş deneyimlerimizden, hem de şimdiki amaçlarımızdan kaynaklanır. Anlam

olmazsa algı da olmaz. Her yeni algısal girdi geçmiş bilgi birikimini yeniden düzenleme süreci başlatmaktadır. Birey hem geçmiş enformasyon birikiminden hem de yeni edindiği enformasyondan belirli seçimler ve süzmeler yaparak algılama işlemini başlatmaktadır. İnsan algıları; bireyin değerleri, inançları, kültürü, kısaca yaşam deneyimleri sonucunda öğrendikleriyle şekillenir (Türk ve diğerleri, 2014: 14-15).

Cüceloğlu ise algılama sürecini dört aşamada incelemiştir. Bunların ilki; alıcılardır. Duyu organlarından oluşur. Göz, kulak, burun, dil ve cilt yapılarıdır. Duyu organları yapıları, işleyiş biçimleri, içinde bulunan çevreye uyum (adaptasyon) dereceleri ve kapasiteleri çerçevesinde, çevredeki uyarıcıları alırlar ve sinir sistemiyle ilişkiye sokarlar (Cüceloğlu, 2014: 81). İkincisi; ilk işlemdir. Duyu organlarından gelen sinirsel akımlar sinir sisteminin değişik yerlerinde son bulur ve bu noktada, sinir sistemi girdiler üzerinde işlem yapmaya başlar. Sinir sistemi, bu işlemleri kendi kapasitesi içinde yapar (Cüceloğlu, 2014: 81). Üçüncüsü; geçmiş yaşantıdan getirimlerdir. Duyu organları kanalıyla sinir sistemine ulaşan duyu verileri ilk işlemde sonra, organizmanın yaşamı boyunca geliştirmiş olduğu psikolojik süreçlerle etkileşim haline geçer (Cüceloğlu, 2014: 83). son işlem ise algısal üründür. Sinir sisteminin işleminden geçen duyu verileri, yaşantı ve öğrenme getirimleriyle etkileşimde bulunarak bir seçilmeye uğrarlar (Cüceloğlu, 2014: 88).

2.1.3. Tutum Kavramı

Tutum kavramı üzerine hepsi birbiriyle benzerlik gösteren birçok tanım yapılmaktadır. Aşağıda bazı tanımlar bulunmaktadır. Bunlar:

Aytaç ve Bayram'ın (2004) tanımlamasına göre; “İnsanlar, davranışlarını, diğerleriyle olan ilişkilerini, tercihlerini, düşünsel örüntüleri doğrultusunda gerçekleştirirler. Sosyal psikolojide bu düşünsel örüntüye “tutum” adı verilmektedir” (Barut, 2005: 296).

Allport'un tanımlamasına göre; bir tutum, bireyin tüm nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan

ve deneyimlerle organize olan, zihinsel ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir (Allport, 1935: 6-7).

Smith'in (1968) tanımlamasına göre; tutum, "bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir." (Kağıtçıbaşı, 2014: 129-130). Bu psikolojik eğilim objeye karşı olumlu yada olumsuz yaklaşma şeklinde ortaya çıkar.

Lambert'e göre tutum; bireyin insanlar, gruplar, sosyal konular ve daha genel olarak herhangi bir çevresel olayla ilgili örgütlenmiş ve tutarlı bir düşünce, duygu ve tepki biçimidir (İnceoğlu, 2011: 18).

Tutum, bireyin bir motivasyon, amaç, obje ya da sezgisel değerlendirmesine dayalı eylem yönünde öznel bir eğilimdir (Wang, 2007: 5).

2.1.4. Tutum ve Davranış Arasındaki İlişki

Genel olarak bakıldığında tutum, davranış bilimlerinin anahtar kavramlarından biri olarak göze çarpar. Davranış bilimlerinin çıkış noktasında insanın, dolayısıyla da insan davranışının sorgulanmasının yer aldığı düşünülürse tutum kavramının buradaki merkezi konumu da daha iyi anlaşılır. Eğer tutumu, genel olarak insanın herhangi bir olay ya da durum karşısında olası bir tavır ya da davranış biçimini oluşturma eğilimi olarak alırsak, insanın her tür davranışının kaynağında tutumun yer aldığını da kabul etmemiz gerekir. Bu açıdan bakıldığında ise tutumun, davranış bilimlerinin anahtar kavramlarından biri olarak ele alınması doğaldır (İnceoğlu, 2011: 13).

Kişilerin davranışlarının oluşması çok komplike bir olaydır. Belli tutumlar belli davranışları doğurur gibi kesin bir yargıya varmamız mümkün değildir. Unutulmamalıdır ki tutum bir bireye atfedilen eğilimdir. Yani, tutumun doğrudan gözlenebilen bir özellik olmadığını, ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak o bireye atfedilen bir eğilim olduğu görülmektedir. Demek ki tutum; gözlenebilen, ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2014:130).

Tutumların önemini anlamak neden bu denli zordur ?

Bu soruyu cevaplamak tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi anlamaya bağlıdır. Üç nedenden dolayı davranış ve tutumları anlamak zordur.

1. Sıradan durumlar davranışsal açıdan çok karmaşıktır.
2. Tutum kavramının ince elenip sık dokunmaya ihtiyacı vardır.
3. Tutumun fonksiyonlarını anlamada geri kalınmıştır (Greenwald, 1989: 1-5).

2.2. YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGI, TUTUM VE DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tutumlar, bireyin çevresini algılayışının belli bir yönüne yönelik kalıcı bir yatkınlık olarak tanımlandığında, bu yatkınlığın kişinin bu yönü ile düşünce, duygu ve davranış biçiminde yansımaları mümkündür (McDoughal ve Munro, 1987: 87). Böylece, tutumlar üç boyutta yapılandırılmıştır; bilişsel (inançlar, bilgi ve algılar), duygusal (hoşlanma ve hoşlanmama) ve davranışsal (alınan veya ifade edilen eylem, belirli bir obje veya yere göre hareket etme içgüdüleri). Bu üç unsurun tutarlı bir şekilde ilişkilendirilmesi muhtemeldir, özellikle de ölçüm genel olarak turizme yönelik olmaktan ziyade belirli bir çekime yöneliyorsa (Carmichael, 2000: 603).

Yazın taraması yapıldığında turizmin yerel halk üzerine çeşitli düzeylerde etki ettiğini göstermektedir. Bu etki algılamaları turizm bölgesinin gelişmişlik düzeyine, orada yaşayanların demografik özelliklerine, turizme ekonomik anlamda bağımlı olmaya, yörenin yerlisi olup olmama durumuna, yaşama süresine vb. niteliklere göre değişebilmektedir. Bununla birlikte literatürde bu değişkenlerle ilgili tam bir görüş birliği yoktur. Yerel halkın turizmin etkisine ilişkin algıları farklı durumlarda olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Birçok araştırmada demografik değişkenlerle yerel halkın turizm etkilerini algılamaları arasında olumlu ilişki saptanırken diğer bazılarında tam tersi bir durum söz konusu olabilmektedir (Akova, 2006: 5-6).

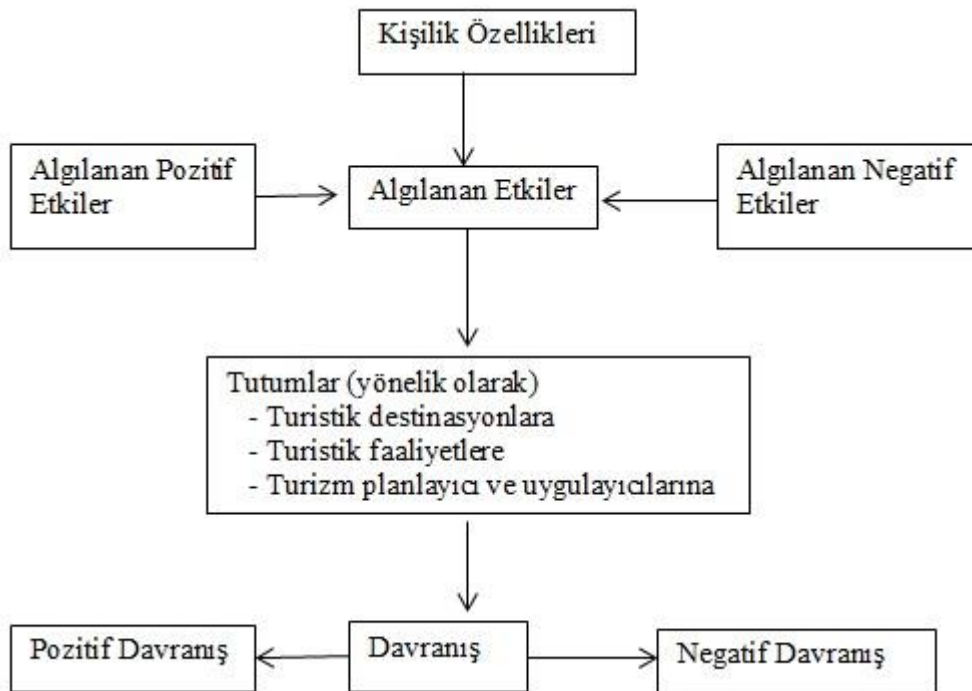
Geçmiş çalışmalar tarandığında tutumların davranışları etkilemesi üzerine yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Araştırmalara göre tutumlar ile davranışlar arasındaki ilişkinin tahmin edilenden daha negatif yönlü(zayıf) olduğu tespit edilmiştir (Ajzen ve Fishbein 1970; Hines ve diğerleri, 1986-1987; Langeheine ve

Lehmann 1986; Wicker 1969). Ancak bunun nedeni tutum ölçümünde kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz olması ve doğru düzenlenmemesi olarak düşünülmüştür.

Daha sonra Aijen ve Fishbein (1980) yerel halkın davranışlarını anlama konusunda “Theory of Reasoned Action” (Sebepli Davranış Teorisini) geliştirmiştir. Bu teori hiyerarşik bir modeldir. Şöyle ki; davranışlar niyetlenmiş davranış öğeleri tarafından etkilenir. Niyetlenmiş davranış öğeleri de tutumlar ve öznel normlar tarafından etkilenir. Tutumlar ve normlar ise inanışlardan etkilenecek zincirleme bir hareketi ortaya koyar. Yerel halkın turizmi pozitif bir tutumla desteklemeleri sonucunda pro-turizm davranışlarının görülmesi, turizm yönetimi açısından bu teorisinin önemini ortaya koymaktadır (Altıntaş, 2010: 22).

Turizmden yarar sağlayan yerel halk fikirlerini çeşitli kaynaklar aracılığıyla oluşturur. Halka sunulan turizm raporlaması, olumlu ekonomik yararlar yönünde olmaktadır (Nickerson, 1995). Geçmiş incelendiğinde de turizmin daha önceki çalışmaları, ekonomik yararlar üzerine odaklanmıştır (Murphy, 1985). Turizmin etkileri üzerine sunulan bu raporlarda genellikle toplumsal zararlar göz ardı edilirken, ekonomik faydalar vurgulamaktadır (Goodman, 1994).

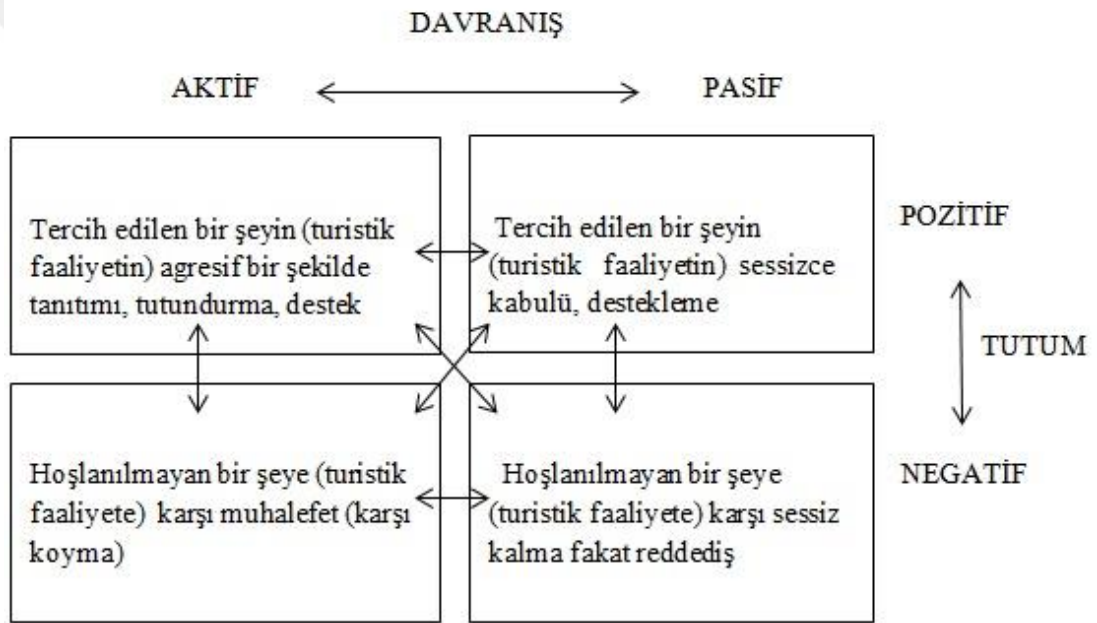
Şekil 1: Algılar, Tutumlar ve Davranış Arasındaki İlişki

Kaynak: Carmichael, 2000: 604.

Şekil 1’den anlaşılacağı üzere bir destinasyon, bölge ya da ülkede yaşayan yerel halkın kişilik özellikleri, o halkın turizmin etkilerini pozitif ve ya negatif yönlü algılamaları genel bir turizm algısı oluşturmaya yardım etmektedir. Algılanan bu etkilerin bireylerin turistik destinasyonlara, turistik faaliyetlere, turizm planlayıcı ve uygulayıcılarına karşı tutum geliştirmesine ve buna dayanarak turizme yönelik oluşacak davranışlarının negatif ya da pozitif yönde olacağını göstermektedir (Carmichael, 2000: 604).

Şekil 2: Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutum ve Davranışları

Kaynak: Abler ve diğerleri, 1975: 98.

Şekil 2’ye göre ise, yerel halk turizme aktif olarak destek verip, tutundurma ve tanıtım faaliyetlerinde yardımcı olabileceği gibi, pasif kalarak turizmi sessizce kabul edip, uyum sağlayabilir. Diğer taraftan turizm faaliyetine aktif bir şekilde karşı koyabileceği gibi, pasif kalarak sessizce ancak içten içe reddedebilir ve karşı gelebilir. Yerel halk bir yandan turizme yönelik olumlu tutuma sahipken davranışı olumsuz olabileceği gibi diğer yandan da olumsuz tutuma sahipken olumlu davranış gösterebilir. Bu yönden yerel halkın tutum ve davranışları tutarsız olabilir. Ancak şunu da belirtmekte fayda vardır. Şekilde oklarla gösterilen tutum ve davranış

eğilimlerinin kişiden kişiye göreli olarak ve zamanla daima değişebileceği unutulmamalıdır.

2.2.1. Yerel Halkın Turizmin Etkilerini ve Gelişimini Algılaması

Turizmin etkisi konusu turizm literatüründe önem kazanmıştır. Turizmin etkileri ancak yerel halkın algı ve tutumlarının incelenmesi ile değerlendirilebilir. Son yıllarda, yerel halkın turizm gelişiminin etkisine yönelik tutum ve algılamalarını incelenen birçok araştırma yapılmıştır. Bu tür çalışmalara artan ilginin temel nedeni, turizmin gelişmesinin yerel düzeyde olumlu ve olumsuz etkileri olduğunun farkına varılmasıdır (Garcia ve diğerleri, 2016; Ko ve Steward, 2002; Langford ve Howard, 1994).

Richardson 1991’de yaptığı bir çalışmada turizmin sadece bir toplumda iş ve iş fırsatları yaratmakla kalmadığı, yerel ekonomiyi istikrara kavuşturmaya yardımcı olduğu, yerel halk ile ziyaretçiler arasında kültür alışverişi sağladığı, toplumsal ve rekreasyon olanaklarının gelişmesine olanak sağladığını belirtmiştir (Richardson, 1991). Turizm faaliyetinin gelişmiş ve gelişmekte olduğu bölgelerde yapılan araştırmalarda ekonomik fayda ve yerel halkın tutumları arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır (Gürsoy ve Rutherford, 2004; Gürsoy ve diğerleri, 2002; Keogh, 1990).

Yerel halkın toplam turizm algısı turizmin farklı etkilerini algılamasına göre değişiklik göstermektedir. Turizmin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerinin algılanma şekli toplam turizm algısını oluşturmaktadır. Turizmin ekonomik etkilerinin olumlu algılanmasının sosyal ve kültürel etkileri üzerindeki olumsuz algıları perdeleyebileceği düşünülmektedir. Kültürel olumsuzlukların yüksek algılanmasının, yerel halkın ekonomik olumlu etkileri göz ardı etmesine neden olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte teker teker turizm etkilerinin ve toplam turizm etkisinin algılanma düzeylerinin yerel halkın turizm desteği üzerinde de etkisi olduğu düşünülmektedir (Türker Özeltin ve Türker, 2014: 82).

Turizmin toplumsal etkilerinin öneminin özellikle son yirmi yılda anlaşılmasıyla da turizmden etkilenen halkların turizme yönelik tutumları ve

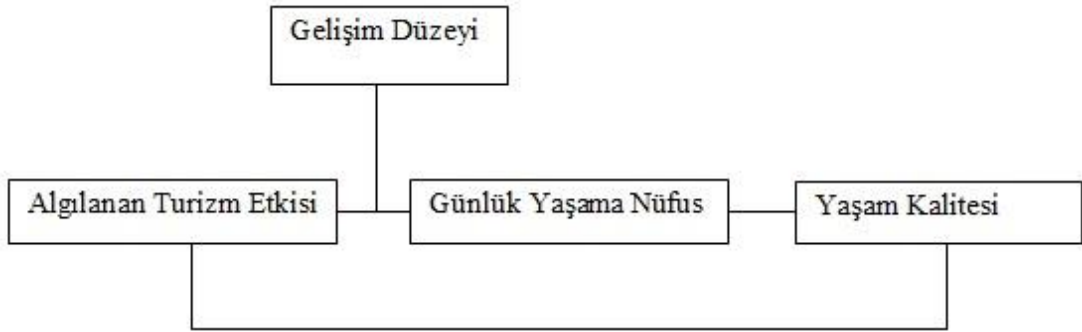
algılamaları üzerine yapılan sosyolojik araştırmalar giderek hız kazanmıştır (Mason ve Cheyne, 2000).

Literatürde turizmin etkileri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, toplumun turizm gelişiminin etkilerinin algılanışlarını belirlemeye odaklanıldığını göstermektedir (Ap ve Crompton, 1998; Delamere, 2001; Draper ve diğeri, 2011; Lankford ve Howard, 1994; Madrigal, 1993; Nunkoo ve diğeri, 2013; Sharpley, 2014; Woosnam, 2012). 1980 yılında bu konuda yapılan bir çalışmada turizmin gelişmişlik seviyesinin yerel halkın turizmin etkisini algılamasını etkilediğini öne sürmektedir (Butler, 1980).

Yapılan bazı araştırmalarda farklı cinsiyete sahip olanların turizmi farklı algıladığını ortaya çıkarmıştır (Milman ve Pizam, 1988). Yerel halkın eğitim seviyesinin turizmin etkilerini algılama düzeyi üzerine yapılan bir araştırmada eğitimin son derece önemli ve etken olduğunu belirtilmiştir (Caneday ve Zeiger, 1991). Diğeri taraftan turizmden etkilenen bazı destinasyonlardaki toplulukların yaş seviyesinin, turist kabul eden ve turist gönderen bölge durumunun, turizmde istihdam edilen ve edilmeyen bireylerin, destinasyonda ikamet sürelerinin uzunluğunun, turistlerle ilişki düzeyinin, sosyal taşıma kapasitesinin, destinasyonların turizm mevsimsellik durumlarının vb. özelliklerinin tamamının turizmin etkilerini algılama ve tutum geliştirmeleri üzerinde ne denli etkili olduğunu araştıran çalışmalar da mevcuttur (Avcıkurt, 2009; Brunt ve Courtney, 1999; Snaith ve Haley, 1994; Snaith ve Haley, 1999; Teye ve diğeri, 2002; Var ve diğeri, 1985; Young ve diğeri, 1999).

Yine Butler ve Doxey'in turizmin gelişme düzeyine göre yerel halkın turizmin etkilerini nasıl algıladıkları üzerine yaptıkları çalışmalarda ve öne sürdükleri modellerde turizmin yeni ve orta seviyede gelişmeye başladığı destinasyonlarda yerel halk turizmin etkilerini daha olumlu algılarken, gelişmişlik seviyesinin yüksek olduğu destinasyonlarda ise çeşitli faktörlerden dolayı daha olumsuz algıladıklarını ortaya koymuştur (Butler, 1980; Doxey, 1975).

Şekil 3. Turizm Gelişiminin Algılanması

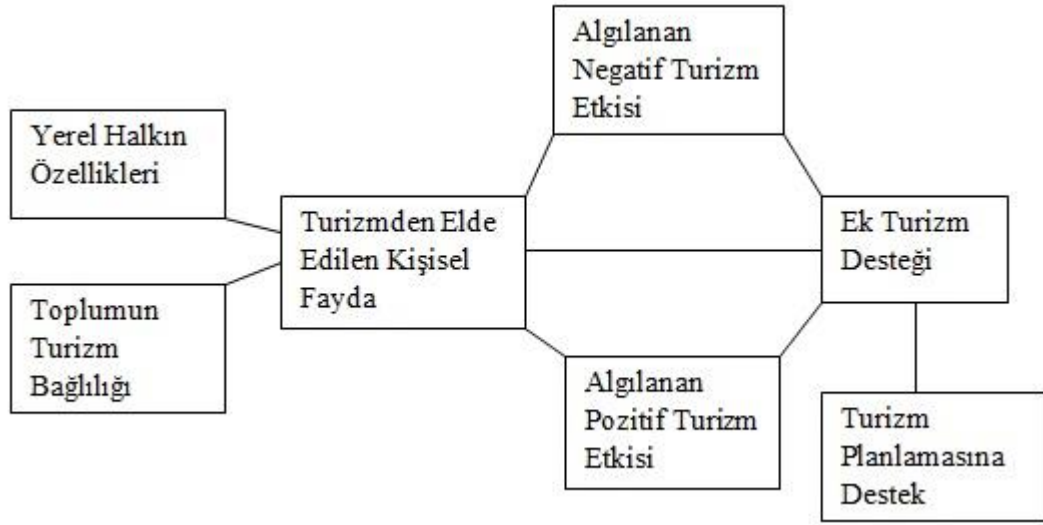
Kaynak: Kim, 2002: 8.

Bazı çalışmalar, turizmin yerel halkın genel yaşam memnuniyetini artırma üzerindeki etkisini ele almıştır. Yerel halkın yaşam memnuniyetini arttırmanın bir topluluktaki yaşam kalitesini iyileştirdiği düşünülmektedir. Şekil 3, turizmin etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi, günlük yaşam alanlarının aracılık ettiği ve turizm gelişim düzeyinin nasıl etkilediğini açıklamak için kullanılmaktadır (Kim, 2002: 8).

Kim, Virginia’da turizmin gelişim düzeyi ve yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmada, oluşturduğu şekilden hareketle aşağıdaki maddeleri araştırmaya yönelmiştir;

- 1) Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin sakinlerin yaşam kalitesine doğrudan etkisi,
- 2) Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin algılanışının doğrudan günlük yaşam alanlarına etkisi,
- 3) Günlük yaşam alanlarının, sakinlerin yaşam kalitesine doğrudan etkileri,
- 4) Turizm gelişme düzeyinin, günlük yaşam alanları ve turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin algılaması üzerine etkisi (Kim, 2002: 8).

Şekil 4: Turizm Gelişimi İçin Yerel Halkın Desteği

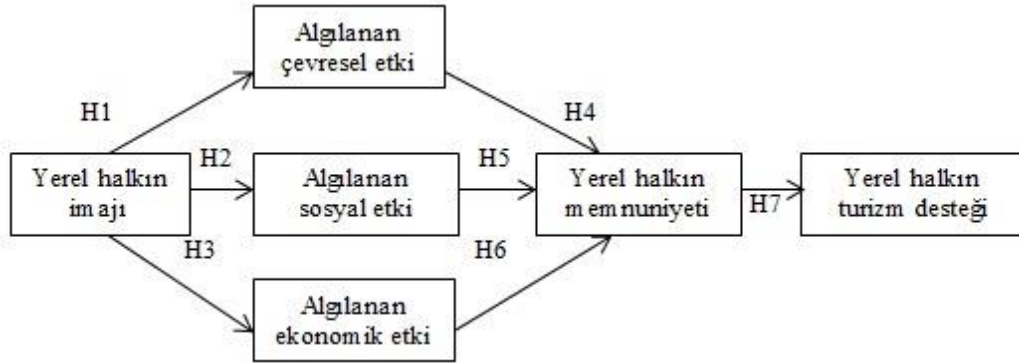
Kaynak: Perdue ve diğerleri, 1990: 589.

Perdue ve diğerleri 1990 yılında Colorado halkını örneklem olarak oluşturduğu modelde ise yerel halkın turizme destek vermesinin sosyo-demografik özelliklere, toplumun turizme bağlılığına, turizmden elde edilen kişisel faydaya ve algılanan negatif/pozitif turizm etkilerinin neden olduğunu saptamışlardır.

Gelişmiş ülke toplulukları, gelişmekte olan topluluklara göre turizme karşı daha olumlu tutum gösterdikleri saptanmıştır. Turizmin gelişimine yüksek ihtiyaç duyan toplumlar, turizmden kaynaklanan olumsuz etkileri algılamalarına rağmen belirli bir süre olumlu yönde tutum göstermeyi sürdürebilirler. Genel olarak, ekonomik faydalar yerel halkın turizme yönelik tutumlarını etkileyen en önemli faktördür (Lepp, 2007).

Modelden hareketle söylenebilir ki; yerel halkın yaş, meslek, medeni hal, eğitim durumu ve kişilik özellikleri veya toplumun turizm sektörüne olan bağlılığı ile turizmden elde ettikleri kişisel fayda algılanan pozitif veya negatif turizm etkisini oluşturmaktadır. Buna dayanarak da yerel halk turizme kısmen veya turizm planlamalarına tamamen destek verir. Ancak unutulmamalıdır ki, yerel halkın turizm desteği toplumdan topluma çeşitli nedenlerden dolayı değişebilir.

Şekil 5: Yerel Halkın Turizm Desteği İçin Teorik Memnuniyet Modeli

Kaynak: Homsud ve Promsaad, 2015: 193.

Yukarıdaki şekil 5'e bakıldığında ise, geçmiş çalışmaların sonuçları dikkate alınarak yerel halkın turizme destek vermesi için 7 hipotez öne sürülmüştür.

H1: Yerel halkın bölge imajı, onların algılanan çevresel etkilerini olumlu yönde etkiliyor.

H2: Yerel halkın bölge imajı, onların algılanan sosyal etkilerini olumlu yönde etkiliyor.

H3: Yerel halkın bölge imajı, onların algılanan ekonomik etkilerini olumlu yönde etkiliyor.

H4: Yerel halkın algıladıkları çevresel etkilerin olumlu sonuçları, onların memnuniyetini etkiler.

H5: Yerel halkın algıladıkları sosyal etkilerin olumlu sonuçları, onların memnuniyetine etkiler.

H6: Yerel halkın algıladıkları ekonomik etkilerin olumlu sonuçları, onların memnuniyetini etkiler.

H7: Yerel halkın memnuniyeti, onların turizm gelişimine verdikleri desteği olumlu yönde etkiler.

Literatür tarandığında yerel halkın turizmin etkilerini algılayışının ve turizm gelişimine destek vermesinin genel olarak toplumsal yaşamın memnuniyet derecesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Hindistan'ın Uttarakhand bölgesinde ve Çin'in Pingyao şehrinde yapılan araştırmalarda yerel halkın genel yaşam

memnuniyetinin turizmin etkilerini algılamada olumlu etkisi olduğu saptanmıştır (Bagri ve Kala, 2016; Zhang ve diğerleri, 2012).

2.2.2. Yerel Halkın Turizm Desteğinin Önemi

Turizmin gelişimini sağlayabilmek için temel faktör daima halk olmalıdır (Choi ve Sarıkaya, 2005: 390). Turizm bir bölgede gelişim gösterirken yerel halkı ekonomik, fiziksel, sosyal ve kültürel yönden etkilediği daha önceki konularda da belirtilmiştir. Turizm hareketleri doğası gereği sosyal bir olay olduğu ve yerel halkı özellikle kültürel ve sosyal yönden etkisi altına aldığı için sosyologlar tarafından üzerinde birçok araştırma yapılan bir alandır. Turizmin emek yoğun özelliğinden dolayı insan gücüne ve dolayısıyla insanlar tarafından destek görme ihtiyacı vardır.

Yerel halkın turizmin etkilerini algılaması zamanla değişiklik gösterebilir. Buna dayanarak yerel halkın turizmin etkileri olumlu algılaması durumunda turizm ve ilgili politikalara destek vermeye yönlendirip, turizm gelişimine katkıda bulunurken, olumsuz etkiler halkın bu desteğini geri çekmesine neden olabilir. Yerel halkın toplumsal olarak turizme destek vermesi turizm gelişimi, rekabetçilik ve sürdürülebilirlik için önemlidir (Nunkoo & Ramkissoon, 2010; Woosnam, 2012).

Murphy'e (1983) göre turizm politika ve planlamaları yapılırken yerel halkın düşünceleri, görüşleri alınmazsa, bu planlara katılımı sağlanmazsa ve sonuç olarak halkın turizme desteği sağlanmazsa, belirlenen bu politika ve planların başarıya ulaşılması çok güçtür ve hatta başarısızlıkla sonuçlanması yüksek ihtimaldir.

Yerel halk turizmin etkilerini olumsuz bir şekilde algılar ve buna bağlı olarak olumsuz bir tutum geliştirirse, turizmin gelişim gösterdiği destinasyon, bölge ve ülkelerde turizm planlandığı şekilde gelişim göstermez. Eğer turizm planlandığı bir şekilde gelişim göstermezse oluşacak olan olumsuz etkilerden yine en çok yerel halk etkilenir. Bu istenmeyen durum turizm faaliyetleri gerileyip bitene ve hatta bittikten sonra dahi devam eden bir kısır döngüye dönüşebilir. Bu nedenle yerel halkın desteği turizm için olmazsa olmazdır.

Geçmişte yapılan ve günümüzde hala yapılmakta olan yerel halkın turizme yönelik algıları, tutumları, davranışları ve bakışları üzerine çalışmalar bu konunun önemini her seferinde ispat eder niteliktedir. Yerel halkın endüstriye neden destek

verdikleri veya karşı oldukları biliniyorsa, olumsuz sosyal etkileri en aza indirecek ve bu alternatiflere verilen desteği en üst seviyeye çıkarabilecek gelişmeleri seçmek mümkün olacaktır. Bu nedenle, yerel halkın yaşam kaliteleri, turizmin toplumdaki etkisine göre arttırılabilir veya en azından muhafaza edilebilir (Williams ve Lawson, 2001: 270).

Turizm ve yerel halk ilişkisinin bu denli kuvvetli olduğunun anlaşılmasından sonra “toplum temelli turizm” kavramı ortaya çıkmıştır. “Toplum temelli” ifadesi, yerel topluluklara ait olan ve yerel paydaşlar tarafından sunulan ürün, hizmet, bilgi ve deneyimler anlamına gelmektedir. Toplum temelli turizm, çevresel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği dikkate alan turizmdir. Mülkiyeti topluluğa aittir ve topluluk için, topluluk tarafından işletilir. Ziyaretçilerin yerel topluluk ve bu topluluğun hayat tarzı hakkında farkındalıklarını arttırmayı amaçlar. Toplum temelli turizm, yerel konaklama imkanlarını, yemeği, müziği, sanatı ve gelenekleri kullanan seyahat hizmetleri uygulamaları olarak da tanımlanabilir (Ataman, 2010: 20).

Toplum temelli turizmin amaçlarından bazıları; yerel kültürel mirasa ve tarihe sahip çıkılması, turizmden elde edilen gelirin büyük bir kısmının yerel halkta kalması, turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak, turizm planlarında yerel halkın önemli rol oyması ve böylelikle yerel halkın turizm desteğini sağlamaktır (Reed, 1997). Toplum temelli turizm planlaması ayrıca, insanlara turizmde kendi işlerini kurma fırsatı yaratma, turizmde çalışma imkanı sunma, kültürel mirasın turizmdeki rolü üzerine eğitim verme ve çalışma konularını kapsamalıdır (Timoty ve Boyd 2003: 182).

Bir başka açıdan bakılacak olursa, yerel halk turizmin gelişimine katılım ve destek göstermezse, turizmin gelişiminden genel olarak memnun olmaz ve şikayet ederse, destinasyona gelen turistlere karşı zamanla düşmanlık besleyebilir ve bu düşmanlığı turistlere karşı fiziksel ve psikolojik şiddete dönüştürebilir. Bu durumda da turistlerin gözünde olumsuz bölge imajı oluşabilir.

Bir diğer yönden, yerel halkın turizme yönelik algıları ve tutumları turizm politikasının belirlenmesine önemli bir veri oluşturmaktadır. Yerel halkın turizme karşı tutum oluşturmaya birçok faktör neden olabilir ve bu nedenle de belirli bir noktada ortaya çıkabilecek olumsuz tepkiler turizm endüstrisini tehdit edebilir. Bölge halkının ziyaretçilere yönelik olumsuz davranışları, onların turizm deneyimlerine

zarar vererek potansiyel ziyaretçilerin bölgeye gelmelerini engelleyebilir ve turizm bölgesinin hızlı bir şekilde popüleritesini kaybetmesine yol açabilir (İçöz ve diğerleri, 2002: 52).

2.2.3. Yerel Halkın Turizmin Etkilerine ve Gelişimine Yönelik Algı ve Tutumları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Gürbüz'ün Safranbolu ilçesinde anket yöntemini kullanarak yaptığı çalışmada yerel halkın %87'sinin turizmin sosyal çevreye olan etkisini olumlu algıladıklarını tespit etmiştir. Ancak normal bir olumluluk gibi görülen etki hayat pahalılığına da yol açtığından insanlara şikayet konusu olmaktadır. Çıkan sonuca göre turist ve turist kabul eden bölgenin birbirlerinden etkilendiği fakat en çok etkilenen kesimin turist kabul eden bölge olduğu görülmektedir. Safranbolu'daki yöre halkının, özellikle turizm ile iç içe olan yöre halkının turizmi sadece bir ekonomik gelir kaynağı olarak görmeleri turizmin olumsuz yönlerini görmelerini engellemektedir (Gürbüz, 2002).

Eren ve Aypek'in Bursa'nın Cumalıkızık köyünde yaptığı araştırmada turizmin gelişiminin, turistik işletmelerin ve turistlerin çevreye zarar vermediğini düşündükleri, yerel halkta çevresel bilincinin arttığı, yerel halkın turizmi kültürlerini korumaya ve geliştirmeye katkısı olan bir faktör olarak gördükleri, istihdamın Cumalıkızık'da da etkili olduğu ve yerel halk tarafından olumlu olarak görüldüğü, turizmin gelişiminin kamu hizmetlerini arttırmadığını ve genel olarak turizmin gelişimine karşı yerel halkın olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir (Eren ve Aypek, 2012).

Bilim ve Özer'in Konya'da yaptığı çalışmada yerel halkın ekonomik etkilere yönelik algılarının diğer etkilere göre çok daha olumlu olduğunu, sosyo-kültürel ve çevresel etkilere ilişkin algılarının, ekonomik etkileri üzerine algıları kadar yüksek olmadığı ama yine de etkileri olumlu algıladıklarını ve yerel halkın genel turizm algısının olumlu yönde olduğunu ve turizmi destekledikleri sonucuna ulaşmıştır. Beklenti anlamında yerel halkın bakışı ise, işletmelerin sayısının artırılması ve pazarlama konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle işletmelerin geliştirilmesi ve yenilerinin açılması isteği, yerel halkın bilincinin ve yaklaşımlarının gelişmiş olduğuna kanaat getirmiştir (Bilim ve Özer, 2013).

Türker Özaltın ve Türker'in Muğla'nın Dalyan ilçesinde yaptığı araştırmada toplam turizm etkileri açısından kadınların erkeklere kıyasla turizmin gelişiminin aile hayatlarını bozduğu düşüncesiyle turizme karşı olumsuz bir algıladıklarını, yaş düzeyleri dikkate alındığında orta yaşlardaki katılımcıların genç olanlara kıyasla daha olumsuz bir bakış açısında sahip olduğu, gençlerin turizm gelişimini daha çok destekleri, gelir seviyesi yüksek olanların daha olumsuz bir algıya sahip olduğunu, ekonomik etkiler ve turizm desteği açısından ise gelir seviyesi en düşük olan grubun en olumlu algıya sahip olduğunu, mesleki dağılımlarına göre ise turizm esnafının ve çalışanların turizmin sosyal etkilerine karşı en olumlu bakış açısına sahip olan grubu oluşturduğu tespit edilmiştir (Türker ve Türker, 2014).

Çelikkanat'ın Bodrum merkezde yaptığı çalışmada farklı demografik özelliklere sahip olan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini farklı algıladıkları sonucuna varmıştır. Genel olarak evli ve çocuklu olanların turizmin etkilerini daha olumsuz algıladıkları, turizmde çalışanların ve yabancı dil bilenlerin ekonomik ve sosyal etkiyi olumlu algıladıkları, eğitim seviyesi yüksek olanların çevresel etkiyi daha olumsuz algıladıkları, ilçede daha uzun süredir ikamet eden halkın diğerlerine göre sosyale etkiyi daha olumsuz algıladıkları tespit edilmiştir (Çelikkanat, 2014).

Brida ve diğerlerinin İtalya'nın Folgaria ilçesinde yaptığı çalışmada yerel halkın genel olarak turizmin ekonomik etkilerini genelde olumlu algıladıkları, turizmin gelişiminin şehre daha fazla yatırım imkanı sağladığı ve gelir getirdiğini düşündükleri, iş imkanı sağladığı ancak mal ve hizmet fiyatlarının arttığı, , çevresel etkilerini genel olarak olumsuz algıladığı, turizmin çevre kirliliğine, gürültüye ve kalabalıklaşmaya neden olduğu, sosyo- kültürel açıdan ise yerel halkın turizmi genel olarak daha olumlu algıladığı, turizmin yaşam kalitesini yükselttiği, farklı kültürleri tanıma fırsatı sunduğu ancak suç oranlarının arttığını düşündükleri sonucuna varmıştır. Yerel halk aynı zamanda turizmin gelişimini desteklediği gibi plan ve politikaların değişmesi ve gelişmesi gerektiği düşünülmektedir (Brida ve diğerleri, 2014).

Zadel ve diğerlerinin Slovenya'nın Pozega şehrinde yaptığı çalışmada turizm gelişimi konusunda yerel halkın %85'inin bu gelişimi olumlu algıladığını, %15'inin ise olumsuz algıladığını, %75'inin şehrin turizm potansiyeline sahip olduğu

görüşünü savunduklarını ve %90'ının turizm gelişiminin toplumun refah seviyesini arttıracığı görüşünde olduğu ve sadece %7'sinin turizm kalkınma planlarından haberdar olduğunu raporlamıştır (Zadel ve diğerleri, 2014).

Chili'nin Güney Afrika'da Zulu ülkesinin Pietermaritzburg bölgesinde mülakat yöntemini kullandığı araştırmada yerel halkın turizmin etkilerini genellikle olumsuz algıladığını ve buna eğitim seviyesinin düşük olmasının neden olduğunu bulmuşlardır. Algılanan negatif etkiler nedeniyle de yerel halkın turizmin gelişimine katkı sağlamadıklarını ve turizmin bölgenin gelişimine katkıda bulunmadığına inandıkları sonucuna ulaşmıştır (Chili, 2015).

Garcia ve diğerlerinin 2016 yılında İspanya'nın Benalmadena bölgesinde yaptığı çalışmada ise yerel halkın sosyo- demografik özellikleri ile turizme yönelik algı ve tutumları arasında genellikle önemli derecede fark olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yaş düzeylerinin turizmin etkilerini ve gelişimini algılamaları arasında fark olmadığını, medeni halin turizmin etkilerini algılamada farklılık gösterdiğini, çocuklu ailelerin daha olumlu algıladıklarını, sosyal derneklere düzenli olarak katılan halkın en olumsuz tutuma, ara sıra gidenlerin ise en olumlu tutuma sahip oldukları, eğitim seviyesi arttıkça tutumların da daha pozitif yönde olduğunu, yerli halkın tutumlarının ise daha sonradan yerleşenlere göre daha olumsuz olduğunu tespit etmişlerdir (Garcia ve diğerleri, 2016).

2.3. TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

2.3.1. Turizm Gelişiminin Sürdürülebilirliği

Gerek pazar büyüklüğü gerekse sahip olduğu ekonomik potansiyel ile turizm, bugün dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle birçok devlet, şirket ve örgüt, turizmi anlamak, geliştirmek ve ekonomik faydalarından daha fazla yararlanmak istemektedir. Bunu sağlamanın yolu ise turizmin bugününü anlamak ve geleceğe ilişkin tahminler yapabilmekten geçmektedir. Ancak turizmi tam olarak anlayabilmek ve değerlendirebilmek için gelişim sürecinin detaylı olarak bilinmesi gerekmektedir (Kozak Akoğlan ve diğerleri, 2013: 7). Turizm bir bölge için önemli bir ekonomik faaliyet olarak

görülmeden önce turizmin algılanan etkileri ve gelişimi üzerine çok az sayıda çalışma yapılmıştır (Mason ve Cheyne, 2000, 394).

Ancak turizm, giderek dünyadaki ekonomik kalkınma programlarının önemli bir parçası haline gelmektedir (Harrill, 2004: 1). Sürdürülebilir turizm gelişimi ise uzun zamandır turizm teorisyenlerinin ve uygulayıcıların önemle üzerinde durduğu bir konudur.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1987) tarafından sürdürülebilir gelişimi, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeksizin günün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir gelişimin genel amacı toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam kalitesine daha yüksek seviyeye çıkarmak için fırsat yaratmaktır (WCED, 1987: 42).

Sürdürülebilir turizm gelişimi, bugünkü turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken gelecek fırsatları koruyup geliştirmeyi benimser. Gelişim, kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyoçeşitliliği ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığını sağlayarak, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde tüm kaynakların yönetimi olarak tanımlanabilir (WTO, 2001). Sürdürülebilir gelişim statik bir süreç değildir ve sürekli olarak yeni cevaplar aramalıdır. Sürdürülebilir kalkınma esnek ve uyarlanabilir olmalıdır (Byrd, 2007: 9).

Başka bir tanımlamayla sürdürülebilir gelişim, insan yaşamının gereksinimleri ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında bir denge kurularak, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir planlama yapılmasını amaçlayan bütünsel bir yaklaşımı ifade etmektedir (TÜSİAD, 2012: 13).

Ekonominin turizm endüstrisi tarafından yönlendirildiği ülkeler ve bölgeler, sürdürülebilir olmayan turizme ilişkin çevresel ve sosyo-kültürel sorunlarla giderek daha fazla ilgilenmektedir. Sonuç olarak, turistik destinasyonlarda turizmin olumsuz çevresel etkisini en aza indirmek ve genel sosyo-ekonomik faydaları en üst düzeye çıkarmak için sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme ihtiyacı konusunda artan bir mutabakat söz konusudur (Neto, 2003: 6).

2.3.2. Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli

Turistik destinasyonların geçirdiği evrimi tanımlamak için geçmişten günümüze bir çok farklı model kullanılmıştır. Öncü modeli, (Christaller, 1963) öne sürmüştür. Daha sonra ise (Plog, 1973) ve (Cohen, 1972-1978)'de farklı modeller oluşturmuşlardır. Ancak en yaygın olarak kullanılan model Butler'ın 1980 yılında önerdiği Şekil 6'daki turistik destinasyonun evrimini keşif, katılım, gelişim, pekişme (sağlamlaşma), durulma, yeniden canlanma (gençleşme) ve düşüş başlıklarıyla 7 aşamada işlediği turizm bölgesi yaşam döngü modelidir. Bu farklı aşamalar boyunca, ziyaretçilerin tipinde ve sayısında, mevcut altyapıda, pazarlama ve reklam stratejilerinde, doğal ve inşa edilmiş çevrede, turizme karşı yerel halk tutumları gibi yerel insanların turizme katılımlarında değişimler yer almaktadır (Çetinkaya ve Dedemen, 2013: 6).

Gelen eleştiriler üzerine yirmi yıl sonra, (Butler, 2000) modelini revize etmiştir ve 1980 yılından beri kullandığı modelin bazı özelliklerini vurgulamıştır. Butler, yapılan birçok çalışmada ayrıntılara ve modelin genel geçerliliğine yoğunlaşıldığı için genel özelliklerinin gözden kaçırıldığı yönünde kendini savunmuştur. Model, bir turistik destinasyondaki büyümeyi, değişimi, sınırları ve müdahaleleri açıklamak için sekiz ana faktöre dayanmaktadır (Rodriquez ve diğerleri, 2008, 54). Bunlar;

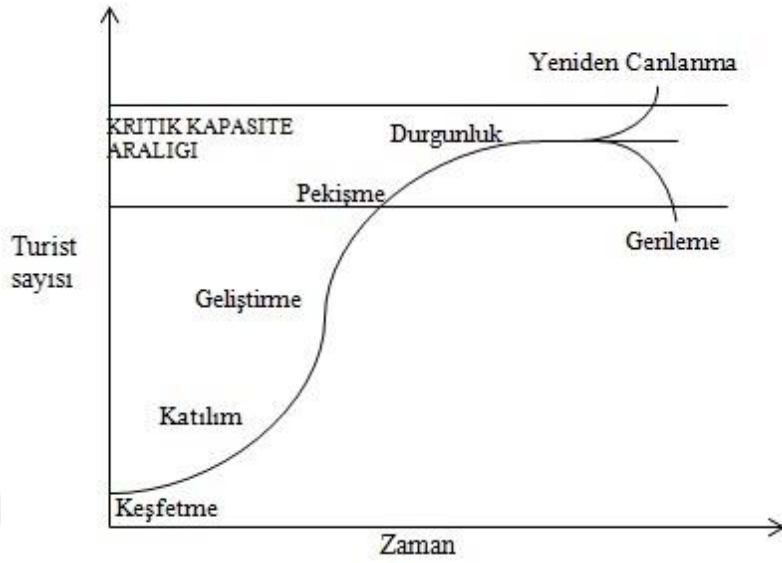
- Dinamizm: Turizm etkinliğinin en karakteristik özelliklerinden biridir,
- Süreç: Turizm alanlarındaki değişim, modellenebilen bir gelişim sürecidir,
- Kapasite veya büyüme sınırları: Model, ziyaretçiler destinasyonun kapasitesini aşarsa, ziyaretçi deneyiminin kalitesi düşeceği fikrine dayanır. Kapasitenin ölçülmesindeki zorluk birçok eleştiriye üzerine çekmiştir,
- Tetikleyiciler: Yenilikler gibi destinasyonda değişikliğine neden olan faktörler,

- Yönetim: Bir bütün olarak destinasyonun önemi vurgulanmıştır. Çünkü her ne kadar bireysel kaynaklara ve turistik tesislere sahip olursa dahi bir çok destinasyon yönetilemez,
- Uzun vadede bakış açısı: Uzun vadeli bakış açısıyla destinasyonun düşüşünü başından tahmin ederek önlemek kritik önem taşır,
- Mekânsal bileşenler: Modeldeki öneri, belirli bir destinasyondaki gelişim durduğunda, gelişimin yakın bir yere veya yeni bir destinasyona kayacağı yönündedir,
- Evrensel uygulanabilirlik: Model tüm turistik mekanlar için geçerli olacak şekilde tasarlanmıştır (Rodriquez ve diğerleri, 2008, 54).

Modeldeki her aşama, destinasyondaki büyümenin uyumunu, ana aktörlerin (turistler, yerel idareler, yerel girişimciler, uluslararası şirketler, yerel halk ve göçmenler) tutum değişiklikleri ve bileşimleri ve başlıca çekiciliklerin (doğal veya insan yapımı) çeşitliliğini tanımlamak amacıyla işlenmiştir (Casasnovas ve Rossello, 2009: 3).

Modelin amacı kısaca, destinasyonların dinamik yapısına dikkat çekmek, genel bir kalkınma süreci tasarlamak ve destinasyonların potansiyel düşüşünü engelleyebilecek uygun müdahaleleri (planlama, yönetim ve kalkınma gibi) önermektir. Kısaca söylenebilir ki, modelin temel amacı destinasyondaki turistik kaynakların yönetimidir (Cooper, 2011: 6).

Şekil 6: Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli

Kaynak: Butler, 1980: 7.

Modelde ilk aşamada turizm destinasyonu yaşam döngüsüne başlarken, destinasyona erişimin zorluğu veya tanıtım faaliyetlerinin yetersiz oluşu gibi nedenlerden dolayı küçük turist gruplarının ziyaretleriyle keşfedilmekte, daha sonra pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin dahil olması, turistik tesis ve servis olanaklarının gelişmesiyle ziyaretçi sayısında hızlı bir artış gözlemlenmektedir. Son olarak da bölgenin taşıma kapasitesine ulaşması ve üzerine çıkmasıyla turizm aktivitesinin durgunlaşması ve bu aşamadan sonra turist sayısının azalmasıyla gerileme veya turizmin tekrar hareketlilik kazanmasıyla yeniden canlanma safhalarının başlaması beklenmektedir (Pekpak, 2012: 33).

Keşfetme aşamasında bölgeye yeni gelmeye başlayan ziyaretçiler için yapılmış özel imkanlar (turistik tesisler) yoktur. Bu nedenle ziyaretçiler yerel halkın kullandığı tesislerden yüksek düzeyde faydalanır ve yerel halkla olan iletişim çok yüksek seviyededir. Bu da ziyaretçiler için önemli bir çekim kaynağı olabilir. Bu aşamada bölgenin fiziki dokusu ve toplumsal çevresi turizm tarafından değiştirilmeyecektir ve turistlerin geliş ve gidişi yerel halkın ekonomik ve sosyal hayatı için nispeten daha az önem arz edecektir (Butler, 1980: 7).

Katılım aşamasında bölgeye gelen turist sayısı arttıkça ve bu artış düzen göstermeye başladıkça yerel halk da katılım aşamasına girecek ve ziyaretçiler için tesis imkanı sağlamaya başlayacaklardır. Yerel halk ile ziyaretçiler arasında bağın bu

aşamada üst düzeyde olması ve ziyaretçiler için yeme-içme olanaklarının artırılması beklenir. Bu süreç ilerledikçe turistleri bölgeye çekmeye yönelik özellikle reklamların yapılması ve ziyaretçiler için yerel tarafından küçük pazar alanları kurulması öngörülür. Bu durumda da bir turizm sezonu ortaya çıkması beklenebilir ve turizmle uğraşan yerel halkın sosyal yaşamında düzenlemeler yapılacaktır. Nihayetinde böylece turizmle ilgilenen organizasyonlar oluşmaya ve hükümetlere, yerel yönetimlere, kamu kurumlarına ziyaretçiler için ulaşım ve diğer tüm imkanları sağlama ve geliştirmeye yönelik ilk baskılar başlar (Butler, 1980: 7-8).

Geliştirme aşaması, turist yaratan alanlarda güçlü reklamcılıkla şekillenen, iyi tanımlanmış bir turizm pazar alanını yansıtıyor. Bu aşama ilerledikçe, yerel katılım ve gelişme kontrolü hızla düşecektir. Yerel halka sağlanan bazı tesisler ortadan kaybolacak, özellikle yabancı ülke kuruluşları tarafından sağlanan daha büyük, daha özenli ve daha güncel tesisler yerine konacaktır. Doğal ve kültürel mekanlar özel olarak geliştirilecek ve pazarlanacak ve bu orijinal mekanlar insan yapımı ithal tesislerle tamamlanacaktır. Bölgenin fiziksel bu görünümündeki değişiklikler göze çarpmayacak ve hepsinin yerel halkın tamamı tarafından memnuniyetle karşılanmayacağı veya onaylanmayacağı beklenebilir (Butler, 1980: 8).

Pekiştirme aşamasına girildiğinde, ziyaretçi sayısındaki artış oranı düşüş gösterecek, buna rağmen toplam sayı artmaya devam edecek ve toplam ziyaretçi sayısı yerel halkın sayısını aşacaktır. Bölgenin ekonomisinin önemli bir kısmı turizme bağımlı olacaktır. Pazarlama ve reklamcılık daha geniş kapsamlı olacak ve ziyaretçi sezonunu ve pazar payını genişletmek için çaba harcanacaktır. Turizm endüstrisindeki başlıca bayilikler ve zincirler oluşacak, ancak varsa az sayıda ilave yapılacaktır. Çok sayıda ziyaretçinin olması ve onlara sağlanan imkanlar, özellikle turizm endüstrisinde yer almayan yerel halk arasında bazı muhalefet ve hoşnutsuzlukları uyandırması öngörülür ve turistik faaliyetler üzerinde kısıtlamalara yol açması beklenebilir (Butler, 1980: 8).

Bölge durgunluk dönemine girdiğinde, en yoğun ziyaretçi sayısına ulaşılmış olacaktır. Bu durumda bölgenin taşıma kapasitesi aşılabilecektir. Bu da beraberinde çevresel, toplumsal ve ekonomik sorunlara yol açacaktır. Bölge iyi yapılandırılmış bir görüntüye sahip olacak, ancak artık moda olmaktan çıkacaktır. Bu aşamada tekrar eden ziyaretlere, küçük sayıdaki gidiş- gelişlere bir bağımlılık oluşacaktır. Fazla

yatak kapasitesi oluşacak ve ziyaretçi sayısını korumak için yoğun çaba gerekecektir. Doğal ve orijinal kültürel mekanlar muhtemelen ithal edilen 'yapay' tesislerin yerine geçecektir. Dolayısıyla doğal ve kültürel mekanlar tahrip edilmiş ve çekiciliğini kaybetmiş olacaktır. Böylelikle ve ayrıca tesislerin mülkiyet ve işletmeleri sık sık el değiştirmeye başlayacaktır (Butler, 1980: 8-9).

Durgunluk aşamasından sonra destinasyonun iki olası aşamaya girmesi beklenir. Bunlar gerileme ve yeniden canlanmadır.

Gerileme aşamasında bölge yeni destinasyonlarla rekabet edemeyecek ve hem mekansal hem de sayısal olarak düşüş gösteren bir piyasa ile karşılaşacaktır. Bölge tatilcilere artık çekici gelmeyecek, ancak çok sayıda insanın erişebilmesi için haftasonu veya gününbirlik geziler için giderek daha fazla kullanılacaktır. Bölge turizm olayından uzaklaştıkça, mülk cirosu yükselecek ve turistik tesisler çoğunlukla turizmle ilgili olmayan yapılarla değiştirilecektir. Bu aşamada yerel halkın turizm katılımı artacak ve piyasa düştükçe turistik tesisler önemli ölçüde daha düşük fiyatlarla diğer sakinler tarafından satın alınabilir olacaktır. Turizm amaçlı kullanılmayan tesisler halk tarafından farklı amaçlarla kullanılacak veya emeklilik için ikinci konut durumuna gelecektir. Sonuç olarak bölge turistik gecekondü bölgesi haline gelecek ve turizm işlevini tamamen kaybedecektir (Butler, 1980: 9).

Diğer yandan çeşitli müdahalelerle turizm bölgesi tekrar canlanabilir. Ancak turizmin temel aldığı turistik yerler tamamen değişmeden bu aşamaya asla ulaşamayacağı neredeyse kesindir. Bu aşamada istenen amaca ulaşmanın iki yolu vardır. İlki bölgede insan yapımı yeni çekiciliklerin oluşturulması, diğeri ise daha önce hiç kullanılmamış, turizme arz edilmemiş doğal kaynakların kullanılmasıdır. Bölgenin turizmden uzaklaşarak ekonomik kayıp yaşamaya başlayan halk turizmde tekrar katılım gösterebilir (Butler, 1980: 9).

Turizmden fayda sağlayan bölgelerde turistik faaliyetlerin düşüş göstermesi hükümetler, işletmeler ve nispeten yerel halk tarafından istenmeyen bir durumdur. Turizmin yeniden canlanması için çeşitli araştırmalar ve istatistikler örnek alınarak yeni reklam çalışmaları yapılması, organizasyonların yeni ürün ve paketler hazırlaması, farklı yapay ve doğal kaynakların araştırılması ve tanıtımı, kullanılabilir mekanların iç ve dış yapılarının farklılaştırılması, rakip destinasyonların analiz

edilmesi, yerel halkın desteği için çalışmalar vb. yapılması çok önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 1: Butler’ın Modelini Kullanan Bazı Çalışmalar

Destinasyon	Araştırmacı	Araştırma Konusu	Yıl
Grand Island Louisiana	Meyer Arendt, K	The Grand Isle, Louisiana Resort Cycle	1985
Caribbean Island	Debbage, K.G	Oligopoly And The Resort Cycle In The Bahamas	1990
Pattaya	Smith, R.A	Beach Resort Evolution: Implications For Planning	1992
Cyprus	Ioannides, D	Tourism Development Agents: The Cypriot Resort Cycle	1992
Niagara Falls	Getz, D	Tourism Planning And Destination Life Cycle	1992
Algarve	Goncalves, V.F ve Aguas, P.M.R	The Concept Of Life Cycle: An Application To The Tourist Product	1997
Kenia	Akama, J.S	The Evolution Of Tourism In Kenya	1999
The isle of Man	Lundtorp, S ve Wanhill, S	The Resort Lifecycle Theory: Generating Processes And Estimation	2001

2.3.3. Doxey’in Irridex/Tolerans Modeli

Doxey (1975), bir bölgede turizmin gelişimi ile yerel halkın tutumu arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmüştür. Bölgede turist sayısı arttıkça ve turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın tutumunun genel olarak olumsuz yönde değişim gösterdiğini belirtmiştir. Bunu da kendi geliştirdiği “Irridex Modeli” ile açıklamıştır. Modelde turizmin sosyo- kültürel ve psikolojik etkileri baz alınmıştır.

Doxey’in modeli turizmin sosyal etkilerinden hareketle turizmin gelişmesine dayalı olarak yerel halkın tutum değişimlerini evreler halinde açıklamak amacıyla kullanılan en yaygın modellerden biridir (Harrill, 2004: 1). Diğer bir ifadeyle model, turist kabul eden bölgenin toplumsal/psikolojik taşıma kapasitesini yansıtmaktadır.

Turistik gelişme yörenin toplumsal karakterlerinde değişikliğe yol açmaktadır. Toplumsal taşıma kapasitesi yerel halkın olumsuz etki olarak görmediği turizm gelişmesini sağlamaktır. Yerel halkın turistlerin varlığına hoşgörü derecesi olarak da tanımlanabilen toplumsal taşıma kapasitesi toplumun ziyaretçilerden

etkilenmeme düzeyidir. Psikolojik taşıma kapasitesi olarak da adlandırılan bu kavram, turistik deneyim sonucunda elde edilen tatminin en alt seviyesini belirler ve turistlerin çekim yerinde kabul etmeye istekli oldukları en düşük haz düzeyidir. Bir başka tanımlamada psikolojik taşıma kapasitesi, bir turizm alanının çekiciliğini kaybetmeye başlamadan önce turistlerin de hoşgörü ile karşılayabilecekleri kalabalıklaşma düzeyidir (Avcı, 2007: 492).

Doxey (1975), turist sayısının artması ve varış noktasında daha gelişmiş bir turizm endüstrisine ulaşılması durumunda ev sahibi toplumda kızgınlığa neden olduğuna inanmaktadır. Aslında, bu model turizmin etkilerine bağlı olarak yerli halkın tutumundaki değişimleri belirtir. Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları için önerdiği model "mutluluk", "ilgisizlik", "kızgınlık/öfke" ve "düşmanlık /kin/nefret" olarak adlandırılan dört aşamadan oluşmaktadır (Saveriades, 2000: 149; Shafaei ve Mohamed, 2015: 2).

Turizmin gelişmesinin başlangıç safhasında yerel halk kendilerini mutlu ve rahat hissederler (mutluluk). Daha sonra, turizme olan ilgisini kaybetmeye başlarlar (ilgisizlik). Bir sonraki aşamada, turist sayısı arttıkça ve yerel halk rahatsız hissettiklerinde (kızgınlık) turizmin olumsuz etkileri giderek daha da artmaya başlar. Sonunda, karşıtlık içinde turizme karşı düşmanca reaksiyon gerçekleşir (Saveriades, 2000: 149; Shafaei ve Mohamed, 2015: 2).

Turizm bölgesindeki gelişim evlerini mutluluk, ilgisizlik, kızgınlık ve düşmanlık aşamalarıyla açıklayan Doxey'in Irridex Modeli ile keşif, katılım, gelişim, pekişme (sağlamlaşma/olgunluk), durulma, yeniden canlanma (gençleşme) ve düşüş aşamalarıyla açıklayan Butler'ın turizm yaşam döngü modeli birbirleriyle paralellik gösterir (Faulkner ve Tideswell, 1997: 6-7). Irridex Modeli daha çok sosyal etkiler ağırlıklıyken, turizm yaşam döngü modeli ekonomik, sosyal ve fiziksel tüm etkileri içermektedir.

Şekil 7: Doxey'in Irridex/Tolerans Modeli

EVRELER	ÖZELLİKLER
MUTLULUK	Yerel halk turizm gelişiminden memnundur. Yabancıların gelmesi hoş karşılanır ve karşılıklı tatmin hissi ön plandadır.
İLGİSİZLİK	Turizm sektörü geliştikçe ve turist sayısı arttıkça, yerel halk turistleri ticari bir obje olarak görmeye başlar. Turistler kazanç kapısı olarak görülmeye başlanır ve turistlerle ilişkiler daha resmi olmaya başlar.
KIZGINLIK/ ÖFKE	Turizm sektörü doyum noktasına yaklaştığında veya yerel halk eldeki donanımları artırmaksızın artan sayıda turistlere hizmet edemeyeceği bir düzeye geldiğinde, yerel halkta turistlere bir öfke ve kızgınlık duyulmaya başlar.
KİN/ NEFRET	Turistlere duyulan kızgınlık en üst düzeye gelmiştir. İnsanlar, bütün kötü şeylerin kaynağı olarak turistleri görmeye başlarlar. Vergilerin yükselmesi, gençlerin kötü alışkanlıklar kazanması ve yöredeki tüm olumsuzlukların kaynağı olarak turistler gösterilir.

Kaynak: Mathieson ve Geoffrey, 1992: 138.

Şekil 8’de görüldüğü üzere, yapılan muhtemel eşleşmede bir bölgedeki turizm gelişimi keşif ve ya katılım aşamasında ise yerel halkın mutluluk duyduğu, gelişim aşamasında ise ilgisizlik gösterdiği, sağlamlaşma ve durgunluk aşamasında ise kızgınlık göstermeye başladığı ve son olarak destinasyon yeniden canlanma ve ya düşüş aşamasında ise yerel halkın turistlere karşı kin ve ya düşmanlık besleyeceği varsayılır.

Her iki modelin de temel amacı turizmden etkilenen işletmeler, turistler ve yerel halkın, turizm kaynaklı olumsuz etkilerden en az zararla çıkabilmeleri için turizm planlayıcılarını, yerel ve ulusal yönetimleri, turizm karar alıcılarını uyararak, öngörülen olumsuzlaşmanın daha da artmadan azaltılması ve sürdürülebilir turizm için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır.

Şekil 8: Doxey ve Butler Modellerinin Muhtemel Eşleşmesi

Duygu Düzeyi Doxey, 1975	Tepkiler	Muhtemel aşamalar Butler, 1980
Mutluluk	Varış yerinin gelişmesinin ilk aşaması ile ilişki, heyecan duygusu ve beklenti, turistlerle gayri resmi iletişim.	Keşif Katılım
İlgisizlik	Turistlerle daha resmi temas, turistleri gelir ve yatırım kaynağı olarak görme.	Gelişim
Kızgınlık	Artan fiyatlar, dış yatırımlar ve altyapı nedeniyle yerel halkın endişeleri görülmeye başlanır.	Sağlamlaşma Durulma
Kin/Düşmanlık	Kızgınlık sözlü ve fiziksel olarak ifade edilir, turistler tüm sorunların kaynağıdır.	Yeniden Canlanma Düşüş

Kaynak: An Introduction To Tourism.

<http://anintroductiontotourism.weebly.com/destination-change-consequences.html>

2.3.4. Sosyal Değişim Teorisi

Sosyo-kültürel etkilerin değerlendirilmesi zor bir süreçtir. Öncelikle, sosyo-kültürel etkileri diğer etkilerden ayırmak karmaşık ve zordur. İkincisi, bu etkileri ölçmek zordur. Birçok akademisyen tarafından önerilen birkaç teori bulunmaktadır. Doxey'in Irridex Modeli ve Butler'ın Yaşam Döngüsü modelleri endüstriye odaklanmış ancak her iki modelin ev sahibi topluluğa odaklanmadığı yönünde birçok eleştiri yapılmıştır. Dolayısıyla, Doxey ve Butler'ın modelleri, sosyo-kültürel etkileri ölçmek için yeterince yararlı değildir, ancak sosyal değişim teorisinin sosyo-kültürel değişikliklerle daha alakalı olduğu belirtilmektedir (Soontayatron, 2013: 30).

Geçmişten günümüze birçok model ve teori; yerel halkların turizm algısı, tutumu ve turizm yerel halk ilişkisini/ etkilerini açıklamaya çalışmıştır. Bu modeller; oyun, çatışma, değer-tutum ve değer-tutum-davranış modeli, niteleme, sosyal temsil teorisi, sosyal değişim teorisi, büyüyen makine teorisi ve bağımlılık kuramını içermektedir. Bunların içerisinde araştırmacıların en çok kullandığı sosyal değişim teorisidir (Çetinkaya ve Dedemen, 2013: 6-7). Bu teori fayda-zarar-algı ilişkisine bağlı olarak tutum gelişim ve değişimine dayanmaktadır.

Sosyal değişim teorisine göre, insanlar etkileşim süresinde sosyal, psikolojik ve ya maddi değerler ararlar. Bu değerler, para, eşya, hizmet, sevgi, statü ve ya bilgi olabilir. Davranışın temelinde karşılıklılık ve ödöl beklentisi bulunmaktadır. İnsanlar, karşılıklı değişim ya da alışverişten elde edecekleri kazançlar maliyetlerden fazla ise böyle bir değişimi tercih edebilirler (Avcıkurt, 2009: 96).

Sosyal değişim teorisi, yerel halk turizmden kaynaklanan arzu etmedikleri ve ya olumsuz sonuçları olmayacağına inandıkları sürece turistlerle değişimde bulunacaklarına dayanır. Eğer yerel halk turizmin etkilerinin olumlu taraflarının olumsuz taraflarına göre daha fazla olacağı fikrine sahip olurlarsa turizm gelişim sürecine katılım ve katkı sağlayacaklardır (Allen ve diğerleri, 1993; Ap, 1992; Getz, 1994).

Daha açık ifadeyle, yerel halk ekonomik açıdan turizme yüksek düzeyde bağlı ise gelirlerinin düşmemesi için turizmin diğer sosyal ve çevresel algılanan negatif etkilerini kabullenerek, pozitif yönlü tutum sergilemeye devam edeceklerdir. Turizme bağlılık derecesi düştükçe tutumları da olumsuz yönde değişim eğilimi göstereceklerdir. Bir başka yönden ise yerel halk olumsuz etkileri ne kadar az algılasa ve ya turizmden kaynaklanan olası olumsuz etkilerin ne kadar az olacağına inanırsa, buna dayanarak olumlu yönde tutum sergileyecek ve turistlerle olan sosyal değişimi kabul edeceklerdir.

Sosyal değişim teorisi, turizmden fayda sağlayan kesimlerin turizmin olumlu etkilerini daha yüksek düzeyde algılayacakları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat yerel halkın turistlerle olan etkileşimi birçok nedene bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bu nedenle de bazı durumlarda bu teori tek başına yeterli olamayabilir (Avcıkurt, 2009: 96).

2.3.5. Sosyal Temas Hipotezi

Sosyal Temas Hipotezi, gruplar arası önyargının azaltılması için kullanılan etkin yöntemlerden biri olarak kabul edilmekte ve kullanılmaktadır (Pettigrew ve Tropp, 2006). Bu alanda yapılan birçok çalışmada, ön yargıların ortadan kalkabilmesinde ve diyalog yoluyla daha hoşgörölü bir ortamın yaratılabilmesinde sosyal temasın önemine vurgu yapmaktadır (Dilek Kulakoğlu ve diğerleri, 2016: 4).

Sosyal temas kuramının turizmin kendi süreçleri içerisinde kolaylıkla gerçekleştiğini ve turizmin kişiler ve kültürler arası etkileşimi teşvik eden yapısının önyargıları kırabildiğinden söz edilmektedir (Brunt ve Courtney, 1999: 495). Dolayısıyla barış ortamının turizm aracılığıyla gerçekleştirilebilmesi de bir ölçüde sosyal temas kuramının gündelik hayatta karşılığı olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, turizm kişiler ve kültürler arası teması artırırken, bu durum aynı zamanda barış ortamını da geliştirmektedir (Dilek Kulakoğlu ve diğerleri, 2016: 4-5).

Sosyal temas hipotezine göre, farklı kültürel geçmişlere sahip turistler ile yerel halk arasındaki ilişkiler, genellikle olumlu tutum değişmelerine yol açar. Ayrıca, sosyal temas ne kadar uzun sürerse, turistlerin yerel halka karşı tutumları da o derece olumlu olmaktadır. Olumlu tutumlar genellikle kültürlerarası ilişkilerin de gelişmesine yol açmaktadır (Avcıkurt, 2009: 93).

Ancak, farklı kültürel geçmişe sahip olan turistler ve yerel halk arasında olumlu ilişkilerin gelişmesi için bazı koşulların uyuşması gerekmektedir (Reisinger, 1994: 745). Bunlar;

- Turist ve yerel halkın eşit statüde olmaları,
- Yüksek sosyo- ekonomik düzeydeki gruplar arasındaki ilişki,
- Uygun bir sosyal ortam ve etkileşimi teşvik eden bir otorite,
- Yüzeysel olmaktan ziyade içten bir ilişki kurulması,
- Stresli bir ilişkiden ziyade karşılıklı olarak fayda sağlayan hoş bir ilişki,
- Gruplar açısından yüksek önem taşıyan ortak amaçlar, ilgi alanları ve faaliyetler,
- Katılımcıların aynı dünya görüşüne sahip olmaları,
- İlişkiye katılanlar arasında rekabetten ziyade işbirliği olmasıdır (Avcıkurt, 2009: 95) .

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BODRUM VE TURİZM GELİŞİMİ

3.1. BODRUM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Muğla ilinin batısında, kendi adını taşıyan yarımada üzerinde yer alan Bodrum 650 km karelik yüzölçümüne sahiptir. 2015 yılı sayımlarında toplam nüfus 155.815 olarak belirlenmiştir. Kuzey, batı ve güneyden Ege Denizi ile çevrelenmiştir. Doğudan Milas ilçesi ile komşudur. Bölgeye havayolu ile ulaşım Bodrum/Milas Havalimanı'ndan sağlanmaktadır. Havalimanından Bodrum merkeze belli aralıklarla servis imkanı bulunmaktadır. Bodrum merkez havalimanına 32 km uzaklıktadır.

Bodrum önemli bir karayolu kavşağında bulunmasa da karayoluyla ulaşım oldukça kolaydır. Başta İzmir olmak üzere Aydın, Denizli gibi komşu illere günün birçok saatinde, İstanbul, Ankara ve Antalya'ya sıklıkla, diğer birçok ilimize de belirli saatlerde otobüs seferleri vardır. Bodrum'da üç büyük marina ve kruvaziyer yanaşma iskelesi mevcuttur.

Bodrum'un en popüler tatil yerleri arasında Gümbet, Bitez, Yalıkavak, Turgutreis, Türkbükü, Gündoğan, Ortakent, Torba, Yalıçiftlik, Gümüşlük ve Akyarlar başta gelmektedir. Bodrum'un yarımada olması nedeniyle her beldenin sahile kıyısı bulunmaktadır.

Homeros'un “Ebedi mavilikler ülkesi” dediği ve bir diğer Bodrumlu Cevat Şakir'in de “başka yerde olup nur içinde yatılacağına burada nur içinde yaşanır.” dediği yerdir Bodrum. 1960'lı yıllardan günümüze kadar turizmde gelişim gösteren Bodrum, bugün bir tatil yöresinden beklenen tüm özelliklere sahiptir.

Bölgede turizm yaz aylarında ağırlıklı olmak üzere 12 devam etmektedir. Yazın deniz-güneş-kum turizmi hakim olduğu gibi kışın da kongre turizmine ev sahipliği yapmaktadır. Dini ve resmi bayramlarda da bölgenin nüfusu 1 milyona ulaşmaktadır. Yüksek sosyeteden ve kısıtlı bütçeye sahip olan turistler için her türlü konaklama, yeme-içme, eğlenme ve dinlenme imkanları bulunmaktadır. Yerel halkın işlettiği pansiyon evlerden süper lüks otellere kadar zengin tesis çeşitliliğine sahiptir.

Yarımada üzerinde bulunan her beldenin kendine ait koyu bulunmaktadır. Tüm koylarda denize sıfır konaklama tesisleri bulunmaktadır.

Bodrum, belde ve köyleri dahil olmak üzere turizm potansiyeli çok yüksek bir destinasyondur. Bölge Türkiye'nin dünyaca tanınmış en popüler turizm destinasyonları arasındadır. Bodrum denildiği zaman akla ilk gelen gece hayatıdır. Ancak bölge tarihi, kültürel ve doğal çekiciliklere de sahiptir.

Bodrum Kalesi, Sualtı Arkeoloji Müzesi, Antik Tiyatro, Pedesa Antik Kenti, Mozole, Myndos Kapısı, Değirmenler, tarihi camileri, sarnıçları, koruma altındaki beyaz otantik evleri, tarihi dar sokakları, yöreye has el işleri, mavi bayraklı plajları, çeşitli dalış noktaları ve mavi yolculuk imkanları, günübirlik düzenlenen köy turları, doğayla iç içe olan el değmemiş koyları, safari turlar vb. bölgenin turistlere arz ettiği bazı çekiciliklerdir.

3.1. TURİZM GELİŞİMİ

3.2.1. Bodrum'da Turizm Gelişimi

Bodrum'un turizm gelişimine öncülük eden isim Halikarnas Balıkçısı olarak tanınan Cevat Şakir Kabaağaçlı'dır. Aynı zamanda Bodrum'a aşık ve bugün yarımadada bulunan güzelliklerin birçoğu Halikarnas Balıkçısı'nın günümüze bıraktığı mirasıdır. 17 Nisan 1890 yılında doğmuş ve 13 Ekim 1973 yılında vefat etmiştir. Bugün Bodrum'ın evlerini, cadde ve sokaklarını süsleyen meşhur begonvil çiçekleri ve palmye ağaçları Cevat Şakir tarafından yurtdışından getirtilerek dikilmiştir. Ayrıca Bodrum hakkında yazdığı kitaplar, şiirler ve kendisinin tanınmış bir kişi olması nedeniyle belde giderek tanınmaya, diğer ünlü kişileri beldeye çekerek turizm faaliyetlerine hareketlilik kazandırmaya yardımcı olmuştur.

Bodrum'da ilk turizm hareketleri 1960 yıllarında, su altı zenginliklerini görme amacıyla başlamıştır. Bu amaçla ilk turistler 1963 yılında gelmiştir. 1969 Türkiye'de turizm politikalarının belirlenmesiyle ilk turizm ofisi açılmış, 1970 yılına kadar halkın kendi imkanlarıyla ev pansiyonculuğu yapması üzerine bu tarihten itibaren pansiyonculuk devlet denetimine tabi tutulmuş ve yine bu tarihlerde Bodrum'da eğlence amaçlı kurulan bar ve kulüplerin ilk temelleri atılmıştır. 1980'li

yıllardan itibaren ise modern anlamda turizm hareketleri devlet ve özel sektör destekli olmak üzere, 1990'lı yıllarda yaşanan Körfez Krizi'ne rağmen hızlı bir şekilde devam edip günümüze kadar ulaşmıştır (Zencir ve Çiçek, 2014: 317-321).

Bölgenin devam eden turizm gelişiminin durmaksızın hız kazanacağı açıklanan 2016 imar planından da anlaşılmaktadır. Bodrum ilçesinde, 1/25.000 ölçekli nazım imar planı kapsamı ve onama sınırları dışında kalmış olan pek çok özel statülü alan yer almaktadır. Bu kapsamda ilçede, Marina Turizm Merkezi, Karaada Turizm Merkezi, Yalıkavak Limanı Turizm Merkezi, Yalıkavak, Göltürkbükü-Gündoğan Turizm Merkezi, Türkbükü Doğusu Turizm Merkezi, Adalıyalı Turizm Merkezi ve Yalıçiftliği Turizm Merkezi (Yalı yerleşiminin tamamını kapsamaktadır) bulunmaktadır. Ayrıca, ilçenin kuzeyindeki alanlarda, Milas ilçesi ile ortak sınırlar taşıyan, Fesleğen Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi yer almaktadır. İlçenin Gökova sahillerinde ise, yine Milas ilçesi ile ortak sınırlar taşıyan, Çökertme Turizm Merkezi bulunmaktadır. Bodrum ilçesinin Mazı köyü yerleşimi sahil kesimi bu bölge içinde kalmaktadır. Güllük Koyu'nda yer alan Salih Adası'nın bir bölümü ise, Tuzla Gölü Güneyi Turizm Merkezi kapsamındadır. Bunlara ilaveten ilçenin büyük bir bölümü doğal sit statüsü taşımaktadır (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2016).

Bodrum'un doğal ve arkeolojik güzelliklerine hayran olan Cevat Şakir Bodrum'da turizmin başladığı dönemlerde ileride turizmin Bodrum'u ne kadar değiştirebileceğini tahmin ederek yerli halkın bu durumdan pişman olacağını belirtmiştir (Zencir ve Çiçek, 2014: 316).

3.2.2. Bodrum Turizm İstatistikleri

Bodrum'da 2016 yılında toplam 263 turistik tesis, 34.316 oda ve 77.803 kişilik bir yatak kapasitesi mevcuttur. 2015 yılı itibari ise toplamda yaklaşık %43'lük bir azalma vardır (<https://kalemitras.wordpress.com/2016/10/12/2016-bodrum-yatak-ve-turizm-rakamlari/>).

Bodrum Otelciler Derneği (BODER)'nin istatistik verilerine göre ise, Bodrum'a 2015 yılı Aralık ayı sonu itibari ile dış hatlar terminaline gelen ziyaretçi sayısı 797.188 kişi, 2016 yılı Aralık ayı sonu itibari ile ise 453.813 kişidir. Bir önceki

yıla kıyasla ziyaretçi sayısı 343.375 kişi azalmıştır. 2016 yılı yerli turist sayısı ise 17.516 kişidir. Limanlardan gelen ziyaretçi sayısı 2015 yılı Aralık ayı sonunda 377.779 kişi, 2016 yılı Aralık ayı sonunda ise 271.251 kişidir. Bir önceki yıla kıyasla ziyaretçi sayısı 106.528 kişi azalmıştır.

Ekonomik açıdan bakıldığında ise 2016 yılı sonunda yapılan istatistik sonucunda bir önceki yıla göre Bodrum ekonomisi turist sayısındaki azalma nedeniyle yaklaşık 100.000.000 € civarındadır.

3.2.3. Bodrum Turizmi ve Yerel Halk Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Bodrum’da turizmin dikkat çekici bir şekilde gelişim göstermesiyle birlikte birçok araştırmacı ve akademisyen dikkatini bu bölge üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bölge örnek alınarak yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Bodrum’da turizmin plansız gelişmesi ve sosyal, ekonomik ve çevresel taşıma kapasitenin aşılması yerel halkı zamanla olumsuz etkilemiştir. Konumuzla ilgili olarak son yıllarda yapılan ve olumsuz gelişmeyi kanıtlar nitelikte olan iki adet çalışmaya aşağıda yer verilmiştir.

Zencir ve Çiçek (2014) yerel halk ile görüşme yoluyla yaptıkları çalışma incelendiğinde halkın gözünden Bodrum’da turizmin gelişimini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

Turistlerin Bodrum’a gelmesi ilk dönemlerde halk tarafından garipsenmiştir. Halk o yıllarda acentaların şimdilerde yaptığı işleri daha çok gönüllülük esasıyla yapmışlardır İlk yıllarda turistler para vermek istedikçe halk bu parayı kabul etmemiş, turistleri misafir olarak kabul etmişler fakat acentaların araya girmesiyle halk cüzi ücretler almaya başlamıştır. Yine de uzun yıllar yerli halk ve okuyan gençler otogarda bekleyip gelen turistlere yardımcı olmuşlardır. Yine o yıllarda turistlerle ilgili çekinceleri olan bir kesimden de bahsedilmektedir. Özellikle yerli kadınların evlerini turistlere açması ve yabancılara hizmet etmesi hoş karşılanmamış, pansiyon ve küçük otellerin açılmasıyla aile işletmeleri ortaya çıkmış ve halk tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Bodrum’un ilk ev pansiyoncuları gelen turist profilini kültürlü kişiler olarak tanımlamış ve bu nedenle gelen turistler halkın gözünde güvenilir bir profil çizdikleri için kısa zamanda halk turizmi benimsemiştir (Zencir ve Çiçek, 2014).

Turizmin başladığı ve turistlerin misafir anlayışıyla ağırlandığı, daha çok samimi ilişkilere ve güvene dayandığı o dönemin turizmi için Bodrum'un eski Belediye Başkanı Tuğrul Acar *soft turizm* veya *butik turizm* ifadesini kullanmıştır. 1980'li yıllarda Bodrum yatırımcılar tarafından dikkat çekip, yabancı şirketler kuruldukça ve bu şirketler kendi elemanlarını getirince yerel halk geri planda kalmış, turizm faaliyetlerinin dışında kalmasına neden olmuş, ağırlıklı olarak ürün ve hizmetler büyük şirketler tarafından karşılanmaya başlamıştır. Turizm politikalarının geliştiği ve yatırımın arttığı bu dönemlerde halk genelde arsalarını satma yoluna gitmiş, küçük bir kısım turizme yatırım yapmıştır (Zencir ve Çiçek, 2014).

1980'lerden sonra turizm amaçlı aşırı yatırım, kontrolsüz inşaat yapımı ve yanlış planlama ve imar faaliyetleri bölgeyi kaos içine sokmuştur. Aşılan kapasite, kontrolsüz gelişim ve yerli halk dışında (yabancı) çalışanların sayısının artması nedeniyle de turiste karşı kötü muamele, sahte ve kötü ürünlerin satılması yaşanmıştır. Bunun başlıca nedeni de çalışanların Bodrum'u benimsememesi, turistlere ve turizme karşı sadece maddi çıkarları doğrultusunda davranmaları ve istediklerinde başka turistik bölgelere gideceklerini bilmeleri gösterilmiştir. Sonuç olarak başlangıcından günümüze Bodrum turizminde, Bodrum halkının yatırımcı değil çalışan veya dolaylı turizm noktasında aktif oldukları görüşme kayıtlarından elde edilmiştir (Zencir ve Çiçek, 2014).

2014 yılında Nazik Çelikkanat ise anket yöntemi kullanarak Bodrum merkezde ikamet eden yerel halkın günümüz turizmine karşı bakış açısını araştırdığı tez çalışmasında özetle aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır.

Farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olan Bodrum yerel halkının turizmin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerini algılamaları farklılık göstermektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında turizm meslek grubuna dahil olan yerel halkın algıları diğer gruplara göre daha olumludur. Gelir durumuna göre bakıldığında gelir seviyesi yüksek olanların düşük olanlara göre daha olumlu olduğu, medeni durumlara bakıldığında ise bekar, evli ve çocuklu olan yerel halkın algıları diğer gruplara göre daha olumludur (Çelikkanat, 2014: 63).

Sosyal açıdan bakıldığında evli ve çocuklu olan grubun diğerlerine göre turizmi daha olumsuz algıladığı, ilkökul mezunu ve ya ev hanımı olan grubun turizmi diğerlerine göre daha olumsuz algıladığı, turizm sektöründe çalışan ve gelir seviyesi

yüksek olan grubun diğerlerine göre turizmi daha olumlu algıladığı, 31 yıl ve üzerinde Bodrum’da yaşayan grubun ise daha az zamandır yaşayanlara göre turizmi daha olumsuz algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Çelikkanat, 2014: 63-64).

Kültürel açıdan bakıldığında 19-25 yaş grubuna sahip olanların, 26-32 yaş grubunda olanlara göre turizmi daha olumlu aldığı, esnaf ve ev hanımlarının turizmi diğer gruptakilere göre daha olumsuz algıladığı, yabancı dil bilenlerin bilmeyenlere göre daha olumlu algıladığı, gelir seviyesi en düşük grubun da yine olumsuz algıladığı sonucuna ulaşılmıştır (Çelikkanat, 2014: 64).

Çevresel açıdan bakıldığında 61 yaş ve üzeri olan grubun, eğitim düzeyi lisansüstü olanların ve gelir seviyesi yüksek olan grubun diğer gruplara göre turizmi daha olumsuz algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Çelikkanat, 2014: 64).

Çelikkanat’ın araştırması sonucunda elde ettiği veriler ışığında yerel halkın turizme bakış açısı aşağıdaki şekilde yorumlanabilir;

- Ekonomik açıdan turizme bağlı olan ve dolayısıyla turizmden fayda sağlayan veya turizmden bağımsız fakat yüksek gelir seviyesine sahip olan halkın turizmi daha olumlu algıladığı,
- Sosyal açıdan çocuklu olan ailelerin turizmin zararlarına daha dikkat ettiği, eğitim seviyesi düşük ve ev hanımı olanların turizmin olumsuz sosyal etkilerinden daha fazla etkilendiği, turizm sektöründe çalışan ve ya gelir seviyesi yüksek olanların olumlu sosyal etkilere daha dikkat ettiği ve Bodrum turizminin geçmişten günümüze gelişimini deneyimleyerek gören halkın turizmi zamanla daha olumsuz değerlendirdiği,
- Gençlerin kültürel değişime daha yatkın oldukları, yabancı dil bilenlerin turistlerle iletişim sonucunda daha açık oldukları, esnafın, ev hanımlarının ve gelir seviyesi düşük olanların turizmi kültürel açıdan zararlı gördüğü,
- 3. Yaş grubuna dahil olanların, eğitim seviyesi ve geliri yüksek olanların turizmin çevreye verdiği zararlara daha dikkat ettiği ve farkında olduğu şeklinde değerlendirme yapılabilir.

3.2.4. Türkbükü ve Turizm Gelişimi

Türkbükü, Bodrum yarımadasının kuzeyinde yer almaktadır. 1999 yılında komşu mahallesi olan Gölköy ile birleşerek Göltürkbükü Belediyesine bağlanmıştır. Ancak son çıkan kararla büyükşehir belediyeleşik sistemine geçildiği için tekrar Bodrum Belediyesi'ne bağlanmıştır. Türkbükü, Bodrum merkeze 20 km, havalimanına ise 45 km uzaklıktadır. Yüksek dağların çevrelediği bir koy, liman gibi korunaklıdır ve bu nedenle tekne ve özel yatların demirlediği bir beldedir. Yaklaşık 2 km uzunluğa sahip olan sahil şeridi beldeye güneybirlik ziyaret eden turistler için de yürüyüş parkuru niteliğindedir.

Yaklaşık 5.000 kişilik nüfusu vardır. Yetkili kişilerden alınan bilgiye göre beldeye yaşayan yerel halk yaklaşık 2000 kişi civarındadır. Kalan nüfusun çoğunluğu yaz aylarında tatil amaçlı ikinci konutlarına gelen ve ya dışarıdan yerleşen kişilerdir. Beldeye yaklaşık 65 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu yabancı (diğer şehirlerden ve ya yurtdışından gelen) işletmecilerin elindedir. 2 adet su sporları işletmesi, sahil şeridinde 30'dan fazla restoran bulunmaktadır. Restoranların da çoğunluğu yine yabancı işletmecilerin elindedir. Yerli işletmecilerin sayısı 10'u geçmemektedir.

Eski zamanda halkın en önemli geçim kaynağı bağcılık ve şarapçılıktır. Günümüzde ise daha çok balıkçılık ve turizmle geçimlerini sağlamaktadırlar. Karayolu ve denizyolu ile çeşitli ulaşım olanakları vardır. Beldeye turizm sezonu 8 ay devam etmektedir ve hatta kışın dahi açık oteller ve restoranlar bulunmaktadır. Ancak turizmin en yoğun olduğu dönem Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır.

Türkbükü eskiden Bodrum'un küçük bir mahallesi konumunda iken son yıllarda popülerliği ve tanınmışlığı Bodrum'un önüne geçmiştir. Beldeye diğerlerinden ayıran en büyük özellik lüks turizme hizmet vermesidir. Fiyatlar diğer tüm beldelerin oldukça üstündedir.

Bodrum merkez ve diğer beldeler ağırlıklı olarak yabancı turistlere hizmet verirken, Türkbükü hem yabancı hem de çoğunlukla yerli, yüksek gelir seviyesine sahip turistlere hizmet vermektedir. Snobizm veya çeşitli etkilerden dolayı ünlü siyasetçiler, oyuncular, şarkıcılar ve iş adamları tatil için bu beldeyi tercih etmektedirler. Bunun sebepleri ise çok yüksek fiyat uygulaması, kaliteli ve lüks

hizmet, butik ve kişiye özel hizmet veren oteller, sahil şeridindeki otel ve restoranların kendine özel beach clubları ve güvenlik hizmetleridir. Bölgedeki bazı oteller kış aylarında kongre turizmine de hizmet etmektedirler.

Türkbükü beldesi her türlü eğlence imkanına sahiptir. Gece ve gündüz beach clublarda ünlü djler eşliğinde özel partiler ve kutlamalar yapılmaktadır. Bu nedenle de iç ve dış basında son zamanlarda Bodrum denildiğinde gösterilen plajların neredeyse birçoğu Türkbükü'dür. Diğer beldelerde yaşayan halk ya da turistler de beldede bir ünlüyü görmek için dahi günübirlik ziyaret etmektedirler.

Bodrum'un bir mahallesi konumunda olan Türkbükü'ne ait sağlıklı turizm verileri elde edilememektedir. Bunun nedeni ise Turizm Bakanlığı, Turizm Müdürlükleri ve turizm dernek ve birliklerinin turizm verilerini mahalle ve köy bazında yapmamaları ve dolayısıyla istatistiklerine dahil ettikleri en küçük birimin Bodrum'un genelini kapsamasıdır. Turizm işletmecilerinden ve yetkili kişilerden alınan bilgiler neticesinde Türkbükü turizminin 2012 yılına kadar yükseliş gösterdiği ancak son 5 yıldır turist sayısında bir durulma olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı turist sayısında küçük oranda azalma olduğunu ve yerli turist sayısının durağanlık gösterdiğini bildirmişlerdir.

3.2.5. Mazi Köyü ve Turizm Gelişimi

Mazi köyü, Muğla'nın 2013'de büyükşehir statüsünü almasından sonra, Bodrum'a bağlı bir mahalle özelliğindedir. Gökova Körfezi'nin kuzey kıyısının tam ortasında yer alan ve Karya'lılardan günümüze gelen bir sahil yerleşimidir. Mazi köyü, eşsiz güzellikte 8 koya sahiptir. Bu cennet koyların hepsine karayolu bağlantısı vardır. Üstelik bu koylardan 6 tanesi, Akarca, Çakıllıyalı (Taşlıyalı), İnceyalı, Hurma, Ilgın, Sedef yürüyüş mesafesinde olup sevenler için ideal trekking parkurlarıdır. Ayrıca özellikle Kisebükü, Hurma, Ilgın ve Sedef koyları, Gökova körfezinin önemli ve korunaklı mavi yolculuk duraklarıdır. Günümüzde pansiyonlar, apartlar, villalar ve restoran hizmetleri Hurma, İnceyalı ve Çakıllıyalı koylarında verilmektedir. Akarca, Ilgın ve Sedef koylarında bugün için ticari amaçlı bir tesis yoktur. Ancak birkaç sene içinde bu koylarda da konaklama mümkün olabilecektir (<http://mazikoy.com/genel-bilgi/>).

Köyün ana geçim kaynağı zeytinciliktir. Özellikle zeytinyağı kalite ve lezzet olarak büyük ayrıcalığa sahiptir. Portakal ve mandalina üretimi büyük miktarlarda olmasa da yaşam masraflarını karşılamaktadır. Kadınlar halıcılıkla kendi harçlıklarını çıkartır ve kendi çeyizlerini düzerler. 15-60 yaş arası erkekler ise sünger avcılığı ile geçinen dedelerinin izinden giderek denizci olmuşlardır. Öyle ki bugün, Bodrum'daki teknelerin en önemli, en ayrıcalıklı ve en çok aranan kaptan, usta gemici, miço ve aşçıları Mazı köyünün yerlilerindendir. Köyde toplamda 53 adet ehliyetli kaptan, 46 gemici ve 25'e yakın aşçı bulunmaktadır (<http://mazikoy.com/genel-bilgi/>).

1990'larda başlayan küçük sayıdaki turistler için sahillerde arazileri olan köylüler, kendi imkanları ile tesisler açmaya başlamışlar ve bugün pansiyon ve apart sayısı 30'u geçmiş, yatak kapasitesi ise 500'ü aşmıştır. Açılan tesislerin hiçbirinde turizm işletme belgesi bulunmamakta ancak belediye tarafından geçici işletme ruhsatı verilmektedir. Yine bu tesislerin çoğunluğu prefabrik yapılardan oluşmaktadır. Köye ulaşım eski zamanlarda dik ve sarp yamaçlardan dolayı çok zor olmuştur. Ancak günümüzde köy yavaş yavaş keşfedilmeye ve yatırım yapılmaya başladıkça yollar da asfaltlanarak modernize edilmeye başlamıştır. Bodrum merkez ve Mazı köyü arasında günde 7-8 kez minibüs seferi yapılmaktadır (<http://mazikoy.com/genel-bilgi/>).

Köyün turizm nedeniyle tanınırlığı arttıkça arsa ve arazilerin fiyatları da yüksek oranda artış göstermektedir. Köye dışarıdan göç artmaktadır. Diğer şehirlerden özellikle İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerden köye yaklaşık 20 aile yerleşmiştir. Yerleşenlerin de çoğunluğu emekli kesimdir. Bunlardan 3 aile yurtdışından gelen yabancı kişilerdir. Turizmin gelişim göstermeye başlamasıyla yabancı yerleşen sayısının da giderek artacağı tahmin edilmektedir. Şuan köy muhtarlığına bağlı olarak nüfus 1700'e yakındır. Bunların 850 tanesi seçmen olarak geçmektedir. Yerel halkın gençleri köyden dışarıya genelde eğitim amaçlı gitmektedir. İş amacıyla köyden dışarıya göç nadiren gerçekleşmekte, köy halkının genç kesimi genelde köyden Bodrum merkeze çalışmak amacıyla gidip aynı gün geri gelmektedir.

Köyde turizm yeni gelişim göstermeye başladığı için sağlıklı turizm istatistiksel verilerine sahip değildir. İşletme sahiplerinden alınan bilgilere göre

Temmuz-Ağustos aylarında tahmini olarak tesislerin doluluğu özellikle hafta sonlarında günde yaklaşık 800-1000 kişiye ulaşmaktadır.

Köyün en büyük sorunu bir sağlık ocağının bulunmamasıdır. Özellikle yaz dönemlerinde nüfus nispeten yoğunlaşmakta, buna bağlı olarak da özellikle acil müdahale gerektiren arı, akrep vb. sokması, güneş yanıkları, denizin neden olduğu kazalar, zehirlenmeler, yüksek tansiyon sorunları artmaktadır. En yakın müdahale 25 dakikalık mesafede olan Mumcular'da yapılabilmektedir. Turizmin gelişimi ile birlikte köye yeni bir sağlık ocağı yapılacağı düşünülmektedir. Köy sessiz sakin ve doğa ile baş başa zaman geçirmek isteyenler için bulunmaz bir destinasyon olup, ülkemizde kendine has doğasını koruyan nadir bölgelerden biridir (<http://mazikoy.com/genel-bilgi/>).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULAR VE SONUÇ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, farklı turizm gelişim düzeyine sahip olan bölgelerdeki yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının turizm gelişim yaklaşımları kapsamında ölçülmesi ve değerlendirilmesidir.

Literatür taraması yapıldığında, turizmin farklı düzeyde gelişim gösterdiği bölgelerde yaşayan yerel halkın her bir düzeyde turizmin etkilerini farklı algıladığı ve farklı tutum geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Yazın taraması incelendiğinde, turizmin bir bölgede belli aşamalardan geçerek gelişim gösterdiği ve buna bağlı olarak da her bir aşamada yerel halkın belli tutumlara sahip olacağı öne sürülmüştür.

Araştırmanın temel amacı, literatürde belirtildiği gibi turizmde farklı gelişim düzeyine sahip bölgelerde yaşayan yerel halkın geçmişte öne sürülen belli tutumlara sahip olup olmadığının seçtiğimiz bölgelerde tespiti, karşılıklı analizi ve değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmede bölge halklarının algı ve tutumlarının karşılıklı analizi turizm verileri ve fiziksel donanımı dikkate alınarak ve Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli'ne konumlandırıldıktan sonra yapılacaktır. Daha geniş ifadeyle, bu çalışma aşağıdaki soruların cevaplarını almaya yöneliktir.

1. Yerel halk sosyal değişimi sosyal değişim teorisinde öne sürüldüğü üzere elde edecekleri kazançlar doğrultusunda mı gerçekleştiriyor?

2. Sosyal temas hipotezinde belirtildiği gibi farklı kültürel geçmişe sahip yerel halk ile turistin tutumları bu farklılık nedeniyle genelde olumlu yönde oluyor mu?

3. Çalışmada yer alan iki farklı bölgenin yerel halkları turizm gelişimi dikkate alındığında Doxey'in Irridex Modeli'nde öne sürdüğü hangi tutum aşamasında yer almaktadır?

4. Literatürde öne sürülen Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli ile Doxey'in Irridex Modeli'nin muhtemel eşleşmesinde olduğu gibi yerel halk belli gelişim aşamalarında belli tutumlara sahip mi?

Araştırma, turizm açısından gelişmiş ve gelişmekte olan destinasyonlardaki yerel halkın genel turizm algılarının tespitine dayanarak ve turizme ve turiste yönelik tutumlarının anlaşılacak, yerel halkın desteği dahilinde destinasyona en uygun turizm plan ve politikalarının belirlenmesine katkıda bulunmak ve daha sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bir diğer amacı ise turizmden etkilenen işletmeler, turistler ve yerel halkın, turizm kaynaklı olumsuz etkilerden en az zararla çıkabilmeleri için turizm planlayıcılarını, yerel ve ulusal yönetimleri, turizm karar alıcılarını uyararak, öngörülen olumsuzlaşmanın daha da artmadan azaltılması ve sürdürülebilir turizm için gerekli önlemlerin alınması konusunda bilgi sağlamaktır.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın ilk üç bölümünde çalışması yapılacak olan konuya paralel yazın taraması yapılmıştır. Yazın taraması ve yazımı tamamlandıktan sonra uygulama ve bulgular kısmına geçilmiştir. Araştırmacı, araştırma yönteminin kararı aşamasında elde etmek istediği sonuca en uygun olan yöntemi tercih etmiştir. Araştırma, yazın taraması dahil olmak üzere Temmuz 2015'de başlamış ve Haziran 2017'de tamamlanmıştır.

Araştırmada turizm açısından farklı gelişmişlik düzeyine sahip iki bölge seçilmiştir. Çalışma yapılacak bölgeler seçilmeden önce çalışmaya dahil edilmek

istenen tahmini bölgelerin turizm gelişim aşamalarına doğru konumlandırılabilmesi ve doğru sonuçları verebilmesi açısından turizm istatistikleri ve verileri araştırılmış, bölgelerin fiziksel donanımının tespiti yapılmış ve bölgeler yerinde incelenmiştir. Bunun neticesinde kayda değer sonuçlar alabilmek adına en uygun bölgelerin Türkbükü ve Mazı köyü olduğuna karar verilmiştir.

Araştırma yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının tespit ve değerlendirilmesine yönelik olduğu için çalışmaya yalnızca belirlenen bölgelerde yaşayan yerel halk dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında yer alan yerel halkın belirlenen sorulara en uygun cevapları verebilmesi için aranan en önemli ön koşul, turizm gelişimine şahitlik etmesi bakımından bölgede en az 20 yıl ikamet etmiş olmasıdır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İnsan ve toplum davranışlarını sayılarla açıklamak çok zordur. Sayısal veriler araştırmacıya kaç kişinin nasıl davrandığı hakkında bilgi verir ancak neden bu şekilde davrandığı veya düşündüğü sorusuna cevap veremez. Nitel araştırma yöntemleri insan davranışlarının altında yatan nedenleri araştırmacıya daha detaylı sağlayabildiği için özellikle sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır.

Bir davranışın ortaya çıkmasındaki nedenleri, fiziksel (davranış ile ilgili görüntü ya da resim) ya da duygusal (davranışlara dönük gösterilen duygusal tepki) ipuçları ile anlamayı amaçlayan nitel yöntemlerden elde edilecek bilgi parçacıkları, mevcut bilgi birikimindeki boşluğun doldurulması bakımından önemlidir (Kozak, 2014: 86). Bu araştırmanın uygulama bölümü yerel halkın algı ve tutumlarının ve bunların altında yatan nedenlerin ölçülebilmesi bakımından nitel olarak tasarlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinin bazı temel özellikleri bulunmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2000: 21-27). Bunlar:

- Doğal Ortama Duyarlılık: Araştırma kapsamındaki olgu ya da olay, içinde bulunduğu doğal ortamında incelenmeli, bu olgu ya da olayın hangi koşullarda, neden ve nasıl gerçekleştiği anlaşılmaya ve tanımlanmaya

çalışılmalıdır. Nitel araştırma doğal koşulları bilgi kaynağı olarak kullanmaktadır.

- Bütüncül Yaklaşım: Nitel araştırma kapsamında toplanan verilerin bütüncül olmasının, temel ilkelere biri olduğu belirtilmektedir. Bu düşüncenin temelinde insan davranışının karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve birbirinden bağımsız daha küçük davranışlara kolaylıkla bölünemeyeceği varsayımının yattığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla nitel araştırmada, ele alınan değişkenlerin bağımsız olarak incelenmesi yerine bu değişkenlerin birlikteliği ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır.
- Algıların Ortaya Konması: Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden biri de, araştırmaya katılan bireylerin ilgilenilen olgu ya da olayla ilgili algılarının ve deneyimlerinin ortaya konmasıdır. Bu doğrultuda araştırmacı, araştırmaya katılan bireyleri gözlemleyebilir, onlarla yüz yüze görüşmeler yapabilir.
- Araştırmacının Katılımcı Rolü: Burada araştırmacı araştırma sürecinde alanda, araştırmaya katılan kişilerle doğrudan görüşmeler yapıp gerektiğinde bu kişilerle benzer deneyimler yaşayan, bu deneyimleri ve onlar sayesinde kazandığı bakış açısını verilerin çözümlenmesinde kullanan kişi konumundadır.
- Araştırma Deseninde Esneklik: Nitel araştırmada, incelenecek olgu ya da olayın en açık ve ayrıntılı bir şekilde araştırılması, betimlenmesi ve açıklanması için eğer mümkünse birden fazla veri toplama tekniği birlikte kullanılarak bu tekniklerle elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılır. Nitel araştırmalarda, birden fazla veri toplama tekniğinin birlikte kullanılması, toplanan verilerin ve yapılan açıklamaların güvenilirliğinin ve geçerliliğinin artırılması açısından önem kazanmaktadır.
- Tümevarımcı Analiz: Nitel araştırmada araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak incelediği probleme ilişkin ana temaları ortaya çıkarma, topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma yani bu verilerden yola çıkarak bir kuram oluşturma çabası içindedir.
- Nitel veri: Nitel veriler, hipotezler kurmak ve çalışmalara temel oluşturmak üzere birincil olarak kullanılmaktadır.

Nitel araştırmalarda 3 farklı yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; grup görüşmesi, gözlem ve bireysel görüşme-mülakat yöntemleridir. Bu tez çalışmasında bireysel görüşme-mülakat yöntemi kullanılmıştır.

Mülakat yöntemi ile veri toplama amacıyla hazırlanan sorular üç şekilde yapılmaktadır (Altındağ, 2005: 8-9).

a) Sıkı yapılandırılmış: Sıkı yapılandırılmış mülakatta sorular önceden belirlenmiştir ve herkese aynı sorular sorulur. Nicel araştırma yöntemlerinden ankete benzemektedir.

b) Yarı yapılandırılmış: Yarı yapılandırılmış mülakatta bazı açık uçlu sorular vardır. Görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacı ve katılımcı bazı konularda derine gidebilir ve daha açıklayıcı bilgiler sunabilir.

c) Yapılandırılmamış: Yapılandırılmamış mülakatta sorular önceden belirlenmemiştir. İstenilen konuda derinlemesine gidilebilir. Verilen cevaplar yönlendirici olur.

Bu tez çalışmasında mülakat yarı yapılandırılmış sorularla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, katılımcıdan sorulan sorularla ilgili derinlemesine bilgi edinmeye çalışmış ancak katılımcıya yön verici şekilde müdahale etmemiştir.

Tablo 2: Mülakat Soru Formu

No:	Sorular
1.a.	Türkiye turizmi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
1.b.	Bodrum turizmi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
1.c.	Tükbükü/Mazı köyü turizm gelişimi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
2.	Turizmin ekonomik etkilerini değerlendirir misiniz?
3.	Turizmin fiziksel çevreye zararları var mıdır? Varsa nelerdir?
4.a.	Sizce turizmin bir bölgede gelişimi desteklenmeli mi? Neden?
4.b.	Devletin bu konuda neler yapması gerekiyor?
5.a.	Yerel halk turizmi desteklemeli mi? Neden?
5.b.	Yerel halkın bölgesel turizm planlamasındaki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?
6.	Bölgenizde turizmin gelişimini destekler misiniz? Neden?
7.	Sizce ülkemizdeki her bölgede turizm desteklenmeli mi?
8.	Sizce turist kime denir?
9.a.	Turist-yerel halk etkileşimi sizce nasıl gerçekleşir?
9.b.	Sizce bölgenize gelen turistler nasıl davranmalı? Hangi aşamada rahatsızlık duymaya başlarsınız?
10.	Bölgenizde yerel halk ile turist arasında çatışma var mı? Nedenleri nelerdir? Çözüm önerileriniz var mı?

Araştırmaya katılan katılımcılara yarı yapılandırılmış, nitel araştırma özelliklerine uygun ve araştırma yapılmak istenen konularla ilgili 10 adet soru sorulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler gömülü teori yaklaşımı benimsenerek analiz edilmiştir.

Gömülü teori, kuramsal altyapıya başvurmadan bulguların mümkün olduğunca mevcut verilerden elde edilmesini öngörmektedir. Gözlem, görüşme ve arşiv-doküman tarama gibi nitel araştırma yöntemleri aracılığıyla toplanan verilerin analizinde izlenecek aşamalar şu şekildedir: Toplanan veri, içerik analizine alınmaktadır. Bu işlem için öncelikle tüm veriler ayrıntılı bir şekilde okunmakta ve belirli kodlamalar yapılmaktadır. Sonrasında daha genel kodlamalar yapılmaktadır. Araştırmacı bu aşamada özgür olup, istediği bilgi parçacığını verinin istediği yerinden alarak sonuca gitmeye çalışmaktadır. Bir veriden elde edilen bir düşünce yine veri içindeki bir başka düşünceyle bağlanmaktadır (Kozak, 2014: 140).

Bir sonraki aşamada ise, oluşturulan kuram yazın taramasında yer alan mevcut kuramlar ile karşılaştırılarak benzer ve farklı yönlerine bakılarak bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır (Kozak, 2014:140). Çalışmada, bahsi geçen gömülü teori yaklaşımının kuralları uygulanmıştır.

4.3.1. Örneklem

Araştırmadan elde edilen sonuçların genellenmesinin istendiği bütün, “evren” olarak işlem görmektedir. Araştırma evreninden belirli kıstaslara göre seçilen kesiti oluşturan ve aynı özelliklere sahip kişilerin bir araya getirdiği gruba “*örneklem*” adı verilmektedir (Kozak, 2014: 111).

Örneklemin büyüklüğü, araştırma yöntemlerine göre değişmekle birlikte, örneklemin belirlenmesinde dikey ve yatay olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır. Dikey yöntem ile örneklem belirleme, genelden başlayarak özele doğru inilmesidir. Yatay yöntem ise, evrenin geneli göz ardı edilerek sadece belli bir kesimin seçilmesidir (Kozak, 2014: 112). Bu çalışmada yatay yöntem kullanılarak kümelere göre örnekleme seçimi yapılmıştır.

Bu çalışmanın örneklemini toplam 30 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılardan 15 kişi Türkbükü beldesinden 15 kişi ise Mazı köyünden olmak üzere seçilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: Mülakat Yapılan Mazı Köyü Yerel Halkı İle İlgili Bilgiler

KATILIMCI	CİNSİYET	YAŞ	MESLEK	EĞİTİM DURUMU	İKAMET YILININ UZUNLUĞU
Katılımcı 1	Erkek	40	Turizmci	Ön lisans	20 yıl
Katılımcı 2	Erkek	58	Emekli	Lisans	30 yıl
Katılımcı 3	Kadın	33	Muhasebeci	Lisans	33 yıl
Katılımcı 4	Kadın	28	Serbest meslek	Ön lisans	28 yıl
Katılımcı 5	Erkek	43	Şoför	İlköğretim	43 yıl
Katılımcı 6	Erkek	39	Makine teknisyeni	Lise	39 yıl
Katılımcı 7	Kadın	54	Ev hanımı	İlköğretim	54 yıl
Katılımcı 8	Kadın	43	Ev hanımı	İlköğretim	43 yıl
Katılımcı 9	Erkek	45	Balıkçı	İlköğretim	45 yıl
Katılımcı 10	Erkek	67	Şoför	İlköğretim	67 yıl
Katılımcı 11	Erkek	24	Turizmci	Ön lisans	24 yıl
Katılımcı 12	Erkek	20	Serbest meslek	Lise	20 yıl
Katılımcı 13	Kadın	40	Ev hanımı	İlköğretim	40 yıl
Katılımcı 14	Kadın	21	Öğrenci	Ön lisans	21 yıl
Katılımcı 15	Kadın	63	Ev hanımı	İlköğretim	63 yıl

Tablo 4: Mülakat Yapılan Türkbükü Yerel Halkı İle İlgili Bilgiler

KATILIMCI	CİNSİYET	YAŞ	MESLEK	EĞİTİM DURUMU	İKAMET YILININ UZUNLUĞU
Katılımcı 1	Erkek	32	Su sporları	Ön lisans	32 yıl
Katılımcı 2	Erkek	28	Garson	Lise	20 yıl
Katılımcı 3	Erkek	73	Emekli Kaptan	İlköğretim	73 yıl
Katılımcı 4	Kadın	31	Esnaf	İlköğretim	31 yıl
Katılımcı 5	Kadın	53	Esnaf	Lise	53 yıl
Katılımcı 6	Erkek	25	Esnaf	Lisans	25 yıl
Katılımcı 7	Kadın	23	Garson	Lise	23 yıl
Katılımcı 8	Erkek	48	Balıkçı	İlköğretim	48 yıl
Katılımcı 9	Kadın	44	İşletmeci	Lisans	38 yıl
Katılımcı 10	Erkek	57	Turizmci	Lisans	57 yıl
Katılımcı 11	Kadın	39	Esnaf	Lise	39 yıl
Katılımcı 12	Kadın	60	Ev hanımı	İlköğretim	60 yıl
Katılımcı 13	Erkek	34	Şoför	Lise	34 yıl
Katılımcı 14	Kadın	32	Kat görevlisi	Lise	32 yıl
Katılımcı 15	Erkek	46	Esnaf	Lise	46 yıl

4.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar araştırmacı tarafından konuya en uygun verileri toplayabilmek ve analiz edebilmek açısından oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından belirlenen sınırlılıklar aşağıdaki gibi maddelenmiştir. Bunlar;

- Araştırma yalnızca belirlenen bölgelerde (Türkbükü ve Mazı köyü) yapılmıştır.
- Sorulan sorulara detaylı cevap verebilmesi ve turizm gelişimine şahit olması bakımından bölgede en az 20 yıldır ikamet eden kişiler araştırmaya dahil edilmiştir.

- Sorulara sağlıklı cevaplar verebilmesini engelleyecek herhangi bir zihinsel engelinin bulunmamasına dikkat edilmiştir.
- Araştırmaya yalnızca bölgenin yerel halkından katılımcılar dahil edilmiştir. Diğer bir ifadeyle katılımcıların bölgeye sonradan yerleşmemiş olmasına dikkat edilmiştir.
- Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmış ve katılımcılar bilgi edinmek adına zorlanmamıştır.
- Görüşmeyi tamamlamak istemeyen katılımcıların görüşmeleri iptal edilip yeni katılımcılar seçilmiştir.
- Araştırmada çeşitliliğin sağlanması ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından farklı demografik özelliğe sahip kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir.
- Katılımcının kendi bilgi ve düşüncelerini çekinmeden araştırmacıya aktarabilmesi için araştırmacı ve gözlemci görüşmeyi yalnız yapmışlardır. Dışarıdan müdahale edilmesi engellenmiştir.
- Araştırmacı sorulan soruların tamamının cevabını katılımcıdan almaya özen göstermiştir ve araştırmacı katılımcıların görüşmelerine yönlendirici bir şekilde müdahale etmemiştir.
- Katılımcılara mülakat soru formunda yer alan soruların dışında farklı sorular yöneltilmemiştir. Belirlenen sorulara sadık kalınmıştır.

Araştırma soruları Mazı köyünden toplam 25 kişiye yöneltilmiştir. Bunlardan 8 kişi görüşme yapmak istemedikleri için, 2 kişi ise bilgi yetersizliğinden kaynaklanan belirlenen hiçbir soruya cevap verememeleri nedeniyle araştırmaya dahil edilememiştir. Türkbükü'nde ise 17 kişiye sorular yöneltilmiş ve bunlardan 2 tanesi görüşme yapmak istemediği gerekçesiyle araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmaya dahil edilen her bir katılımcı ile yaklaşık olarak 45-60 dakika arasında görüşme yapılmıştır. Mazı köyü ve Türkbükü'ndeki görüşmeler 6 Mayıs 2017 ile 20 Mayıs 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

4.5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın temelinı oluşturan konular üzerinde yapılan değerlendirmeler üç ana başlık altında toplanmıştır. Bulguların

değerlendirilmesinin ve karşılıklı analiz edilmesinin akıcı bir şekilde yapılabilmesi için araştırmacıya ve okuyucuya kolaylık sağlaması bakımından mülakat soru formundaki sorular sırasıyla verilmiştir. Ayrıca üç ana başlığın altında bulunan her bir sorunun altına da yapılan görüşmeler neticesinde öne çıkan konular belli kodlamalarla verilmiştir. Bulgular kısmında verilen kodlamalar cümlede “tırnak içinde” *italik* yazı tipiyle vurgulanmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular ve değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

4.5.1. Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algısı İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler

Alan yazında belirtildiği üzere turizm, faaliyet gösterdiği bölgelerde ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu etkiler bölgede yaşayan yerel halkın algılarını çeşitli aşamalarda etkilemekte ve bu algılarından hareketle turizme yönelik tutum geliştirmelerine ortam hazırlamaktadır. Bu başlık altında yerel halkın turizmin etkilerini nasıl algıladıkları saptanmış ve bulgular değerlendirilerek karşılıklı analiz edilmeye çalışılmıştır.

- 1.a. Türkiye turizmi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 1.b. Bodrum turizmi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 1.c. Tükbükü/Mazı köyü turizm gelişimi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Mazı köyündeki katılımcıların genel turizm algısına etki eden en önemli faktörün halkın eğitim düzeyinin ve turizm bilgisinin genelde düşük olduğu söylenebilir. Orta ve üstü yaş grubuna ait yerel halkın eğitimi genelde ilköğretim seviyesindedir. Köyde ikamet edip turizm üzerine eğitim almış hiçbir katılımcıya rastlanmamıştır. Erkek katılımcıların genel turizm bilgisi kadınlara göre daha fazladır. Katılımcıların tamamı turizmin Türkiye genelinde ve Bodrum’da giderek daha da kötüleşeceği görüşündedir. Bunun nedenini de ülke yönetiminin yanlış siyasal davranışları olduğu şeklinde açıklamışlardır.

Kendilerine yöneltilen Türkiye turizmi ile ilgili sorunun cevabına genelde “yeterli bilğim yok, hiç bilmiyorum, duyduğum kadarıyla, Bodrum’dan yola çıkarsak

vb.” şeklinde ifadelerle başlamışlardır. Katılımcılar Türkiye turizmini Bodrum’dan gördükleri kadarıyla değerlendirmekte ve Bodrum turizminin kötüye doğru gittiğini düşündükleri için Türkiye turizmi hakkında da kötüye gidiyor şeklinde açıklama yapmışlardır. Katılımcıların Mazi köyündeki turizm gelişimi ile ilgili algıları ise olumlu yöndedir. Köyde turizmin giderek gelişim gösterdiği katılımcıların tamamı tarafından bilinmektedir. Cinsiyet, yaş, meslek ve ikamet yılının uzunluğu turizm algılarında kayda değer bir farklılık yaratmamaktadır.

Yapılan görüşmeler kapsamında elde edilen ilk bulgular “turizm bilgisi yetersizliği” ve “olumsuz turizm algısı” olmuştur. Bazı katılımcıların cevapları aşağıdaki gibidir:

“Fazla bilgin yok ama duyduğum kadarıyla Bodrum’da turist sayısı çok azalmış. Eğer Bodrum bile böyleyse Türkiye genelinde de turizmin kötüye gittiğini düşünüyorum. Ama bizim köyümüz giderek gelişiyor. Çünkü sahillerde pansiyon ve restoranlar çoğalmaya başladı.”

(Mazi köyü, katılımcı 13, K, 40 yaş, ev hanımı)

“Hiçbir fikrim yok. Turizmle bir alakam olmadığı için bilmiyorum. Çevremden söylenen, kötüymüş. Köyümüzde turizm iyi gidiyor ama.”

(Mazi köyü, katılımcı 8, K, 43 yaş, ev hanımı)

Diğer öne çıkan bulgular ise “turist sayısındaki düşüş”ün ve “siyasal olaylar”ın turizme yansımalarının yerel halkın turizm algısına olumsuz yönde etki etmesidir. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Türkiye’de turizm bitti artık. Önceden Bodrum’a yüzlerce turist gelirdi. Çok para kazanırdık ama şimdi masrafları bile zor karşılıyoruz. Turist gelmiyor. Başımızdakilerin yabancı ülkelerle olan kavgaları bizi mahvetti. Yabancı turist gelmeli. Böyle devam ettiği sürece turizm tamamen bitecek. Köyümüzdeki turizm gelişimini de Türklere borçluyuz.”

(Mazi köyü, katılımcı 5, E, 43 yaş, şoför)

“Turizm müthiş geriledi. Bodrum dünyadaki en tanınmış turizm yeri olmasına rağmen 39 yıllık Halikarnas Disco (Bodrum’dadır ve Avrupa’nın en büyük discosudur) bile kapandı. Artık ülkenin ne kadar kötü durumda olduğunu siz düşünün. Ayrıca siyasal kriz yaşıyoruz diğer

ülkelerle. Ama köyümüz yeni tanınmaya başladığı için turizm gelişimi güzel gidiyor. Umutluyuz.”

(Mazı köyü, katılımcı 1, E, 40 yaş, turizmcisi)

Türbükü’ndeki katılımcıların çoğunluğunun genel turizm algısı olumlu yöndedir. Verilen cevaplara göre yerel halkın turizm bilgisi ve gelişmelerinin takibi Mazı köyüne kıyasla oldukça yüksektir. Buna etki eden en önemli faktörlerin yerel halkın turizme olan bağlılığı ve büyük bir çoğunluğunun turizmcisi olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların demografik özelliklerindeki farklılıkları turizm algısında kayda değer bir farklılık yaratmamaktadır. Genç ve orta yaş nüfusun eğitim seviyesi Mazı köyüne kıyasla daha yüksektir.

Türkiye, Bodrum ve Türkbükü turizmi ile ilgili cevaplar genelde olumlu yöndedir. Yerel halk Türkiye’de turizmin son yıllarda küçük küçük gerilese de yine de artarak devam edeceği görüşündedir. Buradaki katılımcıların da turizm algısını Bodrum turizmindeki gelişmenin etkilediği anlaşılmaktadır. Bu bölgede de katılımcılar turizme yönelik görüşlerini bildirirken düşüncelerini Bodrum turizminden örnekler vererek desteklemişlerdir. Yerel halkın çoğunluğu turizm ile geçimini sağladığı için algılarının da olumlu yönde olduğu söylenebilir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan ilk bulgular “*olumlu turizm algısı*” ve turizme yönelik “*tedbirli iyimser yaklaşım*” olmuştur. Bu, katılımcıların aşağıdaki cevaplarından anlaşılmaktadır:

“Türkiye’de turizm kötüye gidiyor diye söylenmek doğru değil. Her sektörde bazen küçük düşüşler yaşanabilir. Biraz olumlu olmak lazım. Önemli olan hataları görebilmek. Düzeltebilmek. Hem turizm düşüşte deniliyor hem de Bodrum’da bir sürü dükkan açılıyor. Kimse kazanmayacağı yere yatırım yapmaz, hele ki yerliler hiç yapmaz. Turizm gelişecektir daha da.”

(Türkbükü, katılımcı 8, E, 48 yaş, balıkçı)

“Turizm gelirimiz azalsa da turist sayısı her geçen gün artıyor. Orta doğu coğrafyasında olmamıza rağmen diğer ülkelere göre daha iyiyiz. Bodrum Belediyesi de turizm için elinden geleni yapıyor. Fuarlara katılıyor. Tanıtım turlarıyla ülkeyi geziyor. Festivaller düzenleniyor. Turizm çeşitleniyor. Turist çeşitleniyor. Burada da etrafımıza bakılınca turizmin güzelliğini görüyoruz.”

(Türkbükü, katılımcı 9, K, 44 yaş, işletmeci)

“Türkiye’nin her yerinde turizm buradaki gibi canlı değil. Biz şanslıyız. Bodrum’daki oteller dolu. Özellikle yazın turistler kalacak yer bile bulamıyorlar. Türkbükü’nde de oteller dolu. Her yıl yenileri açılıyor. Yerli halk turizm sayesinde ayakta duruyor. Planlı giderse eğer her gün turist sayısı artacaktır. Özel topraklara sahibiz.”

(Türkbükü, katılımcı 15, E, 46 yaş, esnaf)

Veriler karşılaştırıldığında Mazı köyü ile Türkbükü yerel halkının genel turizm algılarında büyük farklılıklar olduğu saptanmıştır. Turizmin henüz gelişim göstermeye başladığı Mazı köyü yerel halkı turizmden çok fazla etkilenmediği için ve çalışan kesimin büyük bir kısmı iş için Bodrum’a gidip geldiğinden oradaki esnafların olumsuz görüşlerinden ve Bodrum merkezde gördüklerinden daha çok olumsuz etkilendiği görülmektedir. Ancak Türkbükü yerel halkı uzun yıllardır turizmle iç içe oldukları için daha olumlu algıya sahipler. Bu katılımcılarla yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Buradan anlaşıyor ki görüşme yapılan bölgelerdeki yerel halkın turizme olan bağlılıkları, turizmden elde ettiği faydalar ve genel yaşam memnuniyetleri yazın taramasında da belirtildiği gibi turizm algılarını etkilemektedir.

2. Turizmin ekonomik etkilerini değerlendirir misiniz?

Mazı köyündeki katılımcıların turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları genelde olumlu yöndedir. Yerel halkın demografik özelliklerindeki farklılıklar turizmin ekonomik etkilerini algılamalarında etkilidir.

Görüşme yapılan 8 erkek katılımcının tamamı turizmin ekonomik etkilerini olumlu algıarken, 7 kadın katılımcıdan 5 tanesi olumlu, 2 tanesi ise etkisiz algılamaktadır. Turizmciler ve turizmden etkilenen mesleklere sahip kişiler ekonomik etkileri daha olumlu, ancak 2 ev hanımı etkisiz algılamaktadır. Yaş durumları dikkate alındığında ise daha büyük yaşa sahip olanların turizmin ekonomik etkileri üzerine algıları daha küçük olanlara göre daha olumludur. Ayrıca eğitim durumu bakımından diğerlerine göre daha yüksek eğitim görenler, düşük eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha olumlu algılamaktadır. Katılımcılardan hiçbiri turizmin ekonomik etkilerini olumsuz yönde algılamamaktadır.

Yapılan görüşmeler neticesinde öne çıkan ilk bulgu “turizmi diğer sektörlerle eşdeğer görme” olmuştur. Bazı katılımcıların verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Turizmin ekonomiye fazla etkisi olduğunu düşünmüyorum. Tarımdan, hayvancılıktan ya da diğer mesleklerden de ekonomi kazanıyor. Turizmin ülkeyi geliştirmesinde çok etkili olduğunu sanmıyorum.”

(Mazı köyü, katılımcı 7, K, 54 yaş, ev hanımı)

“Turizmin ekonomik etkisi muhakkak vardır. Turizm de diğer ekonomi kaynakları gibi para kazandırıyor diye düşünüyorum ama konuşulduğu gibi de etkili mi bilmiyorum.”

(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebeci)

Diğer öne çıkan bulgular ise “turizmin ekonomik vazgeçilmezliği” ve “olumlu ekonomik etki algısı” olmuştur.

“Turizmin ekonomiye faydası çok büyüktür. Esnaf kazanıyor, ülke kazanıyor, yabancı para getiriyor, taşımacı kazanıyor, balıkçılar, hayvancılar, insanlar otellerde, restoranlarda çalışıyor. Turizm ülkemizin olmazsa olmazı.”

(Mazı köyü, katılımcı 11, E, 24 yaş, turizmcisi)

“Turizmin birçok ekonomik artışı var ama bundan zengin yatırımcılar faydalaniyor. Halk yine azıyla yetiniyor. Arsası, arazisi ya da babadan kalma oteli olanlara yarıyor. Ben maaşla çalışıyorum. Ülkenin turizm ekonomisi beni etkilemiyor. Tabi bazı kesim için vazgeçilmez oldu artık.”

(Mazı köyü, katılımcı 12, E, 20 yaş, serbest meslek)

“En çok halka etkisi var. Köylü halk yağını, zeytinini, mandalinasını, el sanatlarını satıp para kazanıyor. Daha değerli yabancı para ülkemize giriyor. İşsizlik azalıyor. Eğitimsiz kadınlar bile otellerde temizlik yapıyorlar. Yani genel olarak halkın refah seviyesi yükseliyor.”

(Mazı köyü, katılımcı 6, E, 39 yaş, makine teknisyeni)

Türkbükü’ndeki katılımcıların turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları hem olumlu hem de olumsuz yöndedir. Yerel halkın demografik özelliklerindeki farklılıklar turizmin ekonomik etkilerini algılamalarında etkilidir.

Görüşme yapılan 8 erkek katılımcıdan 6 tanesi turizmin ekonomik etkilerini yalnızca olumlu yönde algılarken, 2 tanesi hem olumlu hem de olumsuz yönde algılamaktadır. Kadın katılımcılardan ise 5 tanesi yalnızca olumlu algılarken, 2 tanesi hem olumlu hem de olumsuz yönde algılamaktadır. Yaş düzeyi, eğitim durumu ve ikamet yılının uzunluğu ekonomik etki algılamalarında kayda değer etkiye sahip değildir. Meslek farklılıkları ise ekonomik etki algılamalarında büyük bir etkiye sahiptir.

Yapılan görüşmeler neticesinde öne çıkan ilk bulgu “turizme aşırı bağlılık” olmuştur. Aşağıda bazı katılımcıların cevapları bulunmaktadır. Bunlar:

“Ekonomimiz turizm sayesinde ayakta duruyor. Bugün ülkemizde tarım, hayvancılık, ziraat, zanaat dalları bitmiş durumda. Son yıllarda en büyük gelir kaynağımız turizmdir. Türkiye turizme bağlı bir ülke. Turizm olmasaydı biz ne iş yapacaktık burada?”

(Türkbükü, katılımcı 3, E, 73 yaş, emekli kaptan)

“Çift yönlü etkisi var. Turizmden iyi gelir elde ediyoruz, avantajları çok fazla ama ülkenin tüm kaynaklarını turizme yöneltiyoruz. Bir savaş çıksa, turist gelmese ne olacak? Boş buldukları her yere otel yapıyorlar. Aşırı bağlılık var turizme karşı. Turizmsiz yapamaz hale geldik.”

(Türkbükü, katılımcı 4, K, 31 yaş, esnaf)

“Döviz getiriyor. Doğamız, yeşilliğimiz, manzaramız satılıyor. Yeni iş sahaları oluşuyor. Yeni dükkanlar açılıyor. Her yerimiz turizm bizim.”

(Türkbükü, katılımcı 14, K, 32 yaş, kat görevlisi)

“Turizm ekonomi için çok faydalı. İnsanların gelir düzeyi arttı. İşe yaramayan toprakların fiyatları yükseldi. Turizm her sektöre fayda sağlıyor. Gelen turist mecbur harcama yapıyor. Kazanan biz (esnaflar) oluyoruz. Daha saymakla bitmez.”

(Türkbükü, katılımcı 10, E, 57 yaş, turizmci)

Her iki bölgenin de katılımcılarının görüşleri karşılaştırıldığında genelde turizmin ekonomik etkilerini olumlu algıladıkları anlaşılmaktadır. Türkbükü yerel halkına bakıldığında neredeyse her hanede 1 tane turizm çalışanı bulunmaktadır. Turizmle ilgilenmeyen hane halkının algılarını aynı haneden turizm çalışanı olan

kişiler etkilemektedir. Özellikle ev hanımlarının turizm algısını genelde eşleri, çocukları ya da akrabaları oluşturmaktadır.

Yapılan görüşmelerde Türkbükü yerel halkının turizm ekonomisi algılarının çift yönlü olmasının sebebinin, turizm sektöründen yüksek oranda faydalandıkları ve yarar ve zararlarını bu nedenle çift yönlü olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Özellikle işletmeciler ve turizmciler deneyimleri doğrultusunda değerlendirme yapmaktadır. Görüşmelerde ekonomik olumsuz etkileri değerlendirirken kendi yaşadıklarından örnekler vererek desteklemişlerdir.

Diğer taraftan Türkbükü yerel halkı turizme aşırı bağlı olduğu için gelirlerini kaybetmemek, önlem almak ya da şimdiki durumlarını korumak amacıyla turizmin olumlu ve olumsuz ekonomik etkilerine daha fazla dikkat etmektedir. Bu durum Mazı köyü için geçerli değildir. Mazı köyü yerel halkı ise, bölgede turizm henüz gelişim göstermeye başladığı için turizmin ekonomik etkilerini daha çok olumlu algılamaktadır. Buna neden olan faktörün yerel halkın turizmden henüz yeterince etkilenmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda yerel halkın turizmin ekonomik etkilerini algılamalarında turizme olan bağlılıklarının, geçmiş deneyimlerinin ve gelişim sürecine şahit olma süresinin uzunluğunun etkili olduğunu söyleyebiliriz.

3. Turizmin fiziksel çevreye zararları var mıdır? Varsa nelerdir?

Mazı köyünde yapılan görüşmelerde katılımcıların tamamının turizmin fiziksel çevre üzerindeki etkisini olumsuz yönde algıladıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik özellik farklılıkları fiziksel çevrenin zararları algısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Katılımcıların her biri turizmin fiziksel çevreye büyük zararları olduğu konusunda hemfikirdir. Katılımcılardan hiç biri turizmin olumlu çevresel etkilerinden bahsetmemişlerdir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan bulgu “aşırı olumsuz çevresel etki algısı” olmuştur. Yerel halk turizmin olumsuz çevresel etkileri hakkında görüş bildirirken yazında yer alan birçok çevresel etkiden bahsetmişlerdir. Bu, katılımcıların aşağıdaki cevaplarından anlaşılmaktadır.

“Vardır tabii. Yeşillik alanlarımız kayboluyor. Turizmi geliştireceğiz diye tüm ormanları katlediyorlar. Bodrum’da yeşillik alan neredeyse hiç kalmadı. Her yerde villa, her yerde otel var. Bu yüzden turist artık gelmiyor. Doğal güzelliklerimizi kaybediyoruz.”

(Mazı köyü, katılımcı 2, E, 58 yaş, emekli)

“Çok fazla gürültü ve trafik oluyor. Aşırı kalabalık oluyor. Psikolojik olarak yoruyor bizi. Yerlere çöp atıyor turistler. Orman yangınları çıkıyor. Yaz aylarında kalabalık nedeniyle elektrik ve sular kesiliyor.”

(Mazı köyü, katılımcı 14, K, 21 yaş, öğrenci)

“Turizm en çok sularımızı kirletiyor. Önceden bahçemizdeki artezyenden çıkan su tertemiz olurdu ama artık çamurlu ve pis kokulu çıkıyor. Tarladan çıkan mahsul eskisi gibi güzel olmuyor. Oteller kanalizasyonlarını denizlere ya da doğaya boşaltıyorlar.”

(Mazı köyü, katılımcı 8, K, 43 yaş, ev hanımı)

“Betonlaşma başta geliyor. Çöp atıkları artıyor. Sahillerimiz ve doğamız kirleniyor. Plansız yapılaşma oluyor. Turizmin olduğu yerlerin hepsi binalaşıyor. Sit alanları imara açılıp tesisler kuruluyor. Gökova Körfez kıyıları gibi. Üzüliyorum Gökova’ya turizm gelmesinden.”

(Mazı köyü, katılımcı 6, E, 39 yaş, makine teknisyeni)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde turizm fiziksel çevreye olan zararlarında çoğunlukla Bodrum merkezi örnek olarak göstermişlerdir. Bundan hareketle popüler ve yanlış yapılandırılmış bir turistik destinasyona coğrafi anlamda yakınlık, yerel halkın turizm algısını etkilemektedir diyebiliriz. Halk turizmin doğaya olan zararları konusunda yüksek oranda endişeye sahiptir. Köyde yaşayan yerel halk farklı mesleklerde çalışsalar dahi aynı zamanda köylerindeki tarla ve bahçelerinden mahsul elde ederek geçimini sağladıkları için turizmin fiziksel çevre üzerindeki etkilerine daha fazla dikkat etmektedir.

Aynı soru Türkbükü yerel halkından katılımcılara yöneltildiğinde Mazı köyünden farklı olarak turizmin fiziksel çevre üzerindeki etkilerini daha olumlu algıladıkları sonucuna varılmıştır. Yine farklı demografik özelliklerin fiziksel çevre algıları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı yapılan görüşmelerle tespit edilmiştir.

Katılımcılar Türkbükü’nde var olan fiziksel yapılanmayı olumlu algılamaktadırlar. Türkbükü’ne turizm gelmeden önce şuan turizm için kullanılan sahil şeridi bataklık halindeydi. Katılımcılardan 11 tanesi turizm sayesinde bataklık olan alanların en doğru değerlendirildiği görüşündedir. 3 katılımcı ise turizmin gelişimi ile birlikte beldenin alt ve üstyapısının eskisine göre daha güzel olduğunu düşünmektedir. Yine 13 katılımcı turizm sayesinde yapılan lüks konutların ve bu konutların etrafına yapılan peyzaj çalışmalarının estetik açıdan daha güzel gözüktüğü görüşündedir.

Yapılan görüşmeler neticesinde öne çıkan bulgular “*olumlu çevresel etki algısı*” ve halkın gözünden “*estetik yapılanma*” olmuştur. Bazı katılımcıların turizmin fiziksel çevreye etkisi üzerine düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Bence fazla zararı yok. Her sektörün azar azar çevreye zararı oluyor. Nefes almamız bile doğaya zarar veriyor. Benim gördüğüm turizmin çevreyi güzelleştirdiğidir. Turizm eskimiş, zarar görmüş yapıların yenilenmesini sağlıyor. Sokaklarımız ve yollarımız daha temiz”

(Türkbükü, katılımcı 13, E, 34 yaş, şoför)

“Yararı daha fazla çünkü önceden buralar boş kayalık ve bataklıktı. Şimdi çok güzel lüks villalar yapıldı. Villa sahipleri hiç görmediğimiz farklı ve güzel çiçeklerle süslüyorlar evlerini. Sokakları tertemiz tutuyorlar. Çevrelerine özen gösteriyorlar.”

(Türkbükü, katılımcı 2, E, 28 yaş, garson)

“Biz (yerel halk) çevreye daha çok zarar veriyoruz. Buraya gelen turistler zengin oldukları için çevreye karşı daha duyarlılar. Yabancılar da yerde çöp gördükleri zaman alıp çöpe atıyorlar.”

(Türkbükü, katılımcı 4, K, 31 yaş, esnaf)

Her iki bölgenin yerel halkıyla yapılan görüşmelerin sonucunda katılımcıların turizmin fiziksel çevre algılarına etki eden dört faktör dikkat çekmektedir. Bunlar:

1- Turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı Mazı köyündeki yerel halkın algılarında kendilerine yakın olan Bodrum’daki plansız yapılaşmanın etkili olduğu,

2- Zeytincilik, mandalina ve tarladan aldıkları mahsul ile geçinen köylü halkın estetikten ziyade doğal güzelliklere ve geçim kaynaklarını kaybetmemek için doğaya karşı daha duyarlı oldukları,

3- Türkbükü yerel halkının fiziksel çevre algısını turizmin bölgede uzun yıllardır aktif olmasının etkilediği,

4- Bölgedeki planlı ve estetiğe önem veren turizm yapılanmasının yerel halkın algısı üzerinde olumlu etki yarattığıdır.

4.5.2. Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Algi ve Tutumları İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler

Alan yazında bahsedildiği üzere turizmin gelişim göstermeye başladığı ya da geliştiği bölgelerde yaşayan yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının bu gelişim düzeylerine göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bir bölgede turist sayısı arttıkça, diğer bir ifadeyle turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın turizme yönelik tutumunun olumsuz yönde şekilleneceği öne sürülmüştür. Bu başlık altında yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları ile ilgili bulgular değerlendirilerek karşılıklı analiz edilmeye çalışılmıştır.

4.a. Sizce turizmin bir bölgede gelişimi desteklenmeli mi? Neden?

4.b. Devletin bu konuda neler yapması gerekiyor?

Mazı köyü yerel halkıyla yapılan görüşmelerde katılımcıların demografik özellikleri turizm gelişimine yönelik tutumlarında farklılığa neden olmaktadır. Erkek katılımcıların tamamı bir bölgede turizm gelişiminin desteklenmesi görüşünderken, kadın katılımcılardan 4 tanesi desteklenmesi gerektiği, 3 tanesi ise desteklenmemesi gerektiği görüşündedir. Yaş düzeyi bakımından incelendiğinde katılımcılardan genç olanlar turizmin bir bölgede geliştirilmesi gerektiğini savunurken, orta ve yüksek yaş düzeyindekiler olumsuz tutum sergilemektedir. Meslekler dikkate alındığında ise turizmci olanlar ya da mesleği turizmden etkilenen kişilerin turizm gelişimine yönelik tutumları olumluyken, ev hanımı ve diğer meslektekiler daha olumsuz tutuma sahiptirler. İkamet yılı ve eğitim seviyesi farklılıkları katılımcıların tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Yapılan görüşmeler neticesinde öne çıkan ilk bulgu yerel halkın “*ekonomik kazanç*” üzerinde durması olmuştur. Bazı katılımcıların düşünceleri aşağıdaki gibidir;

“Eğer bölge turizm için elverişli ise desteklenmeli. Turizm insanlar ve devletler için bir kazanç kapısıdır. Örneğin; Ege ve Akdeniz’deki kullanılmayan yerler turizm ile değer kazanabilir.”

“Devlet turizmin gelişim göstereceğine inandığı yere destek vermeli ve yerel halkın bundan kazanç sağlaması konusunda teşvik etmeli.”

(Mazı köyü, katılımcı 1, E, 40 yaş, turizmcisi)

“Desteklenmelidir. Çünkü turizm bölgelerin yaşam kalitesini yükseltiyor. Turizm bölgelere maddi anlamda katkı sağlıyor. Halka iş imkanı veriyor. Getirisi de iyi.”

“Devlet elinden ne geliyorsa yapsın. . Turizmi geliştirmek biz insanların elinde. Kendimizi geliştirmeliyiz. Para kazanmaya hevesli olmalıyız.”

(Mazı köyü, katılımcı 11, E, 24 yaş, turizmcisi)

İkinci bulgu, kadın katılımcıların turizm kaynaklı *“fayda/maliyet kıyaslaması”* ve devletten *“turistik taşıma kapasitesi”* üzerindeki beklentisi olmuştur.

“Bence desteklenmesin. Turizmin getirisi var ama doğadan ve bizden götürdükleri şeyler daha fazla. 10 sene turizmden para kazanılacak diye çevreyi katlediyorlar. Daha sonra turizm bitince ömrümüzün sonuna kadar o doğayı bir daha toplayamayız.”

“Devlet doğa katliamının önüne geçsin önce. Köylerimize turizmi sokmasın. Biz kendi yağımızda kavruluyoruz. Fazla bina yapımını durdursunlar. Çevremde yeşillik olsun, binalar değil.”

(Mazı köyü, katılımcı 13, K, 40 yaş, ev hanımı)

“Hayır. Huzur paradan daha önemli. Turizm geliştiği zaman gürültü, kalabalık oluyor. İnsanların huzuru kaçıyor. Turizmden insanlar para kazanıyor ancak evlerinde dinlenemiyorlar. Turistlerle uğraşmak çok zor. Genç yaşta yıpratıyor herkesi.”

“Fazla turist gelmesini yasaklasınlar. Geçen yıllarda Yunanistan ben turist almıyorum dedi. Devletimiz de yaz aylarında bazen turist almasın. Kaldıramıyoruz artık. Olan bize oluyor.”

(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebecisi)

Üçüncü bulgu ise kadın katılımcıların *“turizmde kadın istihdamı”* üzerindeki beklentisi olmuştur.

“Desteklenmeli. Turizm kadınları çok etkiliyor. Turizmin geliştiği yerlerde kadınlara iş imkanı artıyor. Hem kurulan otellerde çalışıyorlar hem de benim gibi yaşlı olan kadınlar el işlerini satabiliyor. Desteklenirse eğer en çok kadınların karınadır.”

“Kadınların çalışmasına destek olsun. Kadınlara iş öğretilsin. Eğitim verilsin. Kadınların para kazanmasına yardımcı olsun devlet.”

(Mazı köyü, katılımcı 15, K, 63 yaş, ev hanımı)

Mazı köyü yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkileyen ana faktörün maddi kazanç, diğer bir ifadeyle ekonomik faydalar olduğu anlaşılmaktadır. Turizm gelişimini destekleyen katılımcıların tamamı bunu turizmden edindiği faydalardan yola çıkarak açıklamıştır. Bazı desteklemeyen kadınların turizm gelişimi ile ilgili olumsuz tutumlarını ise turizmin fiziksel çevreye verdiği zararlar etkilemektedir. Turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı bölgede 15 katılımcıdan hiçbiri görüşmelerde kültürel fayda ya da muhtemel zararlara değinmemiştir.

Devletin ise bu konuda kadın çalışanlara destek vermesi, doğa tahribatının engellenmesi, bölgelerin turizm taşıma kapasitesinin aşılmasına izin verilmemesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Türkbükü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde ise demografik özellik farklılıklarının turizmin gelişimi üzerine sahip oldukları tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan 15 katılımcının tamamı bir bölgede turizmin desteklenmesi görüşündedir. Bu görüşlerini katılımcıların her biri farklı sebeplerle açıklamışlardır.

Yapılan görüşmeler neticesinde farklı birçok bulgu elde edilmiştir. Öne çıkan bulgular, “kültürel gelişim”, “insan gücüne ihtiyaç”, “sektörün devamlılık özelliği”, “turizmin yaşam kalitesini arttırma özelliği”, “turizmin diğer sektörlerle etkisi” ve “devletten halkın teşvik edilmesi ve eğitilmesi” üzerinde beklentisi olmuştur.

“Desteklenmelidir. Turizmin geliştirildiği yerlerdeki insanlar birbirlerine daha fazla saygı duyuyor. Turizm insanların kültürünü güzel etkiliyor. Halk yabancı dil öğreniyor. Kendini geliştiriyor. Nezaket kurallarına eskisine göre daha fazla uyuyor.”

“Devlet başta turizmde çalışan halkı eğitmeli. Ücretsiz yabancı dil kursları verilmeli. Bölgenin tarihi ve kültürü anlatılmalı. Turizm okullarının sayısının arttırılması gerekiyor.”

(Türkbükü, katılımcı 9, K, 44 yaş, işletmeci)

“Desteklenmelidir. Çünkü turizm iş imkanının en yüksek olduğu sektörlerden biridir. Turizmden para kazanabilmek için, yani turiste hizmet edebilmek için insana ihtiyaç vardır. Bu yüzden bölgelerde çalışma olanaklarının artması için desteklenmelidir bence.”

“Yerel halkın turizmde çalışmasını teşvik etmesi gerekiyor devletin.”

(Türkbükü, katılımcı 4, K, 31 yaş, esnaf)

“Desteklenmelidir. Turizm hiç bitmeyen bir iş alanıdır. Belli dönemlerde düşüşe geçiyor ama sonra yine yükseliyor. Devamlılığı olan bir sektördür. Ve kazanç seviyesi de diğer mesleklere göre daha yüksek.”

“Turizmin devamlılığının sağlanması için gerekli önemler alınsa yeterlidir.”

(Türkbükü, katılımcı 13, E, 34 yaş, şoför)

“Bence desteklenmeli. Turizmin bir bölgedeki her iş koluna bir şekilde para kazandırıyor. Halk ürünlerini satıyor, taşımacı para kazıyor, hayvancılar para kazanıyor, esnaf para kazanıyor, demirci, marangoz herkes bundan faydalaniyor.”

“Devlet otellerin içinde dükkanların açılmasını ve yabancı çalışan alınmasını engellemelidir. Yerli halk çalışsın turizmde.”

(Türkbükü, katılımcı 3, E, 73 yaş, emekli kaptan)

“Evet. Çünkü turizmin olduğu yerlerdeki bölgelere devlet daha fazla yatırım yapıyor. Eskiden tanınmayan bölgeler turizm ile tanınınca büyükler (üst düzey devlet yöneticileri) halkın görüşlerine de önem vermeye başlıyor. Yani mecbur geliştiriyor, rezil olmamak için. O yüzden turizm desteklense iyi olur.”

“Zaten turizm gelince dediğim gibi devlet her şeyin yatırımını mecbur yapıyor.”

(Türkbükü, katılımcı 6, E, 25 yaş, esnaf)

“Kesinlikle desteklenmeli. Özellikle çağın gerisinde kalan bölgelerin modern dünyanın altında ezilmemesi için desteklenmeli. Çağdaşlık yolunda turizm ideal bir adımdır.”

“Devlet yerel halkı eğitmeli ve turizme kazandırmalı.”

(Türkbükü, katılımcı 10, E, 57 yaş, turizmci)

Her iki bölgede yapılan görüşmeler incelendiğinde, Türkbükü yerel halkı turizmin geliştirilmesi gerektiğinin nedenlerini turizmin üç etkisinden de örnekler vererek açıklamıştır. Katılımcılar turizmin ekonomik, kültürel ve fiziksel çevreye

etkilerinin olumlu yönlerinden yola çıkarak düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar genelde turizmin yeni iş alanları yaratma, kültürel seviyede artış yaratma, yaşam kalitesini yükseltme, diğer sektörlerle etki etme vb. avantajlarından dolayı turizmin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Buradaki katılımcılar ise devletin görevlerinin turizmden halkın da faydalanmasını sağlamak, otellerin yerel esnaflardan alışveriş yapmalarını teşvik etmek, halka gerek turizm konusunda gerekse yabancı dil konusunda eğitim vermek ve sürdürülebilir bir turizm için planlı ve programlı turizm gelişimini sağlamak olduğunu belirtmişlerdir.

Türkbükü ile Mazi köyündeki katılımcıların görüşlerinden turizmin uzun süredir faaliyet gösterdiği bölgedeki halkın, yeni gelişim göstermeye başlayan bölgenin halkına kıyasla turizm bilincinin daha yüksek ve olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı bölgede yerel halk turizm gelişiminin yaratacağı zararlara karşı daha fazla duyarlıdır. Buna coğrafi açıdan tahrip olmuş bir turistik destinasyona olan yakınlığın da etkisi olduğu söylenebilir.

5.a. Yerel halk turizmi desteklemeli mi? Neden?

5.b. Yerel halkın bölgesel turizm planlamasındaki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mazi köyü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde demografik özelliklerindeki farklılığın turizme yönelik tutumlarında etkili olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların tamamı yerel halkın turizmi desteklemesi gerektiği görüşünderken, kadınların 4 tanesi desteklemesi, 3 tanesi ise desteklememesi görüşündedir. Turizm sektöründe çalışan ya da sahip olduğu meslek turizmden etkilenen erkek katılımcıların yerel halkın turizm desteği üzerine tutumları olumluyken, ev hanımı ya da farklı sektörde çalışan kadın katılımcıların tutumları daha olumsuzdur. Yaş düzeyi bakımından ise yaşı küçük olan katılımcıların tutumları yaşça büyük olanlara göre daha olumludur.

Katılımcılar yerel halkın bölgesel turizm planlamasındaki rolü konusunda genel olarak karamsardır. Katılımcıların bazıları görüşlerini kendi köylerindeki turizm gelişiminden ve devletin bu konuda yürüttüğü plan ve politikalarından yola

çıkarak halkın bu planlarda hiçbir öneminin olmadığı, kendilerinden turizm gelişimi ve planlaması konusunda fikir alınmadığı, turizm plan ve politikalarına dahil edilmeleri gerektiği konusunda beyan ederken bazı katılımcılar ise halkın eğitim seviyesindeki düşüklük ve köyde halihazırda turizm konusunda yüksek eğitim alan kimse olmadığı için planlara dahil edilmesinin bir anlamı olmadığı şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan ilk bulgular “turizmin yerel halka ekonomik getiri” ve “halkın turizm planlarına dahil edilmemesi” olmuştur. Bazı katılımcıların düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Desteklemelidir. Çünkü turizmden en çok etkilenen ve en çok faydalanan yerel halktır. Bizim gibi köy halkları özellikle desteklemeli. Türkiye’de geri kalmış köylerin neredeyse çoğu turizm nedeniyle gelişmiştir.”

Bizim bölgemizde bir rolü yok. Devlet ya da diğer büyükler köye gelip kimseye biz buraya tesis yapacağız, bir turizmi şöyle mi yapsak diyen kimse yok. Söylesek bile dikkate alınacağını sanmıyorum.”

(Mazı köyü, katılımcı 6, E, 39 yaş, makine teknisyeni)

“Turizme boşuna bacasız sanayi demiyorlar. Yerel halk için bulunmaz bir iş kaynağıdır. Neden desteklemesinler ki. Normalde iş bulmak için insanlar uzaklara giderken, turizmde iş kendi ayaklarına geliyor.”

“Halkın turizm planlamasında hiç rolü yok.”

(Mazı köyü, katılımcı 2, E, 58 yaş, emekli)

“Halk turizmi desteklemeli. Önceden kadınlar köylerde sadece halı dokurdu. Erkeklere muhtaçtı. Şimdi genç kızlar, kadınlar turizmde çalışıyor. Kadınlar daha özgür. Kadın başımıza gelirimiz oldu turizm sayesinde.”

“Bizim bir rolümüz yok. Turizm planları yapılıyor. Arsalar araziler turizme açılıyor. Biz de ayak uyduruyoruz. Karşı gelsek ya da otel yapmayın desek kim dinleyecek bizi?”

(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebeci)

Diğer öne çıkan bulgular ise “turizme karşı olumsuz tutum” ve “yerel halkın kendine güvensizliği” olmuştur. Bunlar katılımcıların aşağıdaki cevaplarından anlaşılmaktadır:

“Bence desteklemesinler. Çünkü turizm insanların doğasına zarar veriyor. Çevreyi bozuyor. Turizmin gittiği yerlerde eski huzur ve eski güven olmuyor. İnsanları değiştiriyor en başta.”

“Halkımız cahil. Kimi turizm planlamasına dahil edecekler? Turizmde güzel fikir söyleyecek kimse yok bence. Devletin bilirkışileri gereğini yapıyor.”

(Mazı köyü, katılımcı 13, K, 40 yaş, ev hanımı)

“Turizm iyi güzel ama yerel halk para kazanmak için mecbur değillerse desteklemenin bir alemi yok.”

“Halkın turizme tek rolü çalışmak. Biz köylü insanlarız turizm politikasından anlamayız. Turizmdeki planlardan bizim haberimiz olmuyor zaten. Ama sorsan tabi herkes katılmak ister.”

(Mazı köyü, katılımcı 8, K, 43 yaş, ev hanımı)

Türkbükü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde demografik özelliklerindeki farklılığın turizme yönelik tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların tamamı yerel halkın turizmi desteklemesi yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Bunu Mazı köyündeki olumlu tutuma sahip olan katılımcılarda olduğu gibi turizmin ekonomik getirisinden yola çıkarak açıklamışlardır. Buradaki katılımcıların yerel halkın turizm desteğine yönelik olumlu tutumlarını bölgede şuan var olan turizmin etkilediği anlaşılmaktadır.

Ayrıca katılımcılar yerel halkın bölgesel turizm planlamalarındaki rolü konusunda halkın turizm ile ilgili yapılacak her yenilikte fikir sunması gerektiği, devletin turizm plan ve politikalarına halkı dahil etmesi gerektiği, turizmin olumlu yönde gelişebilmesi için halkın kısa vadeli çıkarlarını göz ardı ederek uzun vadede kendilerine yarar sağlayacak planları desteklemeleri ve halkın turizm ile ilgili yapılan toplantılara katılması gerektiği görüşündedirler.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan bulgular Mazı köyünde olduğu gibi *“turizmin yerel halka ekonomik getirisi”* ve Mazı köyünden farklı olarak *“yerel halkın politikalara katılma isteği”* olmuştur. Bazı katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Desteklemelidir. Çünkü bir bölgeye turizm gelirse yerel halk bunun içinde olmak zorunda kalacak. Yabancı kişilerin kazanç sağlamasındansa yerel halkın bundan kazanç sağlaması her açıdan daha iyidir.”

“Halkın rolü büyüktür. Yerel halkın içinde bulunmadığı hiçbir plan sağlıklı işlemez. Hele ki turizm gibi sektörlerde yerel halkın desteği şarttır.”

(Türkbükü, katılımcı 4, K, 31 yaş, esnaf)

“Desteklemeli. Çünkü biz turizm sayesinde geçiniyoruz. Türkbükü’nün turizmden önce ekonomisi kötüydü. Şimdi turizmden halkın tamamı faydalaniyor. Kültürel, ekonomik, çevresel ve diğer her konuda turizm yerel halkın faydasınadır.”

“Önemli rolleri vardır. Halk turizm planlarına dahil edilmeli ama kimse sadece para kazanmak uğruna plan kurmamalı. Doğayı düşünerek, geleceği düşünerek hareket edilmeli. Bireysel çıkarını düşünmesin kimse.”

(Türkbükü, katılımcı 6, E, 25 yaş, esnaf)

“Çağın gerisinde kalmamak için desteklemeli. Turizm sayesinde gelişen bölgelere bakıldığında halkın neden desteklemesi gerektiği gayet iyi anlaşılıyor bence.”

“Turiste hizmet veren yerel halk olduğuna göre, turizm planlarında da yerel halkın rolü olmalıdır muhakkak.”

(Türkbükü, katılımcı 13, E, 34 yaş, şoför)

“Desteklemelidir. Halk desteklemeyip ne yapacak. Turizm çok büyük bir gelir kaynağıdır. Yenilik kaynağıdır. Halkın kendini geliştirmesine yol açar.”

“Halkın rolü vardır ama birçoğu kendilerine sunulanı yapıyor. Devlet kendilerine rol versin istiyor ama halk birleşip planlara ve politikaları kendi istekleriyle dahil olmalıdır.”

(Türkbükü, katılımcı 15, E, 46 yaş, esnaf)

6. Bölgenizde turizmin gelişimini destekler misiniz? Neden?

Mazı köyü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde erkeklerin tamamı bölgelerindeki turizmi desteklerken kadınların 3 tanesi desteklemektedir, ancak 4 tanesi desteklememektedir. Yaş düzeyi bakımından yaşı küçük olanlar olumlu görüşe sahipken yaşça daha büyük olanlar daha olumsuz görüşe sahiptir. Mesleğin ve ikamet yılı uzunluğunun yerel halkın bölgelerindeki turizm gelişimi konusundaki tutumlarında anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcılardan olumlu görüş bildirenlerin bölgede turizmi desteklemelerinin nedeninin genel olarak “*ekonomik fayda*” sağlamak amaçlı olduğu görülmektedir. Aşağıda bazı katılımcıların cevapları yer almaktadır. Bunlar:

“Destekliyorum. Çünkü para kazanacağız. Yağımızı, zeytinimizi, balımızı, balığımızı, halımızı satacağız. Boşta duran arsalarımız değerlendirilecek. Esnafımız yani insanımız kazanacak.”

(Mazı köyü, katılımcı 9, E, 45 yaş, balıkçı)

“Kendi çıkarımız için destekliyorum. Çünkü maddi anlamda kazanç sağlayacağız. Çocuklarımıza iyi bir gelecek sunacağız. Onların da işleri hazır olmuş olacak.”

(Mazı köyü, katılımcı 2, E, 58 yaş, emekli)

Desteklemeyen katılımcıların her birinin farklı bir nedenden yola çıkarak olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir. Özellikle desteklemeyen kadınların turizmin fiziksel çevreye, sosyal yaşamlarına ve kültürel yapılarına zarar vereceği konusunda kaygısının yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan bulgular yukarı da bahsedildiği gibi yerel halkın “*olumsuz çevresel etki algısının etkisi*” ve “*olumsuz sosyo-kültürel etki algısının etkisi*” olmuştur. Yerel halkın bölgelerindeki turizm gelişimi üzerindeki tutumlarını olumsuz yönde etkileyen kaygılar aşağıda özetle sıralanmaktadır:

- ✓ Turistlerin yol açacağı kalabalık nedeniyle kendilerini güvensiz hissetmeleri,
- ✓ Turizm nedeniyle ormanların yok edilmesi, sularının ve havanın kirlenmesi,
- ✓ Çocuklarının kötü alışkanlıklar edinme ihtimali,
- ✓ Turizmin aile yaşamlarına zarar verme ihtimali,
- ✓ Köylerinde eski rahat yaşamlarını sürdüremeyecekleri,
- ✓ Kalabalık, trafik ve gürültünün köy huzurunu kaçıracağı,
- ✓ Köylünün eskisi gibi denize ve plajlara giremeyeceği,
- ✓ Köy gençlerinin kendi kültürlerinden uzaklaşacağı ve turist davranışlarına özeneceği vb. kaygılardır. Bunlar, katılımcıların aşağıdaki görüşlerinden anlaşılmaktadır.

“Önceden kısa şortla köyde geziyordum. Ama şimdi turistler gelince köylü halkı laf eder diye rahatsız oluyorum. Bir de evden çıkarken artık iki kere kapıyı kilitlemek zorunda kalıyorum.”

(Mazı köyü, katılımcı 4, K, 28 yaş, serbest meslek)

“Anne olarak çocuklarımı düşünüyorum. Turistler içki içiyorlar, kız-erkek uygunsuz davranıyorlar, bazen çok açık giyiniyorlar. Büyükler yine iyi ama gençler çok rahat davranıyorlar burada. Çocuklarım için korkuyorum bazen.”

(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebeci)

“Burası eskisi gibi bakir kalsın istiyorum. Koyun birine otel yaptılar. Orada denize giremiyoruz. Ailece eğlenemiyoruz. Bizim olan yerleri aldılar. Ormanları da yok ediyorlar.”

(Mazı köyü, katılımcı 8, K, 43 yaş, ev hanımı)

“Turizm yeterince gelişti. Bu kadar yeter. Kalabalık, gürültü, trafik benim huzurumu bozuyor. Biz köy insanıyız. Yabancı pek sevmiyorum ben.”

(Mazı köyü, katılımcı 7, K, 54 yaş, ev hanımı)

Türkbükü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde ise demografik özelliklerindeki farklılığın bölgelerinde turizmin gelişimine yönelik tutumlarında kayda değer bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. 13 katılımcı bölgelerinde turizm gelişiminin olumlu yönde olduğu ve gelişimin daha fazla desteklenmesi gerektiği görüşündeyken, 2 katılımcı bölgedeki turizm gelişiminin yeterli seviyede olduğu ve daha fazla geliştirilirse fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesinin aşılması nedeniyle çeşitli sorunlar yaratabileceği görüşündedirler.

Yapılan görüşmelerde başlıca öne çıkan bulgu “bölgedeki turizm gelişimine yönelik olumlu tutum” olmuştur. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Destekliyorum. Buraya kaliteli turist geliyor. Türkbükü inanılmaz kalkındı. Turizm için değerlendirilmesi gereken tarihi yapılar mevcut. Bunlar turizme kazandırılabilir. Spor turizmi gibi turizm çeşitlendirilebilir.”

(Türkbükü, katılımcı 1, E, 32 yaş, su sporları)

“Desteklerim. Çünkü buranın hala gelişmeye ihtiyacı var. Çok daha şık, estetik, göze hitap eden yapılar yapılabilir. Hem biz turizmden iyi kazanıyoruz.”

(Türkbükü, katılımcı 14, K, 32 yaş, kat görevlisi)

“Burada yaşayanın başka yapacak işi yok. Turizmi destekliyorum. Ben bu yaşına kadar turizme çok hizmet ettim. Çocuklarım da turizmcı. Halk da turizme muhtaç burada.”

(Türkbükü, katılımcı 3, E, 73 yaş, emekli kaptan)

“Turizmin gelişimini desteklerim ama bence şuan yeterince gelişmiş durumda. Bu seviyeyi korursak uzun yıllar sorunsuz bir şekilde devam edebiliriz. Bundan fazlası hem doğaya hem bize hem de turiste zarar vermeye başlayacaktır.”

(Türkbükü, katılımcı 9, K, 44 yaş, işletmeci)

7. Sizce ülkemizdeki her bölgede turizm desteklenmeli mi?

Seçtiğimiz her iki bölgenin yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde demografik özellikler fark etmeksizin hepsinin verdiği cevaplar her bölgede turizmin desteklenmemesi gerektiği yönündedir. Katılımcılar bunun nedenini birbirine benzer sebeplerden yola çıkarak açıklamışlardır. Her iki bölgenin yerel halklarının ortak görüşü ve dolayısıyla öne çıkan bulgular, turizmin çevreye verdiği zarar dikkate alınarak *“bazı yerlerin bakir kalması gerektiği”*, ekonomik açıdan *“bölgesel ekonomik çıkarların gözetilmesi”* ve *“sektörel çeşitliliğin sağlanması”*dır. Benzer cevap veren katılımcıların görüşleri aşağıda verilmektedir.

“Hayır. Yalnızca doğası turizme elverişli olan yerlere turizm gelmeli. Bir ülkenin her yerine turizm gelmesi doğru değil. Bazı yerlerin kendine has doğasına dokunulmamalı.”

(Mazı köyü, katılımcı 6, E, 39 yaş, makine teknisyeni)

“Hayır. O zaman ülke sadece turizme bağlı kalır. Hayvancılık, tarım, sanayi ve çeşitli sektörler farklı bölgelere has kalmalı.”

(Mazı köyü, katılımcı 14, K, 21 yaş, öğrenci)

“Hayır. Her bölgede turizm olmamalı. Her bölgenin kendine ait bir kazanç kapısı var. Hangi sektörden ülke daha çok kazanırsa o sektör

o bölgede işlemeli. İlla her yerde turizm olsun demek doğru bir şey değil.”

(Mazı köyü, katılımcı 10, E, 67 yaş, şoför)

“Desteklenmesin. Çünkü bize yakın civarlardaki bölgelere turizm gelmesi bizim gelirimizin azalmasına neden olur. Rakip bölgeler arttıkça gelir azalır.”

(Türkbükü, katılımcı 15, E, 46 yaş, esnaf)

“Hayır desteklenmesin. Ülkemizdeki her bölgenin halkı Ege'deki gibi turizme açık değildir. Örneğin, Doğudaki bazı kapalı bölgelere turizm gelirse oranın halkı bunu kabul etmeyebilir ve oraların kazançları başka şeylerden kaynaklanıyor.”

(Türkbükü, katılımcı 10, E, 57 yaş, turizmcisi)

4.5.3. Yerel Halkın Turiste Yönelik Algı ve Tutumları İle İlgili Bulgular ve Değerlendirmeler

Yerel halkın turizme ve dolayısıyla turiste yönelik algı ve tutumları sektörün devamlılığı için kritik bir öneme sahiptir. Yerel halkın özellikle turiste yönelik tutumu ve bundan kaynaklı olarak sergilemesi muhtemel davranışları turistlerin bir bölgeden memnun ve şikayetçi ayrılması konusunda etkilidir. Bu başlık altında yerel halkın turiste yönelik algı ve tutumları değerlendirilerek karşılıklı analiz edilmeye çalışılmıştır.

8. Sizce turist kime denir?

Mazı köyünde yapılan görüşmelerde katılımcıların demografik özelliklerindeki farklılığın “turist” algılarında anlamlı bir etki yaratmadığı görülmektedir. Köy halkına “turist kimdir?” sorusu yöneltildiğinde verdikleri cevaplardan turist algılarının “para getiren ve yabancı kişiler” olduğu anlaşılmaktadır. Köylü halkı için turist genelde “para getiren yabancı kişilerdir” tanımlaması yapılabilir. Katılımcılardan daha detaylı cevap alabilmek için “yabancı” kavramının onlar için ne ifade ettiği sorulmuştur. Katılımcılardan 13 kişi bunu, genelde dış ülkeden gelen kişiler olarak açıklarken, 2 kişi tanımadıkları herhangi bir kişinin onlar için yabancı olduklarını açıklamışlardır.

Bir diğer konu ise yerel halkın genelde Türk turistleri turist olarak görmediğidir. Yalnızca 2 kişi Türk turistleri de turist tanımlamasının içinde yer vermiştir. Bunun nedenini

ise Türk turistlerden gelen paranın ülkeye bir katkısı olmadığı, Türklerden gelen kendi paralarının ekonomide bir değer ifade etmediği şeklinde açıklamışlardır. Yerel halkın algısında genelde Türkler ancak yabancı ülkeden gelip, yabancı para getirirlerse turistir. Kısacası, köy halkı için turist, ülkeye döviz getiren yabancı kişilerdir diyebiliriz.

Yukarıda da bahsedildiği üzere yerel halk ile yapılan görüşmelerde öne çıkan en önemli bulgular turisti “*maddi kaynak*” ve “*yabancı kişi*” olarak görmeleri olmuştur. Aşağıda bazı katılımcıların turist tanımlamaları bulunmaktadır. Bunlar:

“*Yabancı ülkeden gelen, yabancı dil konuşan kişiler turistir.*”
(Mazı köyü, katılımcı 1, E, 40 yaş, turizmcı)

“*Tatil yapmak için yabancı yerlere giden, yabancı kişiye denir.*”
(Mazı köyü, katılımcı 12, E, 20 yaş, serbest meslek)

“*Ülkemize yabancı para getiren kişiler turisttir.*”
(Mazı köyü, katılımcı 14, K, 21 yaş, öğrenci)

“*Türkiye’ye gelip ucuza alışveriş yapan, bizim yöresel kültürümüzü tanımak isteyen yabancılara denir.*”
(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebeci)

“*Dinlenen, eğlenen, denize giren, güneşlenen, turlara katılan yabancılardır.*”
(Mazı köyü, katılımcı 9, E, 45 yaş, balıkçı)

Diğer öne çıkan bulgu ise yerel halkın turiste karşı “*kalıp yargıları*”dır. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir.

“*Turist, gürültü yapan, fotoğraflar çeken, her şeyi merak eden, rahat davrananlardır. Bir de para harcayan.*”
(Mazı köyü, katılımcı 4, K, 28 yaş, serbest meslek)

“*Turist, yerlere çöp atan, parasıyla her şeyi satın alacağını düşünen, kendini yüksekte gören, her yeri kendisine ait sanan kişilere denir.*”
(Mazı köyü, katılımcı 13, K, 40 yaş, ev hanımı)

Türkbükü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde demografik özellik farklılıklarının turist algılarında anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit

edilmiştir. Katılımcılar turist tanımlamasını yaparken yazında olduğu gibi bir turistin sahip olması gereken özellikleri de belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan bulgu “*olumlu turist algısı*” ve yerel halkın turisti tanımlamalarına bölgelerine gelen “*turist profili*”nin etkisi olduğu olmuştur. Bazı katılımcıların turist tanımlamaları aşağıdaki gibidir:

“Dinlenmek, eğlenmek, farklı kültürleri öğrenmek için seyahat eden kişilerdir.”

(Türkbükü, katılımcı 5, K, 53 yaş, esnaf)

“Kendi ülkesinde para biriktirip gittiği yerde harcayan, seyahat eden, gezip görmek isteyen, çevresini merak eden, yabancı ülkeye gelip mutlu olan kişilere denir.”

(Türkbükü, katılımcı 11, K, 39 yaş, esnaf)

“Turist, parası karşılığında istediği hizmeti almayı bekleyen, kültürler değer veren, gittiği yerin yöresel eşyalarından satın alanlardır.”

(Türkbükü, katılımcı 12, K, 60 yaş, ev hanımı)

“Parası olan, tatil için vakit ayıran, güzel giyinen, denize giren, güneşlenen, eğlenen, dinlenen yerli yabancı herkese denir.”

(Türkbükü, katılımcı 6, E, 25 yaş, esnaf)

“Turist, işlerinden arda kalan zamanda geçici süreliğine dinlenmek, kafasını dinlemek, rahat etmek, motive olmak için, dışarı olmak için tatil yapanlardır.”

(Türkbükü, katılımcı 9, K, 44 yaş, işletmeci)

Türkbükü ile Mazı köyü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde her iki bölge halkının turist algılarında yüksek oranda farklılık göze çarpmaktadır. Mazı köyündeki halk turisti daha çok ekonomik kaynak olarak görürken, Türkbükü yerel halkı turisti sahip oldukları çeşitli yönlerden ele alarak tanımlama yapmışlardır. Yapılan görüşmelerde Türkbükü yerel halkının turisti sahip oldukları çeşitli özelliklerinden dolayı farklı tanımlamalarının hem bölgede turizmin uzun zamandır aktif olmasının hem de bölgenin daha çok zengin turiste hitap etmesinden kaynaklanan turist profilinin etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmamızdaki

bu iki bölge halkının turistleri farklı algılamalarında halkın genel eğitim seviyesinin de rol oynadığı söylenebilir.

9.a. Turist-yerel halk etkileşimi sizce nasıl gerçekleşir?

9.b. Sizce bölgenize gelen turistler nasıl davranmalı? Hangi aşamada rahatsızlık duymaya başlarsınız?

Mazı köyü yerel halkından seçilen katılımcıların çoğunluğu turist ile yerel halkın ürün ve hizmet alışverişi yapmak amacıyla etkileşime geçtiğini belirtmişlerdir. 2 katılımcının görüşü aşağıdaki gibidir:

“Turist ile yerel halk esnaftan alışveriş yapmak, bir şeyler satın almak ya da yerel halka isteklerini söylemek için etkileşime geçerler.”

(Mazı köyü, katılımcı 5, E, 43 yaş, şoför)

“Turist yerel halka merak ettiği şeyleri sormak için etkileşime geçer.”

(Mazı köyü, katılımcı 3, K, 33 yaş, muhasebeci)

Katılımcıların tamamının soruda geçen “etkileşim” kavramı üzerine algısını “iletişim” kavramı oluşturmaktadır.

Katılımcılar bölgelerine gelen turistin köyün örf ve adetlerine uygun davranmaları gerektiği görüşündedir. Yerel halkın demografik özelliklerindeki farklılık turistin davranışlarından rahatsızlık duydukları aşamada farklılığa neden olmaktadır. Yaşı küçük olanların turist davranışlarına karşı anlayış ve kabul ediş seviyesi daha yüksekken, yaşça büyük olanlar turist davranışlarına karşı daha tahammülsüz ve katı kurallara sahiptir.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan ön önemli bulgu yerel halkın kendi kültürlerine ait “norm ve değerlere bağlılığı” olmuştur. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır.

“Buraya geldiklerinde bizim örf ve adetlerimize ayak uydurmalılar. Bizim dini bayramlarımızda dinimize uygun davranmazlarsa rahatsız olurum.”

(Mazı köyü, katılımcı 10, E, 67 yaş, şoför)

“Köylü halkın kurallarına uygun davranmalılar. İçki içip uygunsuz davranışlarda bulunurlarsa, açık giyinirlerse rahatsız olurum.”

(Mazı köyü, katılımcı 2, E, 58 yaş, emekli)

“Kendi yaşadıkları yerde nasıl davranıyorlarsa burada da öyle davransınlar. Yani değerlere saygılı. Farklı davranmalarını beklemeyiz. Doğal olsunlar. Aşırı davranmasınlar yeter.”

(Mazı köyü, katılımcı 12, E, 20 yaş serbest meslek)

“Örf ve adetlerimize, geleneklerimize saygı gösterebilirler tabi ki. Şimdi turistler buraya tatile geliyorlar. İstedikleri gibi davransınlar bence. Ben rahatsız olmam hiçbir şeyden. Herkes kendi davranışından sorumlu da diğerleri ne der bilmiyorum.”

(Mazı köyü, katılımcı 11, E, 24 yaş, turizmci)

Türkbükü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde demografik farklılıkların turist-yerel halk etkileşimi üzerine ve turistten beklenti ve rahatsızlık aşamalarına kayda değer etki etmediği görülmektedir. Katılımcılar turist ile yerel halkın etkileşiminin “*kültürel farklılıklar*” nedeniyle gerçekleştiği görüşündedir. Bazı katılımcıların cevapları aşağıda yer almaktadır.

“Turist, yerel halktan farklı kültüre sahip olduğu için iletişim kurarlar. Sonra karşılıklı merak edilenleri sorarak etkileşime girerler. Her iki taraf da etkilenir.”

(Türkbükü, katılımcı 2, E, 28 yaş, garson)

“İstemsiz gerçekleşir. Turistlerin davranışı bizi, bizim davranışlarımız ve yaşam tarzımız onları etkiler. Yani karşılıklı kültür alışverişi diyebiliriz.”

(Türkbükü, katılımcı 13, E, 34 yaş, şoför)

Yapılan görüşmelerde Türkbükü yerel halkının Mazı köyü yerel halkına kıyasla turiste karşı daha anlayışlı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin de bölgeye gelen turist profilinin olduğunu söyleyebiliriz.

Yapılan görüşmelerde öne çıkan bulgu “*turiste karşı olumlu tutum*” ve “*turist profili*”nin etkisi olmuştur. Aşağıda bazı katılımcıların görüşleri bulunmaktadır.

“İnsanların nasıl davranması gerektiğini biz tayin edemeyiz. Nasıl isterlerse öyle davransınlar. Kasten bize saldırmadıkları sürece kimse rahatsız olmaz.”

(Türkbükü, katılımcı 5, K, 53 yaş, esnaf)

“Şimdiye kadar rahatsız olduğum hiçbir durumla karşılaşmadım. Hiçbir aşamada rahatsız olacak durumum yok. Beni etkilemiyor. Buradaki turist kaliteli. Nasıl davranacağını biliyor bence.”

(Türkbükü, katılımcı 12, K, 60 yaş, ev hanımı)

“Buraya gelen turist kültürlü ve kaliteli genelde. O yüzden bence gayet normal davranıyorlar. Çevreye rahatsızlık vermiyorlar. Şöyle ya da böyle davransınlar diyemem.”

(Türkbükü, katılımcı 9, K, 44 yaş, işletmeci)

10. Bölgenizde yerel halk ile turist arasında çatışma var mı? Nedenleri nelerdir? Çözüm önerileriniz var mı?

Her iki bölgenin de yerel halkıyla yapılan görüşmelerde bölgelerinde şimdiye kadar yerel halk ile turist arasında hiçbir çatışmaya şahit olmadıkları anlaşılmaktadır. 30 katılımcıdan hiçbiri böyle bir durumla karşılaşmadıklarını, böyle bir şeyi hissetmediklerini ya da etraflarından duymadıklarını dile getirmişlerdir.

Bu çalışmada 30 katılımcının yöneltile 10 farklı soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde her iki bölgenin yerel halkının turizme yönelik algı ve tutumlarını özetle aşağıdaki şekilde karşılaştırmak mümkündür.

Mazı köyü yerel halkının turizme yönelik genel algısı daha olumsuzken, Türkbükü yerel halkının daha olumludur. Bunun nedenlerinin ise özetle coğrafik açıdan popüler bir turistik destinasyona yakınlığın, eğitim seviyesindeki farklılığın,

bölgelerin turizme bağılılık derecesinin, yerel halkın turizmden elde ettiği faydaların ve genel yaşam memnuniyetinin etkisi olduğu söylenebilir.

Mazı köyü yerel halkının turizmin fiziksel çevreye etkisi üzerine algısı olumsuzken, Türkbükü yerel halkının daha olumludur. Mazı köyündeki yerel halkın çoğunluğu geçiminin büyük bir kısmını köylerindeki zeytinliklerden ve tarlalarında yetiştirdikleri mahsullerden sağladıklarından dolayı turizmin doğaya verdiği zararları daha olumsuz algılamaktadır. Burada ekonomik kaynaklarını kaybetme endişesinin daha baskın rol oynadığı anlaşılmaktadır. Türkbükü yerel halkı ise turizm nedeniyle bölgelerinde var olan yapılanmanın estetik olduğu görüşündedir. Burada turizmden kaynaklanan lüks ve kendi görüşlerince doğru fiziksel yapılanmanın bölgedeki yerel halkın fiziksel çevre algısına olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

Türkbükü yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumları olumlu yöndeyken, Mazı köyü yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumları genelde daha olumsuzdur. Burada yine bölgelerin turizme bağılılık derecesinin, yerel halkın turizmden elde ettiği faydaların ve genel yaşam memnuniyetinin etkisi olduğu söylenebilir.

Mazı köyündeki yerel halk Türkbükü'nde yaşayan yerel halka göre daha tutucudur. Mazı köyündeki yerel halk kendilerine özgü kültürlerini ve yaşam tarzlarını koruyabilmek için turizm gelişimine karşı daha kapalıdır. Ancak Türkbükü yerel halkı turizmin kültürel etkilerine ve karşılıklı etkileşime daha açık bir toplumdur. Burada da halkın kendi kültürünün, turist profilinin, turizmin bir bölgede uzun süredir gelişim göstermesinin, diğer bir ifadeyle yerel halkın turizm geçmişinin uzunluğunun ve deneyimlerinin etkisi olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu kısmında Türkbükü ve Mazı köyü yerel halkının turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının geçmişte en çok kullanılan dört turizm gelişim yaklaşımından hareketle değerlendirilmesi yapılmış, iki farklı bölgeden elde edilen veriler karşılaştırılmış, sonuca ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın amacına ve sonuca ulaşmaya uygun bir şekilde oluşturulan sorular ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Yerel halk sosyal değişimi sosyal değişim teorisinde öne sürüldüğü üzere elde edecekleri kazançlar doğrultusunda mı gerçekleştiriyor?

Alan yazında belirtildiği üzere sosyal değişim teorisine göre, insanlar etkileşim süresinde sosyal, psikolojik ve ya maddi değerler ararlar. Bu değerler, para, eşya, hizmet, sevgi, statü ve ya bilgi olabilir. Davranışın temelinde karşılıklılık ve ödül beklentisi bulunmaktadır. İnsanlar, karşılıklı değişim ya da alışverişten elde edecekleri kazançlar maliyetlerden fazla ise böyle bir değişimi tercih edebilirler (Avcıkurt, 2009: 96). Sosyal değişim teorisi, yerel halk turizmden kaynaklanan arzu etmedikleri ve ya olumsuz sonuçları olmayacağına inandıkları sürece turistlerle değişimde bulunacaklarına dayanır (Allen ve diğerleri, 1993; Ap, 1992; Getz, 1994).

Diğer bir ifadeyle, yerel halk ekonomik açıdan turizme yüksek düzeyde bağlı ise gelirlerinin düşmemesi için turizmin diğer sosyal ve çevresel algılanan negatif etkilerini kabullenerek, pozitif yönlü tutum sergilemeye devam edeceklerdir. Turizme bağlılık derecesi düştükçe tutumları da olumsuz yönde değişim eğilimi göstereceklerdir.

Çalışmada yer alan Türkbükü ve Mazı köyü yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde yerel halkın sosyal değişime elde edecekleri kazançlar doğrultusunda açık olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışmadan elde edilen bulguların sonuçları geçmişteki bazı çalışmaların sonuçlarını ve yazında öne sürülen sosyal değişim teorisini seçtiğimiz bölgelerde destekler niteliktedir.

Türkbükü yerel halkı ekonomik açıdan turizme yüksek düzeyde bağlıdır. Bölgenin ekonomik kaynaklarının neredeyse tamamı turizm sektörüne bağlanmış durumdadır. Bölgenin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel bakımdan gelişimi büyük oranda turizmden kaynaklanmaktadır. Yerel halkın da büyük bir çoğunluğu

geçimini turizmden temin etmektedir. Bu nedenle her ne kadar turizmin ülke genelinde olumsuz yönde ilerlediğini düşünseler dahi turizme olan bağlılıklarından dolayı iyimser ve olumlu tutum sergilemektedirler. Yerel halk turizm kaynaklı olumsuzlukları, sektörün kendilerine olumlu yönde yüksek getirisinden dolayı göz ardı etmektedirler. Burada yerel halkın turizm mecburiyeti olduğu da söylenebilir.

Diğer bir açıdan bakıldığında ise bölgeye gelen zengin ve kültürlü turist profili yerel halkı psikolojik ve kültürel tatmin açısından da olumlu yönde etkilemektedir. Yapılan görüşmelerde yerel halkın turistin kültürel özelliklerinden ve kendilerine sağladıkları kültürel gelişimden memnun olduğu saptanmıştır. Bu memnuniyet de yine yerel halkın sosyal değişimi kabul etmesini sağlamaktadır. Ancak yerel halk ile yapılan görüşmelerde katılımcıların bölgeye gelen turistlerin kültürlerinden ve davranış tarzlarından yüksek düzeyde etkilendikleri görülmektedir. Yerel halkın kültürel kimlik kaybı yaşamaya başladığı söylenebilir. Özellikle genç kesimin turistlerin davranışlarına ve yaşam tarzlarına fazla özendikleri görülmüştür.

Ancak Mazı köyü yerel halkının Türkbükü yerel halkına kıyasla sosyal değişime daha kapalı bir toplum olduğu görülmüştür. Bu bölgede sosyal değişim teorisinde yer alan fayda/maliyet kıyaslaması yapıldığında yerel halkın turizmden sağladıkları faydaların turizmden kaynaklanan maliyetlere kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür. Bölgede turizm yeni gelişim göstermektedir. Bu nedenle bölge halkının turizme olan bağlılığı düşüktür. Yerel halkın çoğunluğu geçimini topraklarından elde ettikleri mahsullerden ve el sanatlarından karşılamaktadır. Diğer bir ifadeyle şuanki durumda yerel halkın turizm dışı sektörlerden elde ettikleri kazançlar, turizmden elde ettikleri kazançlardan daha yüksektir.

Ayrıca köy halkının psikolojik açıdan da turizme hazır olmadığı anlaşılmaktadır. Yine köy halkı Bodrum'daki ve ülke genelindeki plansız turizm gelişiminden hareketle eğer köylerine turizm gelirse arzu etmedikleri olumsuzluklarla karşılaşacakları inancındadır. Yapılan görüşmelerde köy halkının kültürel değişime de Türkbükü'ne kıyasla daha kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Burada turizmin henüz gelişim göstermesinin ve bölgeye gelen düşük bütçeli ve genç turist profilinin etkisi olduğu da söylenebilir. Türkbükü yerel halkı sosyal değişimde ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerinin tamamında fayda ararken, Mazı köyü yerel

halkı baskın olarak ekonomik değer aramaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı yerel halk sosyal değişime Türkbükü'ne kıyasla daha kapalıdır diyebiliriz.

2. Sosyal temas hipotezinde belirtildiği gibi farklı kültürel geçmişe sahip yerel halk ile turistin tutumları bu farklılık nedeniyle genelde olumlu yönde oluyor mu?

Alan yazında belirtildiği üzere sosyal temas hipotezine göre, farklı kültürel geçmişlere sahip turistler ile yerel halk arasındaki ilişkiler, genellikle olumlu tutum değişmelerine yol açar. Ayrıca, sosyal temas ne kadar uzun sürerse, turistlerin yerel halka karşı tutumları da o derece olumlu olmaktadır (Avcıkurt, 2009: 93).

Çalışmamızda yer alan Türkbükü bölgesi yerel halkından katılımcılarla yapılan görüşmelerde sosyal temas hipotezinde belirtildiği gibi bölgedeki yerel halkın turizme ve turiste yönelik tutumunun kültürel farklılık nedeniyle olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Burada bölgenin turizm geçmişinin uzunluğunun ve yerel halkın turizmden kaynaklanan genel yaşam memnuniyetinin etkisi olduğu söylenebilir.

Turizmin uzun yıllardır faaliyet gösterdiği Türkbükü bölgesinde yaşayan yerel halk turizmin ekonomik ve kültürel getirisinden olumlu yönde etkilenmişlerdir. Bölge yerel halkının ekonomik ve kültürel açıdan gelişmişliği Mazı köyüne kıyasla oldukça yüksektir. Bölge halkının bu ekonomik ve kültürel gelişimden dolayı sosyal yaşamda da eskiye göre daha yüksek statüye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Buradaki yerel halk turizmin gelişiminden sonra bölgeye gelen turistlerin sahip olduğu farklı kültürlerin kendi kültürlerine olumlu etki ettiği inancında oldukları için de turizme ve turiste yönelik olumlu tutum sergilediği söylenebilir.

Ancak Mazı köyü yerel halkı için aynı durum geçerli değildir. Burada da turizmin bölgede yeni gelişim göstermeye başlamasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca (Reisinger, 1994: 745) yazılı kaynağında belirttiği üzere farklı kültürel geçmişe sahip olan turistler ve yerel halk arasında olumlu ilişkilerin gelişmesi için bazı koşulların uyuşması gerekmektedir. Aşağıda yer alan bu koşullar Türkbükü bölgesi yerel halkı ile bölgeye gelen turist arasında uyum sağlamaktadır ancak Mazı köyü yerel halkı ile turist arasında uyum sağlamamaktadır. Bu uyuşmazlık nedeniyle de bölge yerel halkının turizme yönelik genelde olumsuz tutum sergilediği anlaşılmaktadır. Reisinger'in yazında belirttiği koşullar aşağıdaki gibidir:

- ✓ Turist ve yerel halkın eşit statüde olmaları,
- ✓ Yüksek sosyo- ekonomik düzeydeki gruplar arasındaki ilişki,
- ✓ Uygun bir sosyal ortam ve etkileşimi teşvik eden bir otorite,
- ✓ Yüzeysel olmaktan ziyade içten bir ilişki kurulması,
- ✓ Stresli bir ilişkiden ziyade karşılıklı olarak fayda sağlayan hoş bir ilişki,
- ✓ Gruplar açısından yüksek önem taşıyan ortak amaçlar, ilgi alanları ve faaliyetler,
- ✓ Katılımcıların aynı dünya görüşüne sahip olmaları,
- ✓ İlişkiye katılanlar arasında rekabetten ziyade işbirliği olmasıdır (Avcıkurt, 2009: 95).

3. Çalışmada yer alan iki farklı bölgenin yerel halkları turizm gelişimi dikkate alındığında Doxey'in Irridex Modeli'nde öne sürdüğü hangi tutum aşamasında yer almaktadır?

Doxey (1975), Irridex/Tolerans modelinde bir bölgede turizmin gelişimi ile yerel halkın tutumu arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmüştür. Bölgede turist sayısı arttıkça ve turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın tutumunun genel olarak olumsuz yönde değişim gösterdiğini belirtmiştir. Model, turist kabul eden bölgenin toplumsal/psikolojik taşıma kapasitesini, diğer bir ifadeyle yerel halkın turizmi tolere edebileceği sınırları yansıtmaktadır. Doxey'e göre, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları için önerdiği modelde yerel halk "mutluluk", "ilgisizlik", "kızgınlık/öfke" ve "düşmanlık /kin/nefret" aşamalarından geçmektedir.

Doxey'in öne sürdüğü modele göre Mazı köyü ve Türkbükü yerel halkıyla yapılan görüşmeler analiz edildiğinde Mazı köyü yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumunun "İlgisizlik", Türkbükü yerel halkının ise "Mutluluk" aşamasında olduğu söylenebilir.

Turizme yönelik tutumunun ilgisizlik aşamasında olduğu Mazı köyü yerel halkı yazında öne sürüldüğü gibi turizm sektörü geliştikçe ve turist sayısı arttıkça turistleri ticari bir obje olarak görmektedirler. Turistler bir kazanç kapısı görülmekte ve turistlerle olan ilişkiler sınırlı ve daha resmidir.

Turizme yönelik tutumunun mutluluk aşamasında olduğu Türkbükü yerel halkı ise yazında öne sürüldüğü gibi bölgelerindeki turizm gelişiminden memnundur. Bölgelerine gelen turistleri oldukça misafirperver ve hoş karşılamaktadırlar. Ayrıca

turizmin ekonomik, çevresel ve kültürel etkilerinde ve turistlerle olan etkileşimlerinde karşılıklı tatmin hissi ön plandadır.

4. Literatürde öne sürülen Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli ile Doxey'in Irridex Modeli'nin muhtemel eşleşmesinde olduğu gibi yerel halk belli gelişim aşamalarında belli tutumlara sahip mi?

Literatürde turizm bölgesindeki gelişim evlerini mutluluk, ilgisizlik, kızgınlık ve düşmanlık aşamalarıyla açıklayan Doxey'in Irridex Modeli ile keşif, katılım, gelişim, pekişme (sağlamlaşma), durulma, yeniden canlanma (gençleşme) ve düşüş aşamalarıyla açıklayan Butler'ın turizm yaşam döngü modelinin birbirleriyle paralellik gösterdiği öne sürülmüştür (Faulkner ve Tideswell, 1997: 6-7). Ancak Irridex Modeli daha çok sosyal ve psikolojik etkiler ağırlıklıyken, Turizm Yaşam Döngü Modeli ekonomik, sosyal ve fiziksel tüm etkileri içermektedir.

Türkbükü'nün turizmden kaynaklanan ekonomik ve fiziksel gelişim düzeyi incelendiğinde bölgenin, Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli'ne göre turistik gelişimin “durulma” aşamasında olduğu saptanmıştır. Çalışmanın ikinci yazın kısmında yer alan Şekil 8'deki muhtemel eşleşmeden hareketle “durulma” aşamasındaki bir bölgenin yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumunun “kızgınlık” aşamasında olması beklenirdi. Ancak Türkbükü turizm gelişiminde “durulma” aşamasında olmasına rağmen bölgede yaşayan yerel halkın tutumu “*mutluluk*” düzeyindedir.

Mazı köyünün turizmden kaynaklanan ekonomik ve fiziksel gelişim düzeyi incelendiğinde ise bu bölgenin, Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli'ne göre turistik gelişimin “katılım” aşamasında olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde Şekil 8'deki muhtemel eşleşmeden hareketle “katılım” aşamasındaki bir bölgenin yerel halkının turizm gelişimine yönelik tutumunun “mutluluk” aşamasında olması beklenirdi. Ancak Mazı köyü turizm gelişiminde “*katılım*” aşamasında olmasına rağmen yerel halkın tutumu “*ilgisizlik*” düzeyindedir.

Bu çalışmayla literatürde öne sürülen turizm gelişim aşaması ile yerel halkın tutum düzeyi muhtemel eşleşmesinin seçtiğimiz bölgelerde tutarsızlık/farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir bölgede turist sayısı arttıkça ve turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın tutumunun genel olarak olumsuz yönde

değişim göstermesinin çalışmada yer alan iki bölge için geçerli olmadığını söylemek mümkündür.

Doxey'in Irridex Modeli ve Butler'ın Yaşam Döngüsü modelleri endüstriye odaklandığı ancak her iki modelin ev sahibi topluluğa odaklanmadığı yönünde birçok eleştiri yapılmıştır. Dolayısıyla, Doxey ve Butler'ın modellerinin, özellikle sosyo-kültürel etkileri ölçmek için tek başına yeterli olmadığı geçmişte de belirtilmiştir (Soontayatron, 2013: 30). Bir bölgede yaşayan yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının sağlıklı bir şekilde ölçülebilmesi ve doğru sonuçları verebilmesi açısından yazında öne sürülen sosyal değişim teorisi, sosyal temas hipotezi vb. gibi diğer turizm gelişim yaklaşımlarıyla da desteklenmesi gerçek tutumların ortaya konulması ve ya tutumların altında yatan nedenlerin anlaşılabilmesi bakımından daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Çalışmada yer alan bölgelerde turizm gelişim gösterdikçe yerel halkın turizme yönelik tutumunu farklı yönde etkileyen diğer bazı faktörler de bulunmaktadır. Bunlar kısaca;

- ✓ Yerel halkın turizme bağlılık düzeyi,
- ✓ Yerel halkın turizmden edindiği faydalar,
- ✓ Yerel halkın genel yaşam memnuniyeti,
- ✓ Yerel halkın norm ve kültürel değerlerine bağlılık düzeyi,
- ✓ Yerel halkın sosyal ve kültürel değişime açıklık derecesi,
- ✓ Yerel halkın genel eğitim seviyesi,
- ✓ Yerel halkın geçmiş turizm deneyimleri ve edindiği bilgiler,
- ✓ Yerel halkın kendilerine örnek olarak gördükleri bir turistik destinasyona yakınlık derecesidir diyebiliriz.

Dünyanın her bölgesinde turizm endüstrisi başarılı bir şekilde geliştirildiğinde, ilgili olduğu topluma ekonomik, toplumsal ve çevresel faydalar ve katkılar sağladığını göstermiştir. Bununla birlikte toplumsal bir bedel ödemeden de turizmin ve turizm endüstrisinin geliştirilmesi kolay değildir. Bu nedenle bir bölgede turizm geliştirme programının başlatılması kararı ancak toplumun öncelikli ekonomik ve toplumsal gereksinimleri tanımladıktan sonra ve turizmin olası etki ve sonuçları değerlendirdikten sonra yapılmalıdır. Daha sonra da turizm, diğer ekonomik faaliyetler arasında toplumun istediği amaçlara ulaşmak için bir strateji

olarak düşünölmelidir (İçöz ve diğlereri, 2002: 21). Bu kararı almak için, bir toplum ve turizm sektörü liderleri aşğıdaki temel konuları değlendirmelidir:

- ✓ Turizm endüstrisinin karşılayabileceğı istek ve gereksinimler.
- ✓ Turizmin sağlayacağı yararlar ile topluma yükleyeceği maliyetler arasındaki denge.
- ✓ Toplumun turizme karşı ilgisi (İçöz ve diğlereri, 2002: 21).

Çalışmanın yukarıda bahsedilen sonuçlarından elde edilen veriler analiz edildiğinde turizmden etkilenen işletmeler, turistler ve yerel halkın turizm kaynaklı olumsuz etkilerden en az zararlı çıkabilmeleri amacıyla turizm planlayıcılarını, yerel ve ulusal yönetimleri, turizm karar alıcılarını uyararak, öngörölen olumsuzlaşmanın daha da artmadan azaltılması ve sürdürülebilir turizm için gerekli önlemlerin alınması açısından bazı öneriler sunulmaktadır.

Turizmin bir bölgede sağlıklı bir şekilde gelişim gösterebilmesi ve bu gelişimin sürdürülebilir olabilmesi için turizm sektörü liderlerinin ve ulusal ve yerel yönetimlerin ülkeye ve ya bölgeye uygun turizm plan ve politikalarını oluşturmak zorunda kalmaktadırlar.

Turizm plan ve politikaları, turizmin sağlayacağı faydaların bölgedeki pay sahiplerine, özellikle de turizmin gelişiminin maliyetini yüklenen yerel halka eşit şekilde dağılımını garantileyecek biz dizi ilke belirlenebilir (İçöz ve diğlereri, 2002: 46). Bu ilkeler aşğıdaki gibidir;

- ✓ Turizmin gelişimi ve planlanmasında bölgedeki turizm faaliyetlerine katılan, bu faaliyetlerde payı olan bireyler ya da toplumsal unsurlar önemli ölçüde yer almalıdır.
- ✓ Turizmin gelişiminin sağlayacağı yararların uzun ve kısa vadeli hedefler olarak rasyonel (akıcı) bir şekilde dağılımı sağlanmalıdır.
- ✓ Bölgenin –yenilenebilen ve yenilenemeyecek olan- kaynakları bakımından turizmin etkilerinin yönetilmesi için çevresel ve kültürel mirasın korunması amacı hedeflenmelidir.
- ✓ Ekonomik açıdan yarar sağlayabilecek nitelikteki ve hacimdeki iş alanlarının yaratılması ve turizm endüstrisine toplumun etkin olarak katılımı için gerekli olanlar yaratılmalıdır (İçöz ve diğlereri, 2002: 46).

Çalışmada yer alan iki farklı bölgenin turizm gelişimi ve yerel halkın bu gelişmeye yönelik algı ve tutumları dikkate alındığında bölgelerde aşağıdaki şekilde turizm plan ve politikalarının oluşturulması önerilebilir.

Çalışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla Mazı köyüne gidildiğinde göze çarpan en önemli olumsuzluk bölgede turizmin gelişim göstermesiyle birlikte sahil şeridinde başlayan gelişigüzel turistik tesis yapılanması olmuştur. Bu tesislerin tamamı yerel halk tarafından belediyeden verilen geçici işletme ruhsatıyla işletilmektedir. Bu tesislerde standardın sağlanabilmesi ve doğal çevrenin tahrip edilmeden kullanılabilmesi amacıyla tesislere bakanlık denetiminde turistik işletme belgesi verilmesi hem turiste kaliteli bir hizmet sunulması hem de sektörün geleceği için önem taşımaktadır.

2016 yılı imar planının açıklanmasıyla birlikte Gökova Körfezi'ne dahil olan köyün koylarında turistik yapılanma giderek artmaktadır. Yerel halk ile yapılan görüşmelerde katılımcıların eğer her koya bir tesis açılırsa kendilerinin bu koyları artık kullanamayacakları, diğer bir ifadeyle kendilerinin sahili kullanma haklarının ellerinden alınacağına ilişkin endişeleri bulunmaktadır. Bu nedenle bölgesel turizm politikası oluşturulurken halkın kullanım alanlarına saygılı bir tutum sergilenmesi halkın desteğini almak açısından önemlidir.

Mazı köyünün en büyük turistik çekim kaynakları yeşil doğası, el değmemiş ormanlarındaki trekking parkurları, çadır kurmaya müsait alanları, sessizliği ve köyün bakirliğidir. Bu özelliklerin kaybolarak köyün turistik popülaritesini kaybetmemesi için doğal güzelliklerin korunması amacıyla bakanlığın gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

Bölgenin popülaritesinin ve tanınmışlığının artmasıyla birlikte köye dışarıdan göç de artmaktadır. Köyün sahil şeridinde dışarıdan göç edenlerin yaptıkları lüks villalar da göze çarpmaktadır. Hâlihazırda inşaat halinde olan yapılanmalar da mevcuttur. Yalnızca turistik tesis yapılanmasına değil, diğer lüks ve köyün doğal görüntüsünü bozacak yapılanmanın da önüne geçilmesi önemli bir husustur.

Mazı köyü yerel halkının ülkemizdeki turizm gelişimi üzerindeki algılarının olumsuz ve turizm bilgilerinin yetersiz/kısıtlı olduğu ele alındığında yerel halkın turizm konusunda bilgilendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir. Ayrıca köy kadınlarının bölgelerindeki turizm gelişimine yönelik olumsuz tutumları ve

turizmden kaynaklanacak olası çevresel ve kültürel olumsuz etkilere yönelik yüksek düzeydeki endişeleri ele alındığında kadınların bu eğitimlere katılımının özellikle teşvik edilmesi gerekmektedir.

Köy halkının devlet yöneticilerine olan güvensizliği ve turizm kaynaklı yeniliklere nispeten kültürel açıdan kapalı bir toplum olduğu düşünüldüğünde ise, bu bilgilendirme ve eğitimlerin köy halkının itibar edeceği kişiler tarafından verilmesi daha etkili olacaktır. Köy muhtarının ya da köy halkının itibar ettiği kişilerin köy okulunda yerel halk ile yapacağı planlı toplantıların halkın turizme yönelik tutumunu olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Köy halkının turizmin çevresel etkilerine yönelik yüksek düzeyde olumsuz algıları ele alındığında turizm karar alıcılarının ve devlet yöneticilerinin bölgedeki fiziksel çevre planlamalarına yerel halkı dahil etmeleri ve fikirlerinin alınması gerekmektedir. Aksi takdirde yerel halkın bu olumsuz tutumunu giderek artıracakı öngörülmektedir.

Diğer bir taraftan ise, köy halkının turizmin bölgelerindeki gelişiminde daha çok ekonomik fayda aradıkları görülmüştür. Yerel halkın ekonomik düzeyi düşüktür ve halkın yapılan görüşmelerde kendilerine turizm sektöründe çalışmalarına imkan sağlanmasını bekledikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle halkın turizm desteğini alabilmek açısından turizm sektöründe çalışmalarına olanak verilmesi ve açılacak olan tesislerde kendilerine öncelik verilmesi önerilebilir. Yine aynı şekilde halkın küçük de olsa turistik işletme açabilmeleri için uygun faizli/faizsiz ve uzun vadede geri ödemeli krediler verilerek turizme katılımları sağlanabilir.

Eğitim düzeyi ve yabancı dili turizm sektöründe çalışmaya elverişli olmayan ya da turizm sektöründe çalışmaya istekli olmayan kadınların el sanatlarını geliştirebilmesi ve ürettiklerinin satışını yaparak gelir sağlayabilmeleri için belli dönemlerde el sanatları kursları açılarak kadınların bu kurslara katılımının teşvik edilmesi olumlu turizm algı ve tutumları açısından bir avantaj sağlayabilir. Çünkü bölgede el sanatları giderek yok olmaktadır. Yöreye has el sanatlarının ve ürünlerinin satışa sunulması bölgeye gelen turist için de bir çekim kaynağı olabilir. Bu sayede bölgenin de kültürel değerlerinin korunması sağlanabilir.

Ayrıca yine köy halkının turisti ekonomik kaynak olarak gördüğü ve turistlerle kültürel etkileşime kapalı olduğu anlaşılmıştır. Yerel halk kültürel norm ve

değerlerine aşırı bağlıdır ve bazı kesim turistleri tehdit olarak görmektedir. Bunlar dikkate alındığında turist sayısı arttıkça ve turizm giderek gelişim gösterdikçe yerel halkın gelecekte turiste yönelik düşmanca tavır sergilemeleri ve kin gütmeleri muhtemeldir. Bu konuda da yerel halkın bilinçlendirilmesi turistin bölgeden memnun ayrılabilmesi ve sektörün geleceği için kritik öneme sahiptir.

Çalışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla Türkbükü'ne gidildiğinde ise göze çarpan en büyük olumsuzluk betonlaşma ve plansız yapılanma olmuştur. Bölgenin büyük bir kısmında lüks turistik tesis yapılanması ve birbirinden farklı mimariyle yapılmış lüks villalar bulunmaktadır. Burada da inşaatların hala devam ettiği görülmektedir. Destinasyonun sahil şeridinin neredeyse tamamında turistik tesisler ve bunlara bağlı restoranlar bulunmaktadır. Bölgedeki bu aşırı yapılanmanın önüne geçilmesi, doğal görünümünün korunması ve bölgenin fiziksel taşıma kapasitesinin aşılmaması konusunda önlemlerin alınması gerekmektedir.

Yapılan görüşmelerde yerel halk her ne kadar bu lüks yapılanmadan şikayetçi olmasa da yakın bir zamanda turist sayısı arttıkça aşırı yapılanmadan kaynaklanan fiziksel taşıma kapasitesi aşıldığında yerel halkın da gelecekte turizmin gelişimine yönelik olumsuz tutum sergilemeye başlaması muhtemeldir. Yerel halkın şuan tolere ettiği çevresel olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi ya da şuan ki yapılanmanın yeterli düzeyde tutulması gerekmektedir.

Bölgedeki turistik tesislerde ve restoranlarda fahiş fiyat uygulaması bulunmaktadır. Turistlerin fiyat-beklenti kıyaslaması göz önüne alındığında bölgedeki tesislerin sayısı arttıkça hizmet kalitesinde düşüş olacağı olasıdır. Geçmiş dönemlerde bölge hakkında çıkan haberlerde de bu fahiş fiyat uygulamalarından turistlerin şikayetçi olduğu görülmüştür. Bakanlığın bu konuda işletme sahiplerine ve yerel halka belli sınırlar koyması ve azami fiyat belirlemesi turistlerin bölgeyi tekrar tercih etmesi ve ya potansiyel turistleri kaybetmemek açısından önem taşımaktadır. Bölgenin turizm gelişiminde durulma aşamasında olması bu önlemlerin alınması gerekliliğini kanıtlar niteliktedir.

Diğer bir açıdan bakıldığında, yapılan görüşmelerde yerel halkın ekonomik kazançlarını kaybetmemek amacıyla kendi haklarından ve kültürel kimliklerinden yüksek oranda fedakârlık ettiği anlaşılmaktadır. Yerel halkın kültürel kimlik kaybı yaşamaya başladığı görülmektedir. Yerel yönetimin bu konuda yerel halkı

bilinçlendirici eğitim programları hazırlaması ve halka eğitim vermesi gerekmektedir.

Bu tez çalışmasında turizmde farklı gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerin yerel halklarının turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları saptanmış ve bunun sonucunda olumsuz algı ve tutumların giderilmesi ve sektörün devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla yukarıda belirtilen öneriler sunulmuştur. Bu çalışma, gelecek dönemlerde yapılacak olan çalışmalara gerekli verileri sağlayarak yeni çalışmaların sonucunda benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Abler, R., Janelle, D., Philbrick ve Sommer, J. (1975). *Human Geography in a Shrinking World*. North Scituate, MA: Duxbury Press

Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1970). The Prediction of Behavior From Attitudinal and Normative Variables. *Journal of Experimental Social Psychology*, 6: 466-487.

Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behaviour*. Englewood Cliffs, Nj: Prentice Hall

Akama, J.S. (1999). The Evolution of Tourism in Kenya. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(1): 6-25.

AKTOB. Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği, (2014), 2023'e Doğru Türkiye'de Turizmin 100 Yılı, Turizm Sektörünün Yapısı, Büyüklüğü ve Ekonomiye Katkısı, *Aktob Araştırma Birimi Yayınları*. 20.

Akman, D.A. (2007). *Turizm Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel Değişimler: Kaş Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı

Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2(1):1-18.

Allen, L.R., Hafer, H. R., Long, R. ve Perdue, R.R. (1993) Rural Residents' Attitudes Toward Recreation and Tourism Development, *Journal of Travel Research*, 31(4): 27-33.

Allport, G.W. (1935). *Attitudes. A Handbook of Social Psychology*. Ed. Murchiso, C. Worcester: Clark University Press

Altındağ, M. (2005). Nitel Araştırma Teknikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Teftişi Yüksek Lisans Programı. 1-14.

Altıntaş, V. (2010). *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli*. (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

An Introduction to Tourism. *Destination Change Consequences*.
<http://anintroductiontotourism.weebly.com/destination-change-consequences.html>,
(26.12.2016)

Ap, J. (1992) Residents' Perceptions on Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research*, 19: 665-690.

Ap, J. ve Crompton, J.L. (1998). Developing and Testing a Tourism Impact Scale. *Journal Of Travel Research*, 37(2): 120-130.

Archer, B. ve Fletcher, J. (1996). The Economic Impact of Tourism in the Seychelles. *Annals Of Tourism Research*, 23(1): 32-47.

Ardahaey, F.T. (2011). Economic Impacts of Tourism Industry. Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, *Faculty of Management and Economics, International Journal of Business and Management*, 6(8): 206-215.

Ataman, Y.E. (2010). *Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Toplum Temelli Turizm: Dünyadaki Uygulama Örnekleri ve Türkiye*. (Uzmanlık Tezi). Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış*. 7(2): 485-501.

Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık

Bagri, S.C. ve Kala, D. (2016). Residents' Attitudes Toward Tourism Development and Impacts in Koti -Kanasar, Indroli. Pattiur Tourism Circuit of Uttarakhand State, India. *Pasos. Revista De Turismo Y Patrimonio Cultural* 14(1): 23-39.

Bahar, O. ve Kozak, M. (2008). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık

Barut, B. (2005). Siyasal Reklamcılık Özelinde Siyasal Tutumların Oluşması Süreci. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(2): 295-317.

Barutçugil, İ.S. (1986). *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*. İstanbul: Beta Basım

Becken, S. (2004). How Tourists and Tourism Experts Perceive Climate Change and Carbon-Offsetting Schemes. *Journal of Sustainable Tourism*. 12(4): 332-345.

Berber, Ş. (2003). Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9: 205-222.

Besculides, A., E. Lee, M. ve McCormick. P. (2002). Residents Perceptions of the Culturel Benefits of Tourism. Northern Arizona University, Usa. *Annals of Tourism Research*. 29(2): 303–319.

Bilim, Y. ve Özer, Ö. (2013). *Yerel Halk Gözüyle Konya'da Turizmin Önemi ve Ekonomik, Sosyal, Çevresel Etkileri*. Ulusal Kop Bölgesel Kalkınma Sempozyumu. 14-16.

Bodenhause, G. ve Hugenberg, K. (2009). *Attention, Perception, and Social Cognition*. The Basis of Human Interaction: Newyork 1-22.

Bodrum Otelciler Derneği, BODER. <http://www.boder.org/ocak-aralik-2016-donemi-istatistik-verileri.html>, (23.04.2017)

Brida, J.G., Disegna, M. ve Osti, L. (2014). Residents' Perceptions of Tourism Impacts and Attitudes Towards Tourism Policies. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*. 9(1): 37-71.

Brunt, P. ve Courtney, P. (1999). Host Perceptions of Sociocultural Impacts, *Annals of Tourism Research*. 26(3): 493-515.

Butler, R. (2000). The Resort Cycle Two Decades On. in B. Faulkner, E. Laws ve G. Morcado (Eds.), *Reflections on Experience*. London: Cassell. 284–298.

Butler, R.W. (1980). The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer* 24(1):5–12.

Byrd, T.E. (2007). Stakeholders in Sustainable Tourism Development and Their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development. *Tourism Review*. 62(2): 6-13.

Caneday, L. ve Zeiger, J. (1991). The Social, Economic and Environmental Costs of Tourism to A Gaming Community As Percieved by Its Residents. *Journal of Travel Research*. 30 (2): 45-50.

Carmichael, Barbara. A. (2000). A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviours in A Rapidly Changing Tourist Area. Department of Geography and Environmental Studies, Wilfrid Laurier University, Waterloo, Ontario, Canada. *Tourism Management* 21: 601-611.

Casasnovas, A. A. ve Rossello, A. S. (2009). The Tourist Area Lifecycle and the Unit Roots Test. A New Economic Perspective for A Classic Paradigm in Tourism. *Universitat De Les Illes Balears, Departament D'economía Aplicada*. 38

Chili, N.S. (2015). *Perceptions and Attitudes of the Community Towards Tourism Impacts and Sustainable Development*. The Case Study of Empophomeni in Pietermaritzburg: South Africa.

Choi, H.C. ve Sirakaya, E. (2005). Measuring Residents' Attitude Toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*. 43: 380-394.

Christaller, W. (1963). Some Consideration of Tourism in Europe: The Peripheral Regions-Under Developed Countries-Recreation Areas. *Regional Science Associated Papers*. 12: 95-105.

Civelek, A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Dergisi*. 13(1-2): 331-350

Cohen, E. (1972). Towards A Sociology of International Tourism. *Sociulresearch*. 39: 164-82.

Cohen, E. (1978). Rethinking the Sociology of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 6: 18-35.

Cooper, C. (2011). Tourism Area Life Cycle. Butler R.W. Emeritus Professor Strathclyde Business School. University of Strathclyde. Contemporary Tourism Reviews. *Published By Goodfellow Publishers Limited, Woodeaton, Oxford*

Coşkun, N. (2010). *Türkiye'de Turizm Politikaları ve Turizm Sektörü Üzerindeki Etkileri*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi 49. Baskı

Çağlayan, S., Korkmaz, M. ve Öktem, G. (2014). *Sanatta Görsel Algının Literatür Açısından Değerlendirilmesi*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 3(1): 161-187

Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*. 10(2): 293-306.

Çelikkanat, N. (2014). *Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çetinkaya, G. ve Dedemen, O. (2013). Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği. *Turizm Araştırma Dergisi*. 2(1): 1-26.

Debbage K.G. (1990). Oligopoly and the Resort Cycle in the Bahamas, *Annals of Tourism Research*. 17: 513-527.

Delamere, T.A. (2001). Development of a Scale to Measure Resident Attitudes Toward the Social Impacts of Community Festivals, Part II. Verification of The Scale. *Event Management*. 7: 25-38.

Dilber, İ. (2007). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 14(2): 209-234

Dilek Kulakoğlu, N., Dilek, E.S. ve Gümüş, M. (2016). Otel Çalışanlarının Turizm ve Barış İlişkisine Yönelik Metaforik Algıları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6(2/1): 1-15.

Doğan, Z.H. (1989). Forms of Adjustment. Sociocultural Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 16: 216-236.

Doğan, T. (2012). *Turizm ve Çevre İlişkisi Bağlamında Ekoturizmin Çevre Üzerine Etkileri*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Doxey, G.V. (1975). A Causation Theory of Visitor-Resident Irritation: Methodology and Research Inference. Proceedings of The 6th Annual Conference of the Travel Research Association. San Diego, C.A. *Travel Research Association*. 195-98.

Draper, J., Woosnam, K. M. ve Norman, W. C. (2011). Tourism Use History: Exploring a New Framework for Understanding Residents' Attitudes Toward Tourism. *Journal of Travel Research*. 50: 64-77.

Dwyer, L., Forsyth, P. ve Spurr, R. (2004). Evaluating Tourism's Economic Effects: New and Old Approaches. *Tourism Management* 25: 307–317.

Eren, R. ve Aypek, N. (2012). Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Karşı Tutumları: Cumalıkızık Köyü Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*. 2(2): 43-47.

Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997). A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*. 5(1): 3-28.

Garcia, A.F., Fernandez, M.A.P., Varquez, A.B. ve Macias, R.C. (2016). Residents' Perceptions of Tourism Development in Benalmadena (Spain). *Tourism Management*. 54: 259-274.

Getz, D. (1992). Tourism Planning and Destination Life Cycle. *Annals of Tourism Research*. 19: 752-770.

Getz, D. (1994). Residents' Attitudes Toward Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland. *Tourism Management*. 15(4): 247-258.

Gianna, M. (2008). *Building Community Capacity for Tourism Development*. CAB International.

Goncalves, V. F. Da C. ve Aguas, P. M. R. (1997). The Concept of Life Cycle: An Application to the Tourist Product. *Journal of Travel Research*. 36(2): 12-22.

Goodman, R. (1994). *Legalized Gambling As A Strategy For Economic Development*. Northampton, MA: United States Gambling Study.

Greenwald, A., Ed. Pratkanis Anthony, R. ve Breckler, Steven J. (1989). *Attitude Structure and Function*. The Third Ohio State University Volume on Attitudes and Persuasion. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers Hillsdale, New Jersey.

Greg, R. (2009). *The Impact of Culture On Tourism*. Roles and Impact of Culture and Tourism on Attractiveness.

Gürbüz, A. (2002). Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Konusunda Bir Araştırma. *Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksek Okulu Teknoloji Dergisi*. 1(2): 49-59.

Gürsoy, D. ve Rutherford, D.G. (2004). Host Attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model. *Annals of Tourism Research*. 31(3): 495-516.

Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident Attitudes: A Structural Modeling Approach. *Annals of Tourism Research*. 29: 79-105.

Harrill, R. (2004). Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review With Implications For Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*. 18(1): 1-16.

Hernandez, R. M. (2007). Tourism Events: Impact on Imports. *International Journal of Event Management Research*. 3(1): 15-28.

Hines, J. M., Hungerford, H.R. ve Tomera, A.N. (1986/87). Analysis and Synthesis of Research on Responsible Environmental Behaviour: A Meta-Analysis in: *The Journal of Environmental Education*. 18: 1-9.

Homsud, N. ve Promsaad, S. (2015). The Effects of Residents' Image and Perceived Tourism Impact to Residence Satisfaction and Support: A Case Study of Hua-Hin Prachubkirkhan, *The 2015 Wei International Academic Conference Proceedings Vienna, Austria*, 190-199.

Ioannides, D. (1992). Tourism Development Agents: The Cypriot Resort Cycle. *Annals of Tourism Research*. 19: 711-731.

Issı, Y. (1989). Türkiye Turizminin Doğal ve Yapay Çevre Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. 47: 1-4.

İçöz, O. ve Kozak, M. (2002). Turizmin Reel Ekonomi Üzerine Etkileri. Turizm Ekonomisi, Turizmin Makro ve Mikro Ekonomik Etkileri. (ss. 227- 260). Ankara: Turhan Yayınevi

İçöz, O., Var, T. ve İlhan, İ. (2002). Turizmin Bölgesel Gelişme Sınırları ve Bölgesel Etkileri. Turizm Planlaması. Turizmde Bölgesel Planlama Yaklaşımları. (ss. 21-56) Ankara: Turhan Kitabevi

İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, Algı, İletişim*. Ankara: Siyasal Kitapevi

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar. Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi

Kalemitas Turizm İstatistikleri, <https://kalemitras.wordpress.com/2016/10/12/2016-bodrum-yatak-ve-turizm-rakamlari/>, (23.04.2017)

Kalemitas Turizm İstatistikleri, <https://kalemitras.wordpress.com/2016/08/16/2016-yilinda-bodrum-turizmi/>, (23.04.2017)

Keogh, B, (1990). Public Participation in Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research*. 17(3): 449-465.

Kim, K. (2002). *The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in The Community*. (Phd Thesis). Dissertation Submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University: USA

Ko, D.W. ve Steward, W.P. (2002). A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development. *Tourism Management*: 23: 521-530.

Kozak Akoğlan, M., Evren. S. ve Çakır, O. (2013). Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 24 (1): 7-22.

Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma. Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık

Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2000). *Genel Turizm, İlkeler ve Kavramlar*. 4. Basım, Ankara: Turhan Kitabevi

Kreag, G. (1988). *The Impacts of Tourism*. University of Minnesota.

Kurağ, İ. (13 Ekim 2014), Akademik Perspektif. Kültürel Yozlaşmanın Sonucu: "Kültürel Kimlik Kaybı. <http://akademikperspektif.com/2014/10/13/kulturel-yozlasmanin-sonucu-kulturel-kimlik-kaybi/>, (11.04.2016)

Künü, S., Hopoğlu, S., Sökmen Gürçam, Ö. ve Güneş, Ç. (2015). Turizm ve Bölgesel Kalkınma Arasındaki İlişki: Doğu Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir İnceleme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7: 71-93.

Lang, P. (2013). *Teaching Foreign Languages for Tourism: Research and Practice*. Peter Lang Ag.

Langeheine, R. ve Lehmann, J. (1986): *Die Bedeutung Der Erziehung Für Das Umweltbewußtsein*. Kiel.

Lankford, S. V. ve Howard, D. R. (1994). Developing a Tourism Impact Attitude Scale. *Annals of Tourism Research*. 21: 121-139.

Lepp, A. (2007). Residents' Attitudes Towards Tourism in Bigodi Village, Uganda. *Tourism Management*. 28: 876-885.

Lundtorp, S. ve Wanhill, S. (2001). The Resort Lifecycle Theory: Generating Processes and Estimation. *Annals of Tourism Research*, 28 (4), 947-964.

Madrigal, R. (1993). A Tale of Tourism in Two Cities. *Annals of Tourism Research*. 20: 336-353.

Mason, P. ve Cheyne, J. (2000). Residents' Attitudes to Proposed Tourism Development. Massey University, New Zealand. *Annals of Tourism Research*. 27(2): 391-411.

Mathieson, A. ve Geoffrey, W. (1992). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Longman: New York

Maviş, F., Ahipaşaoğlu, S. ve Kozak, N. (2002). Turizmin Etkileri. *Genel Turizm Bilgisi*. Ed. Kozak Akoğlu, M. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1360.

Mazı Köyü Tanıtım Sitesi, <http://mazikoy.com/genel-bilgi/>, (23.04.2017)

Mcdoughall, G. ve Munro, H. (1987). Scaling and Attitude Measurement in Tourism and Travel Research. In J.R.B. Richie. ve C. Goeldner. *Travel Tourism and Hospitality Research*. New York: Wiley.

Megep, A. (5 Mart 2009), *Turizm ve Otelcilik Portalı. Turizmin Çeşitli Alanlardaki Faydaları ve Ekonomiye Etkisi*, <http://www.goktepe.net/turizmin-cesitli-alanlardaki-faydalari-ve-ekonomiye-etkisi.html>, (10.04.2016)

Meyer Arendt, K. (1985). The Grand Isle, Louisiana Resort Cycle. *Annals of Tourism Research*. 12: 449-465.

Milman, A. ve Pizam, A. (1988). Social Impact of Tourism on Central Florida. *Annals of Tourism Research*. 15(2): 191-204.

Muğla Büyükşehir Belediyesi, *Muğla İli 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı, 2016 Plan Açıklama Raporu*.[Http://Www.Mugla.Bel.Tr/Useruploads/Duyurular/İmar_Duyurulari/1_25000%20%C3%96l%C3%A7ekli%20naz%C4%B1m%20%C4%B0mar%20plan%C4%B1%20aciklama%20raporu.Pdf](http://www.mugla.bel.tr/Useruploads/Duyurular/İmar_Duyurulari/1_25000%20%C3%96l%C3%A7ekli%20naz%C4%B1m%20%C4%B0mar%20plan%C4%B1%20aciklama%20raporu.Pdf) , (23.04.2017)

Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, [Http://Www.Muglakulturturizm.Gov.Tr/Tr,157511/Cografya-Konum-İklim-Ulasim.Html](http://www.muglakulturturizm.gov.tr/Tr,157511/Cografya-Konum-İklim-Ulasim.Html), (23.04.2017)

Murphy, P. E. (1983). Tourism As A Community Industry. *Tourism Management*. 4: 180-193.

Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. London: Methuen.

Neto, F. (2003). A New Approach to Sustainable Tourism Development: Moving Beyond Environmental Protection. <http://www.un.org/esa/esa03dp29.pdf>, (18.03.2017)

Nickerson, N. P. (1995). Tourism and Gambling Content Analysis. *Annals of Tourism Research*. 22(1): 53-66.

Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H. (2010). Resident's Satisfaction with Community Attributes and Support for Tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Research*. 35: 171-190.

Nunkoo, R., Smith, S.L.J. ve Ramkissoon, H. (2013). Residents' Attitudes to Tourism: A Longitudinal Study of 140 Articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*. 21: 5-25.

Ogheneochuko Unumeri, G. (2009). Ed. Ayo, H. Perception and Conflict. *School of Arts and Social Sciences National Open University of Nigeria*. Code: 276

Oktik, N. (2011). Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 1(4): 1-18.

Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti.

Özer, M. A. (2012). Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*. 33: 147-180.

Özyanık, A. (2013). Sulak Alanlar. *Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü*. Sayı: 3.

Pekpak, H.E. (2012). *Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Gelişim*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü: Ankara

Perdue, R.R., Long, P.T. ve Allen, L. (1990). Residents Support for Tourism Development. *Annals of Tourism Research*. 17(4): 586-99.

Pettigrew, T. ve Tropp, L. R. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*. 90(5): 751-783.

Phillips, J. ve Faulkner, J. (2009). Tourism Investment and Finance. Accessing Sustainable Funding and Social Impact Capital. *Us Agency For International Development*. 17(107): 6-103.

Pizam, A. (1978). Tourism's Impacts: The Social Costs to the Destination Community As Perceived by Its Residents. *Journal of Tourism Research*. 16(4): 8-12.

Plog, S. C. (1973). Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. 14: 55-58.

Reed, G.M. (1997). Power Relations and Communitybased Tourism Planning. *Annals of Tourism Research*. 24 (3): 566-591.

Reisinger, Y. (1994) Social Contact Between Tourists and Hosts of Different Cultural Backgrounds in Tourism. Ed. Seaton, A.V. *The State of The Art*, Chichester: Wiley, 743–753.

Richardson, S. L. (1991). *Colorado Community Tourism Action Guide*. Boulder: University Of Colorado.

Rodriguez, J.R.O., Lopez, E.P. ve Estevez, V.Y. (2008). The Sustainability of Island Destinations: Tourism Area Life Cycle and Teleological Perspectives. The Case of Tenerife. *Tourism Management* 29: 53-65.

Saveriades, A. (2000). Establishing the Social Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus. *Tourism Management*. 21: 147-156.

Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 6(2): 35- 54.

Shafaei, F. ve Mohamed, B. (2015). A Stage-Based Model Development Study on Tourism Social Impact Assessment. School of Housing, Building and Planning, Universiti Sains Malaysia. *International Journal of Scientific and Research Publications*. 5(3): 1-26.

Sharpley, R. (2014). Host Perceptions of Tourism: A Review of the Research. *Tourism Management*. 42: 37-49.

Smith, R.A. (1992). Beach Resort Evolution: İmplications For Planning. *Annals of Tourism Research*. 19: 304-322.

Snaith, T. ve Haley, A. (1999). Residents’ Opinions of Tourism Development in the Historic City of York. *Tourism Management*. 20(5): 595-603.

Snaith, T. ve Haley, A.J. (1994). *Tourism’s Impact on Host Lifestyle Realities. Tourism: The State of the Art*. A.V. Seaton, Ed. Jenkins C.L., Jhon Wiley and Sons, Chichester.

Soontayatron, S. (2013). Thai Interpretation of Socio-Cultural Impacts of Tourism Development in Beach Resort. Faculty of Sports Science, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand. *American Journal of Tourism Management*. 2(2): 29-35.

Stynes, J.D. (1997). *Economic Impacts of Tourism: A Handbook for Tourism Professionals*. Illinois Bureau of Tourism and Illinois Department of Commerce and Community Affairs. Michigan State University.

Şahbaz, P. (2015). Turizmin Ekonomik, Sosyal (Toplumsal) ve Fiziksel Etkileri. Genel Turizm. (ss. 229-259). Ed. Aslan, Z. Ankara: Grafiker Yayınları

Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tabanlıoğlu, H. ve Tekeli, D. (8 Kasım 2015). Bilgi Yelpazesi. *Çarpık Kentleşme, Tanımı, Özellikleri Nedir*.
http://bilgiyelpazesi.com/egitim_ogretim/belirli_gun_ve_haftalar_ile_ilgili_tum_belgeler/dunya_sehircilik_gunu_ile_ilgili_tum_belgeler/carpik_kentlesme_tanimi_ozellikleri_nedir.asp, (14.04.2016)

Tanrısevdi, A. ve Rızaoğlu, B. (1997). Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Turizm Araştırmaları Dergisi*. 8(1/2): 52-58.

Teye, V., Sönmez, S.F. ve Sarıkaya, E. (2002). Residents' Attitudes Towards Tourism Development. *Annals of Tourism Research*. 29(3): 668-688.

Theobald, W.F. (2004). *Global Tourism*. Third Edition. Butterworth-Heinemann

Timothy, D. J. ve Boyd, S. W., (2003). *Heritage Tourism*. Pearson Education Limited: England

Tribe, J. (2011). *The Economics of Recreations, Leisure and Tourism. Environmental Impacts*. London and Newyork: Roudledge Taylor and Francis Group

Türk, M.S., Pustu, Y. ve diğerleri (2014). Algı Yönetimi ve İletişim: Algının Ötesinde Bir Gerçeklik Var Mı?. *Algı Yönetimi*. (ss. 13-37). Ed. Bilal Karabulut. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd.Şti.

Türker Özeltin, G. ve Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. *Electronic Journal Of Vocational Colleges-May*.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İstatistik Genel Müdürlüğü. (2016). *Ödemeler Dengesi İstatistiklerine İlişkin Yöntemsel Açıklama: 4*

TÜSİAD. (2012). *Sürdürülebilir Turizm*. Web: 531 (9): 13-97. file:///c:/users/samsung/downloads/surdurulebilirturizm-rapor%20(1).pdf, (12.02.2017)

UNEP, *Tourism's Three Main Impact Areas*. <http://www.unep.org/resourceefficiency/business/sectoralactivities/tourism/thetourismandenvironmentprogramme/factsandfiguresabouttourism/impactsoftourism/environmentalimpacts/tourismsthreemainimpactareas/tabid/78776/default.aspx>, (01.05.2016)

Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 3(3): 307-330

Vanhone, N. (2011). *The Economics of Tourism Destinations. The Seasonality of Tourism Demand*. United Kingdom: Elsevier Butterworth Heinemann

Var, T., Kendall, K.W. ve Tarakçıoğlu, E. (1985). Resident Attitudes Towards Tourists in Turkish Resort Town. *Annals of Tourism Research*. 12 (4): 652-658.

Wagner, J.E. (1997). Estimating the Economic Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 24(3): 592-608.

Wang, Y. (2007). On the Cognitive Processes of Human Perception with Emotions, Motivations and Attitudes. *University of Calgary, Canada'tın Journal of Cognitive Informatics and Natural Intelligence*. 1(4): 1-13.

Wicker, A.W. (1969): Attitudes Versus Action. The Relationship of Verbal and Overt Behavioral Responses to Attitude Objects. *Journal of Social Issues*. 25: 41-78.

Williams, J. ve Lawson, R. (2001). Community Issues and Resident Opinions of Tourism. *Annals of Tourism Research*. 28(2): 269-290.

Woosnam, K. M. (2012). Using Emotional Solidarity to Explain Residents' Attitudes Tourism and Tourism Development. *Journal of Travel Research*. 51: 315-327.

WCED. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

WTO. (2001). The Concept of Sustainable Tourism. <http://www.worldtourism.org/sustainable/concepts.html>. (03.12.2016)

Young, T., Thyne, M. ve Lawson, R. (1999). Comparative Study of Tourism Perceptions. *Annals of Tourism Research*. 26(2): 442-445.

Zadel, Z., Ivancic, I. ve Cevapovic, I. (2014). Residents' Attitudes Towards Tourism Potential of Small Rural City of Požega. Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija. *Biennial International Congress*. Tourism and Hospitality Industry. University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management. 174

Zaei, M, E. (2013). The Impacts of Tourism Industry on Host Community. European. *Journal of Tourism Hospitality and Research*. 1(2): 12-21.

Zencir, E. ve Çiçek, D. (2014). Bodrum'da Turizmin Gelişimi (1960-2000). 3. *Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*. 4-5 Nisan 2014: 312-323.

Zhang, M., Pan, X. ve Wu, B. (2012). Research on Residents' Perceptions on Tourism Impacts and Attitudes: A Case Study of Pingyao Ancient City. *6th Conference of The International Forum on Urbanism, Barcelona, 25-27 International Forum on Urbanism: 1-10.*

